

ZRÍNYI MIKLÓS
NEMZETVÉDELMI EGYETEM
HADTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

Kovács Csaba alezredes

**A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK HELYE, SZEREPE ÉS
TEVÉKENYSÉGE A 21. SZÁZAD KATONAI MŰVELETEIBEN**

doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

**Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vezérőrnagy,
Professor Emeritus, az MTA doktora**

Budapest
- 2007 -

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4
<i>A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA</i>	<i>4</i>
<i>KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEK.....</i>	<i>5</i>
<i>KUTATÁSI HIPOTÉZIS MEGFOGALMAZÁSA.....</i>	<i>6</i>
<i>KUTATÁSI MÓDSZEREK</i>	<i>7</i>
<i>A TÉMA KIDOLGOZÁSÁNÁL FELHASZNÁLT FŐBB FORRÁSOK.....</i>	<i>8</i>
<i>VÁRHATÓ EREDMÉNYEK, AZOK FELHASZNÁLHATÓSÁGA</i>	<i>8</i>
1. FEJEZET	9
A különleges hadviselés és a különleges műveleti erők történeti áttekintése	9
<i>1.1 Magyar szerzők</i>	<i>10</i>
<i>1.2 Külföldi szerzők.....</i>	<i>16</i>
<i>1.3 A katonai ejtőernyőzés magyar nyelvű szakirodalma.....</i>	<i>25</i>
<i>KÖVETKEZTETÉSEK</i>	<i>26</i>
2. FEJEZET	27
A különleges műveletek helye és szerepe a katonai műveletekben.....	27
<i>2. 1 A 21. század kihívásai</i>	<i>27</i>
<i>2. 2 A különleges műveletek</i>	<i>28</i>
<i>2. 3 A különleges műveleti erők.....</i>	<i>39</i>
<i>2. 4 Különleges műveletek a terrorizmus elleni harcban</i>	<i>39</i>
<i>2. 5 A különleges műveleti erők vezetése és irányítása (C2).....</i>	<i>43</i>
<i>2. 6 A különleges műveletek tervezése.....</i>	<i>43</i>
<i>2. 7 A különleges műveletek (különleges műveleti erők) támogatása.....</i>	<i>44</i>
<i>Felderítő támogatás</i>	<i>44</i>
<i>Logisztikai támogatás.....</i>	<i>45</i>
<i>Egészségügyi támogatás.....</i>	<i>46</i>
<i>C4I támogatás.....</i>	<i>46</i>
<i>Harctéri kamera támogatás</i>	<i>46</i>
<i>Űr támogatás.....</i>	<i>47</i>
<i>Meteorológiai és oceanográfiai támogatás (METOC).....</i>	<i>47</i>
<i>Térképészeti támogatás.....</i>	<i>48</i>
<i>Tűztámogatás.....</i>	<i>48</i>
<i>2. 8 A különleges műveleti erők kiképzése.....</i>	<i>48</i>
<i>2. 9 Felszerelés, fegyverzet.....</i>	<i>53</i>
<i>2. 10 A műveleti területre történő ki- és visszajuttatás módszerei.....</i>	<i>59</i>
<i>A. Szárazföldi kijuttatás</i>	<i>59</i>
<i>B. Légi kijuttatás</i>	<i>61</i>
<i>C. Vízi kijuttatás.....</i>	<i>66</i>
<i>D. Egyéb módszerek.....</i>	<i>66</i>

KÖVETKEZTETÉSEK	67
3. FEJEZET	68
A NATO és az EU, valamint a Magyar Honvédség különleges műveleti erői	68
3. 1 Különleges műveleti erők a NATO-ban és az EU-ban.....	68
3. 2 A magyar különleges műveleti erők helye, szerepe, és várható feladatai.....	71
KÖVETKEZTETÉSEK	75
ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK.....	76
A KUTATÁSI TEVÉKENYSÉG ÖSSZEGZÉSE	76
ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK	79
AJÁNLÁSOK	80
A TÉMAKÖRBŐL KÉSZÜLT PUBLIKÁCIÓIM	81
FELHASZNÁLT IRODALOM	82
MELLÉKLETEK.....	87
1. számú melléklet	87
A különböző államok fegyveres erőinek különleges egységei, azok jellemzői	87
2. számú melléklet	98
Új tendenciák a különleges műveleti erők technikai fejlesztésében.....	98
3. számú melléklet	101
Rövidítések	101

*„Harcoló katonák az égből,
Félelem nélküli férfiak, kik ugranak és meghalnak...”*

(Barry Sadler: A Zöldsapkások balladája)¹

BEVEZETÉS

A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

A különleges alakulatok „szellemissége” fiatal korom óta nagy hatást gyakorol rám, ennek megfelelően huzamos ideje tanulmányozom a különböző országokban létrehozott katonai és rendőri speciális rendeltetésű egységeket. Érdeklődésem középiskolás koromtól kezdve ez irányba terelődött, de ma is úgy gondolom, hogy a különleges műveleti erőkkel, valamint a katonai ejtőernyőzéssel kapcsolatos új ismeretek szerzése egész életemen keresztül el fog kísérni.

Több éve kutatom a különleges alakulatok problematikáit, történetét, jelenét és alkalmazásuk jövőbeni lehetőségeit. A XXV. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Hadtudományi Szekciójában második helyezést elért dolgozatom (címe: Különleges alakulat létjogosultsága a Magyar Honvédségben²) 2001-ben történt megírásának idején szinte „eretnység” volt a magyar különleges erők gondolatával, lehetséges jövőjével foglalkozni. A sikeres TDK után természetes volt, hogy az egyetemi diplomamunkámban is hasonló témakört dolgoztam fel (címe: Különleges alakulatok helye, szerepe és tevékenysége a nem háborús katonai műveletekben³). A doktori értekezésem címét még a 2001. szeptember 11-én bekövetkezett amerikai terrortámadások megtörténte előtt választottam ki, ezzel mintegy megelőzve a szomorú esemény által bizonyított tényeket, miszerint a nemzetközi szinten

¹ Barry Sadler őrmester az amerikai Special Forces (Különleges Erők vagy a „Zöldsapkások”) történetének ismert személyisége, ő írta „A Zöldsapkások balladája” című dalt. (a szerző ford.)

² Kovács Csaba: Különleges alakulat létjogosultsága a Magyar Honvédségben, ZMNE, 2001., 28 oldal.

³ Kovács Csaba: Különleges alakulatok helye, szerepe és tevékenysége a nem háborús katonai műveletekben (diplomamunka), ZMNE, 2001. 55 oldal.

megjelent terrorizmus fenyegetésével szemben a hagyományos értelemben vett katonai erők és módszerek alkalmazása kevésnek bizonyulhat.

Értekezésem témájának kiválasztásában elsősorban a korábban említett érzelmeim (a különleges erökhöz történő vonzódás) és azok a személyes élmények vezéreltek, melyek eddigi katonai pályafutásom során számomra leginkább meghatározóak voltak: az egykori MH 88. Légimozgékonyságú Zászlóaljnál (és utódszervezeténél, a későbbi 88. Gyorsreagálású Zászlóalj) szolgált öt évem, ezen belül az ejtőernyős kiképzés, valamint a Rendőrség Különleges Szolgálatánál (ma Terrorelhárító Szolgálat) kapott kiképzés.

A különleges rendeltetésű alakulatok a 21. századi katonai műveletekben is meghatározó szerepet játszanak. A fegyveres összecsapások, válsághelyzetek kezelésének résztvevőiként jelen vannak a világ minden hadszínterén. A katonai műveleteknek csupán egy szeletét képező különleges műveletek végrehajtói, ezáltal az elért eredmények kulcsfontosságú szereplői a mai modern különleges műveleti erők katonái. **Az értekezés alapvetően róluk, tevékenységükről és jövőjükéről szól.**

KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEK

Mivel doktori (PhD) értekezés formájában más még nem dolgozta fel a modern különleges műveleti erők 21. századi alkalmazásának kérdéseit, kutatási célként egy olyan értekezés összeállítását tűztem ki, melyben:

- bemutatom és értékelem a különleges műveleti erők témakörét (múltját, jelenét és jövőjét) feldolgozó ismertebb és általam fontosnak tartott műveket;
- bemutatom a különleges műveletek elméleti alapjait és fontosabb definícióit;
- feldolgozom a különleges műveletek vezetési és irányítási kérdéseit, valamint a műveletek támogatási rendszerét;
- feldolgozom a különleges műveleti erők szövetséges környezetben (a NATO és EU vezette műveletekben) történő alkalmazásának alapjait;
- felvázolom a magyar különleges műveleti erők várható feladatait és az előttük álló kihívásokat;

- következtetéseket fogalmazok meg a különleges műveleti erők jövőbeni alkalmazásának várható tendenciáival kapcsolatban;
- tudományos eredményeket fogalmazok meg, valamint
- a levont következtetések alapján ajánlásokat teszek (különös tekintettel a magyar különleges erőkre).

Az elvégzett tudományos kutatómunka során alkalmam nyílt több ország különleges műveleti erőinek tanulmányozására. Kérdésként tettem fel magamnak, hogy az értekezésben a rendelkezésre álló széles adathalmazból melyeket dolgozzam fel. Megállapítottam, hogy az orosz különleges alakulatok ugyan nagy tapasztalattal rendelkeznek, azonban tevékenységükben ma is megfigyelhetők a tömeghadseregekre jellemző problémák. Napjainkban a különböző bevetéseiken a régi orosz iskola (mozgáscentrikus hadikultúra) tanainak megfelelően járnak el, még mindig csak a feladat minden áron történő elvégzésére törekednek. Úgy gondolom ennek jó példája a moszkvai színház 2002-ben történt ostroma, ahol a terroristák teljes megsemmisítése mellett több mint száz túszer is odaveszett.

Ezzel ellentétben az angolszász gyökerekkel (anyagcentrikus hadikultúra) rendelkező Egyesült Államok és NATO különleges műveleti erői tevékenységük során emberközpontúak, törekednek a lehető „legtisztább” feladat végrehajtásra. Jó példa erre a Boszniában lezuhant amerikai pilóta kimentésének története.

Ennek megfelelően a téma kidolgozása során jellemzően a NATO-ban és az amerikai haderőben elfogadott (alapvetően angolszász) elveket követtem, ugyanis Magyarország a Szövetség tagjaként – értelemszerűen – ezt az irányvonalat kell, hogy kövesse.

KUTATÁSI HIPOTÉZIS MEGFOGALMAZÁSA

Kiindulásként arra a következtetésre jutottam, hogy amennyiben az értekezésben a különleges műveleti erők jövőben (a 21. század katonai műveleteiben) játszott szerepére kívánok rávilágítani, elsőként a múltban játszott szerepüket kell feldolgoznom, majd a jelen kor műveleteinek tapasztalatait és a jellemző tendenciákat kell tanulmányoznom.

Mindezeknek megfelelően az értekezésben történeti áttekintés formájában feldolgozom a különleges erők tevékenységével kapcsolatos, eddig megjelent ismertebb és általam elérhető műveket. Emellett a különleges műveletek alapjait, valamint a különleges műveleti erők tevékenységét és alkalmazási körülményeit elemzem. Feldolgozom a különleges műveleti erők szövetséges környezetben (NATO és/vagy EU alárendeltségében) történő alkalmazásának gyakorlati megvalósításának elveit, valamint felvázolom a magyar különleges műveleti erők jövőben végrehajtandó feladatait, azok körülményeit. A továbbiakban összegzem az értekezés eredményeit, valamint a tudományos kutatómunka eredményein alapuló következtetéseket. Végül megfogalmazom az új tudományos eredményeket és ajánlásokat. A mellékletekben összefoglalom a világ országainak jelentősebb különleges műveleti erőit, a különleges erők főbb technikai fejlesztési irányait, eredményeit, végül összeállítok egy a különleges műveletekkel kapcsolatos rövidítésgyűjteményt.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

Az értekezés megírása előtt megkezdtem a szakirodalom összegyűjtését. Először a saját tulajdonomban lévő, illetve a munkahelyemen elérhető anyagokat (könyvek, doktrínák, szabályzatok, tanulmányok és folyóirat cikkek) rendszereztem. Ezután a különböző könyvtárakban (ZMNE könyvtára, Országos Széchenyi Könyvtár, Országgyűlési Könyvtár) fellelhető szakirodalom kijegyzetelése és az Interneten megtalálható anyagok letöltése következett. Mindezek után megkezdtem az értekezés írását. Ennek során fel tudtam használni saját tapasztalataimat (két NATO különleges műveleti gyakorlaton vettem részt), az egyetemi diplomamunkámat, valamint a saját publikációimat is. Arra törekedtem, hogy az egyes fejezetek kidolgozása után levonjam a szükséges (rész)következtetéseket. Az utolsó fejezet (Összegzett következtetések) megírása során tanulmányoztam a különleges műveleti erők tevékenységéről szóló újabb esettanulmányokat, különböző értékeléseket, valamint a legfrissebb híradásokat. Ezek elemzése után levonva a következtetéseket (szintetizálva az eddig összegyűlt információkat), **megfogalmaztam a különleges műveleti erők feladataiban, tevékenységében várható tendenciákat.**

A TÉMA KIDOLGOZÁSÁNÁL FELHASZNÁLT FŐBB FORRÁSOK

Az értekezés kidolgozása során a következő forrásokra támaszkodtam:

- magyar és külföldi szerzők művei;
- magyar és külföldi (amerikai és NATO) doktrínális kiadványok, valamint szabályzatok;
- doktori értekezések;
- egyetemi jegyzetek;
- magyar és idegen nyelvű tanulmányok, publikációk és előadások;
- tudományos konferenciák anyagai (előadások és konferencia kiadványok);
- folyóiratcikkek;
- az írott és elektronikus sajtó, valamint
- saját tapasztalataim.⁴

VÁRHATÓ EREDMÉNYEK, AZOK FELHASZNÁLHATÓSÁGA

A szakirodalom tanulmányozásával és feldolgozásával, valamint a téma kidolgozásával eltöltött idő és a következtetések levonása eredményeképpen megfogalmazott új tudományos eredmények a jövőben felhasználhatók lesznek mind az elméletben (a hadtudományban), mint a gyakorlatban, ennek megfelelően az értekezés végén ajánlásokat teszek.

Megítélésem szerint a dolgozat felhasználható a különleges műveleti erők szerződéses és hivatásos katonáinak felkészítésében, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, valamint a szentendrei kiképzőközpontban folyó oktatás minden formájában és szintjén.

A kidolgozás közben témavezetőm, Prof. Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vezérőrnagy (az MTA doktora, a ZMNE professor emeritusa) rendszeres iránymutatásával segített hozzá, hogy mindvégig a helyes úton haladjak, emellett hozzáértő ismerőseim, barátaim véleménye, ötletei is segítettek a disszertációm elkészítésében.

⁴ A szerző 2003-ban részt vett a NATO Diamond Zodiac 2003 különleges műveleti erők gyakorlatán, 2004-ben részt vett az MH 34. Felderítő Zászlóalj átalakítását megelőző kidolgozó munkában (Különleges Műveleti Munkacsoport), valamint részt vett a NATO Eurasian Star 2004 gyakorlatán ahol a különleges műveleti komponens parancsnokság törzsében dolgozott.

1. FEJEZET

A különleges hadviselés és a különleges műveleti erők történeti áttekintése

A különleges alakulatok, különleges egységek, vagy a mai pontos megnevezést alkalmazva a különleges műveleti erők⁵ kialakulásának történetével, problémáinak bemutatásával – a téma specifikussága miatt – a hadtudományt művelő szakembereknek csupán egy szűk rétege foglalkozik. A különböző korok, különösen napjaink konfliktusai bizonyítják, hogy a különleges műveleti erők tevékenysége minden időben fontos volt, és a jövőben is jelentős szerepet fog játszani.

A nem hagyományos-, más néven nem konvencionális hadviselést⁶ folytató katonai, illetve félkatonai egységek eredetét a régmúltban kell keresnünk. A háborúskodás lényegében egyidős az emberiséggel, és a különböző történelmi korok háborúiban rendszeresen zajlottak olyan nem szokványos harccselekmények, melyek véghezvitelére a hagyományosan kiképzett katonák nem lettek volna képesek. Több száz, sőt több ezer évvel visszatekintve a történelemben már bizonyítottan léteztek elit csapatok. A korabeli katonai vezetők egy része akkoriban felismerte annak szükségszerűségét, hogy felállítsa, létrehozza a saját „különleges erőit”, azaz olyan csapatokat, olyan egységeket, melyek képesek a hagyományostól eltérő, különös jelentőséggel bíró feladatok, a mai katonai terminológia szerinti *különleges műveletek* eredményes végrehajtására.

Természetesen ezek az „elitalakulatok” mai szemmel nézve – az adott kor hadseregeihez hasonlóan – viszonylag kezdetlegesek voltak, tagjaik valamilyen az átlagtól eltérő tulajdonságuk alapján kerültek kiválasztásra, így nagyobbak, erősebbek, vakmerőbbek, némileg képzetebbek és tapasztaltabbak voltak a többi katonánál. Ennek köszönhetően parancsnokaik eredményesebben tudták őket alkalmazni nem hagyományos katonai feladatok végrehajtására. A történelem különböző időszakait tanulmányozva megállapíthatjuk, hogy

⁵ AJP-01(B) Allied Joint Doctrine, NSA, 2002, Chapter 8., 0801., Special Operations Forces (röviden: SOF), magyarul Különleges Műveleti Erők.

⁶ A nem hagyományos hadviselés: Katonai vagy félkatonai erők által folytatott olyan harci tevékenységek gyűjtőfogalma, amelyeket az ellenség, az ellenség által megszállva tartott vagy politikailag érzékeny területen folytatnak. - Hadtudományi Lexikon II. kötet, Magyar Hadtudományi Társaság, 1995., p 965.

szinte minden kor konfliktusaiban, háborúiban folyamatosan jelen voltak és rendszerint eredményesen ténykedtek az akkori különleges alakulatok katonái.

Természetesen szépirodalmi művek tanulmányozásánál is találkozhatunk a témát feldolgozó regényekkel, melyek részletes ismertetése nem tartozik a fejezet, illetve az értekezés tárgyához. Ilyen ismert művek *Kenneth Roberts Északnyugati átjáró*⁷ című könyve vagy *Geréb László Búvár Kund*⁸ című ifjúsági regénye.

A különleges műveletek problémáit és a különleges alakulatok történetét feldolgozó művek jellemzője, hogy összességében kevés közöttük a szakmailag is helytálló, tudományos kutatásokon alapuló, hiteles dokumentumok feldolgozásával készült kiadvány. Gyakrabban találkozhatunk szakmailag pontatlan és hiányos feldolgozásokkal, melyekre jellemző, hogy egyszerűen felsorolnak néhány különleges egységet, illetve említést tesznek azoknak egy-két hadtörténeti vonatkozásáról. A következőben – a cselekmények történésének sorrendjében – tekintsük át azon keveseket, melyek mind a szakmai, mind a tudományos követelményeknek megfelelnek.

1.1 Magyar szerzők

A XVIII. században adta ki *A portyázó, avagy a kisháború sikerrel való megvívásának mestersége korunk géniusza szerint*⁹ című könyvét *Jeney Lajos Mihály császári - királyi vezérőrnagy*, 1759-ben Hágában, aki ez időtájt a francia király szolgálatában állt. A szerző a művében a korabeli különleges rendeltetésű csapatokat igen találóan *portyázóknak* nevezi. A könyvében foglalkozik a portyázók szervezeti felépítésével: „Ezen csapattest legalább száz, legfeljebb kétezer emberből álló könnyűcsapat, amelyet...”¹⁰, ír a portyázókkal szemben támasztott követelményekről: „...Termékeny képzelőerő..., ...magabiztos, mindig határozott magatartás...”¹¹. Ír az újoncok kiválasztásáról, felszereléséről, fegyverzetéről: „Ám a portyázó lovasság számára, miként minden más könnyűcsapat lovassága számára a gyalogság magas termete egyáltalán nem felel meg.”¹² Ezen kívül olvashatunk a kiképzésről: „A hadi

⁷ Roberts, Kenneth: *Északnyugati átjáró*, Gondolat Kiadó, Budapest, 1971.

⁸ Geréb László: *Búvár Kund*, Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1976.

⁹ Jeney: *A portyázó, avagy a kisháború sikerrel való megvívásának mestersége korunk géniusza szerint*, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1986.

¹⁰ Jeney, p 51.

¹¹ Jeney, p 55.

¹² Jeney, p 61.

gyakorlás a hadi mesterség első, legsajátabb, legelengedhetetlenebb, a leginkább körültekintést követelő és minden fejedelem figyelmét kiváltképpen felkeltő része.”¹³, az alárendeltségi viszonyokról: „Valóban az alárendelés teszi a szolgálat velejét és minden harmóniáját...”¹⁴, és a portyázók különböző harctevékenységi formáiról, így rejtett menetek végrehajtásáról: „A rejtett menetek olyanok, amelyeket az ellenség tudtán kívül azért kell alkalmazni, hogy azt felderítsék, azon rajtaüssenek, vagy átvonuljanak az általa elfoglalt vidéken.”¹⁵, a rajtaütésről: „...olyan előre nem látott támadás, amely váratlanul tör rá az ellenségre egy olyan pillanatban, amikor az azt a legkevésbé várja”¹⁶, a lesállásról: „A lesvetés minden hadi csel közül a legalkalmasabb arra, hogy bizonyítsa a portyázó táalentumát, tudását, buzgóságát és járatosságát”¹⁷ valamint számos más tevékenységi formáról, melyet a kor különleges erői, a portyázók alkalmaztak az ellenséggel szemben. A műről fontos megjegyezni, hogy megjelenésétől kezdve napjainkig meglehetősen kevés, ilyen részletes áttekintést adó munkával találkozhatunk.

Kétségkívül hasonló alapossággal megírt mű *Steiner Kálmán m. kir. honvéd őrnagy* 1928-ban kiadott *Felkelők, szabadcsapatok és portyázó különítmények*¹⁸ című kötete. A figyelemre méltó könyv a kor katonai nyelvezetével mutatja be a lényegében különleges hadviselést folytató szabadcsapatok alkalmazásának különféle módszereit, azok körülményeit. A szerző némi történeti visszatekintés után foglalkozik a szabadcsapatok felállításával: „A szabadcsapatok általában oly feladatokat oldanak meg, melyeknél úgy a szellem, mint a testi követelmények igen magasak, nem volna tehát célszerű kész szervezetszerű osztagokat, származzanak azok akár a hadseregből, akár magából a felkelt népből, minden további nélkül szabadcsapatokká kivezénelni”¹⁹. Említést tesz a feladatrendszeréről: „Szabadcsapatok vállalatának célja általában az ellenséget oldal és hátirányból nyugtalanítani, összeköttetéseit, utánpótlását zavarni, készleteit, raktárait, gyárait veszélyeztetni, a helyi források kihasználásában megakadályozni, hadműveleteinek sikerébe vetett bizalmában megrendíteni, végeredményekben kikülönítésekre és ezáltal a működő hadsereg gyengítésére kényszeríteni.”²⁰ Ezen kívül olvashatunk a „vállalatok” (a vállalkozások korabeli

¹³ Jeney, p 68.

¹⁴ Jeney, p 73.

¹⁵ Jeney, p 78.

¹⁶ Jeney, p 114.

¹⁷ Jeney, p 145.

¹⁸ Steiner Kálmán: *Felkelők, szabadcsapatok és portyázó különítmények*, Dunántúl Egyetem nyomdája, Pécs, 1928.

¹⁹ Steiner, p 48.

²⁰ Steiner, p 75.

megnevezése) konkrét végrehajtásáról, a világháború (az első világháború) ideillő tapasztalatairól, mindezeket vázlatokkal kiegészítve. A szerző a mű végén egy egész fejezetet szentelt a „bandaharcok” leírására: „...a bandaharcok mindig és mindenütt folytak, legfeljebb élénkséget illetően volt az egyes időszakok közt különbség oly irányban, hogy ha pl. mi győztünk vagy nyomultunk győztesen előre, kevesebb volt a merényletek száma, míg ellenben ha valahol kudarc ért bennünket: a földből gomba módra előtört bandák örölték fel részenként a visszavonuló osztagainkat.”²¹

Úgy gondolom, szükséges megemlékezni a második világháború magyar ejtőernyőseiről is. Történetüket kutatva néhány szépirodalmi regénytől (Zuhanóugrás²², Vádindítvány²³) és néhány folyóirat cikktől eltekintve kevés hiteles anyagot találhatunk. *Huszár János* Honvéd ejtőernyősök Pápan²⁴ című művében élethű képet kaphatunk a magyar ejtőernyős alakulat felállításának körülményeiről, az ejtőernyősök mindennapjairól, majd a háborúban nyújtott teljesítményükről, a harccselekményeikről. A Pápa helyőrségben felállított ejtőernyős zászlóalj (majd később ezred) alapvetően a Magyar Királyi Légierő alárendeltségébe tartozó könnyűgyalogos egység volt. Az alakulat nem a klasszikus értelemben vett, közvetlenül a különleges hadviselésre felkészített alakulat volt, azonban katonáinak vakmerősége, bátorsága mindenképpen példaértékű. Végigharcolták a háborút, több eredményes ütközetben vettek részt, azonban a túlerővel rendelkező ellenféllel szemben tehetetlenek voltak. Összességében – ejtőernyőshöz méltóan – mindvégig derekasan helyt álltak. A magyar ejtőernyősök kiképzését és szellemiségét az alábbi idézet hűen jellemzi: „...több szó esett a kiképzés során a bajtársiasságról, a férfias helytállásról. Ejtőernyőst még nem látott futni az ellenség, maguk se hozzanak szégyent ránk! – mondták gyakran a kiképzők”²⁵.

A különleges erők témáját kutatva hivatalos dokumentumokra is bukkanhatunk. Ilyen A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának Tájékoztatási Hivatala által 1962-ben kiadott A Special Forces katonái voltak című kiadványa²⁶ mely néhány, az Egyesült Államok Különleges Erői által kiképzett magyar származású disszidens vallomása alapján készült. A kiadványt a kornak megfelelő ideológiai szellemiség jellemzi.

²¹ Steiner, p 196.

²² Bárczy János: *Zuhanóugrás*, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1981.

²³ Bárczy János: *Vádindítvány*, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1979.

²⁴ Huszár János: *Honvéd ejtőernyősök Pápan 1939 - 1945*, Jókai Kör, Pápa, 1999.

²⁵ Huszár, p 120.

²⁶ A Special Forces katonái voltak, A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának Tájékoztatási Hivatala, 1962.

A 20. század egyik legvéresebb, legkegyetlenebb időszaka a délszláv-válság volt, mely több egymástól elkülöníthető fegyveres konfliktusból, háborúból tevődött össze. Ezek közül az első volt a Szerbia és Horvátország között vívott háború. A horvát fél oldalán harcolt egy nemzetközi összetételű (lényegében zsoldosokból álló) felderítő-diverzans század, melynek parancsnoka a félig magyar származású egykori újságíró *Eduardo Flores* volt. Flores „Mocskos háború”²⁷ című könyvében a résztvevő szemével mutatja be a háború politikai előzményeit és annak borzalmait. A nemzetközi században számos olyan magyar katona harcolt, akik korábban mélységi felderítőként teljesítettek sorkatonai szolgálatot Magyarországon. Javarészüket a kalandvágy hajtotta a balkáni háborúba. A nemzetközi század feladata felderítés, aknatelepítés, hidak rombolása és egyéb különleges hadviselési tevékenységek voltak. Eduardo Flores a háború után írta meg a könyvet, ma a horvát hadsereg nyugállományú ezredeseként Magyarországon él. A szerző fent említett műve úttörő volt a modernkori háborúkat feldolgozó magyar nyelvű szakirodalomban, hiszen a Magyarország határaitól alig néhány kilométerre zajló konfliktus történéseiről – első kézből – életszerűen értesülhetünk. Flores később a témával kapcsolatban több, más könyvet, illetve regényt is írt.

A fentiekben említett nemzetközi század történetéről, tevékenységéről egy másik szerző *Földi József* is írt. Földi egykor a Francia Idegenlégióban szolgált, majd magyar nemzetiségű szerb állampolgárként átállt a horvát oldalra, később szintén a nemzetközi század tagjaként harcolt a háborúban. Élményeiről több könyvet is írt (*Vérdíj*²⁸, *Meghaltunk és mégis élünk*²⁹, *Zsoldosok*³⁰). Flores és Földi könyveiben olyan szerzőktől olvashatunk a különleges hadviselésről, akik ugyan katonai iskolában nem tanulták, azonban saját tapasztalataikból, saját „bőrükön”, háborús körülmények között sajátíthatták el annak tudományát.

A magyar szerzők által a különleges hadviselést és a különleges alakulatokat tudományos alapon feldolgozó első összefoglaló jellegű mű *Kőszegvári Tibor* 1970-ben elkészített kandidátusi értekezése, valamint *Diverzió*³¹ című könyve volt. A *Diverzió* a korabeli magyar hadtudományban egyedülálló volt, hiszen megjelenésének időszakában – a nyolcvanas évek közepén – alapvetően kevés információ állt rendelkezésre a nyugati

²⁷ Rózsa Flores, Eduardo: *Mocskos háború*, Bereményi könyvkiadó, Budapest, 1994.

²⁸ Földi József: *Vérdíj*, Nemzeti Korona Kiadó, Budapest, 1996.

²⁹ Földi József - Rózsa-Flores, Eduardo: *Meghaltunk, és mégis élünk*, Alexandra

³⁰ Földi József: *Zsoldosok*, Hungalibri, Budapest

³¹ Kőszegvári Tibor: *Diverzió*, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984.

hadseregekről, különösképpen különleges műveleti erőiről, azok alkalmazási elveiről. A szerző az akkori Magyar Néphadsereg tisztjeként tanulmányozta a különleges hadviselést folytató csapatok múltját és jelenét, különös tekintettel a nyugati államok haderőinek, félkatonai szervezeteinek diverziós erőire, azok kiképzésére, felszerelésére, fegyverzetére, harceljárásaira. A figyelemre méltó munkában tudományosan rendszerezve először olvashattunk magyar nyelven a nem hagyományos hadviselés (mely a mai értelemben vett különleges műveletek egyik meghatározó feladata) és a diverzió módszereiről.

Kőszegvári Tibor néhány évvel későbbi doktori értekezésének címe: Az ellenség diverziós erői és az általuk szervezett ellenforradalmi gerilla-bandák elleni fegyveres harc problémái a hadműveleti területen és a hátszágban.³² Az értekezésben, a szerző részleteiben foglalkozik a nyugati diverziós erők szervezeti felépítésével, katonáik kiképzésével, felkészítésével és felszerelésével. A mű bemutatja a nyugati diverziós erők várható tevékenységét, a diverziós tevékenységek során felhasználható eszközöket, a lehetséges célpontokat, valamint az ellenséges diverziós erők elleni hatékony fellépés különböző lehetőségeit, módszereit.

Mind a fentiekben említett Diverzió című könyv, mind a doktori értekezés nagy elismerést váltott ki a hadtudománnyal foglalkozó szakemberek körében, így a szerző több hasonló témájú tanulmány elkészítésére is felkérést kapott. Például a Belügyminisztérium III/IV. Csoportfőnökségének (a korabeli katonai elhárítás) megbízásából is készített tanulmányt az ellenséges diverziós erők elleni védekezés hatásos módszereiről. Dr. Kőszegvári Tibor nyugállományú vezérőrnagy (jelenleg a ZMNE professzor emeritusa) számos tankönyv, egyetemi jegyzet, tansegédlet és több más tanulmány, publikáció szerzője. A nem hagyományos hadviselés és a különleges hadműveleti erők kérdésein kívül szakértője a hidegháború korszakának (különösképpen a bipoláris szembenállás nyugati katonai doktrínáinak tekintetében), ezen felül kutatási területe a 21. század katonai kihívásainak, a jövő hadviselési elveinek, valamint a terrorizmus problematikáinak tanulmányozása.³³

³² Kőszegvári Tibor: Az ellenség diverziós erői és az általuk szervezett ellenforradalmi gerilla-bandák elleni fegyveres harc problémái a hadműveleti területen és a hátszágban, Doktori Értekezés, ZMKA, 1987.

³³ Dr. Kőszegvári Tibor más publikációinak jegyzékét lásd a felhasznált irodalomnál.

Évekkel később a témával kapcsolatosan két másik doktori értekezés is született. *Boda József rendőr alezredes* 1995-ben megjelent értekezésében³⁴ feldolgozta a mélységi felderítés történetiségét, problémáit. A szerző korábbiakban a Magyar Honvédség mélységi felderítő tisztjeként több évig szolgált a szolnoki felderítő zászlóaljnál (MN 3100), így széleskörű ismereteit, ott szerzett tapasztalatait is beépíthette a dolgozatába. Az első fejezetben a mélységi felderítés rendeltetéséről, helyéről, szerepéről ír, részleteiben tárgyalva a különböző feladatokat, valamint erőket, eszközöket. A második fejezetben a mélységi felderítés megszervezésének kérdéseivel foglalkozik, míg a harmadik fejezetben a mélységi felderítési feladatok konkrét végrehajtását taglalja. A szerző a negyedik fejezetben a mélységi felderítő szervek vezetését ismerteti, valamint a befejező részben összegzett következtetéseket von le, majd ajánlásokat tesz. A mű katonai eredménye, hogy a szerző rendszerezte a mélységi felderítés helyét, szerepét.

A másik doktori értekezés *Bánki Imre ezredes* Az „Ejtőernyős iskola”, mint a felderítők speciális felkészítésének központi bázisa létrehozásának szükségszerűsége és megvalósításának realitásai a Magyar Honvédség szervezeti struktúrájában³⁵ című 1996-ban megjelent munkája. Az értekezésben a szerző egy kiképzési intézmény – az ejtőernyős iskola – a Magyar Honvédség szervezetében történő létrehozásának szükségességét taglalja. Részleteiben vizsgálja a felderítők felkészítésének korábbi rendszerét, annak főbb tapasztalatait, ismerteti több ország különleges rendeltetésű katonai alakulatai kiképzési rendszerét, foglalkozik a felderítők speciális kiképzési elveivel és területeivel, valamint részletes javaslatában bemutatja a felderítő képzés új rendszerét, az ejtőernyős iskolát, mint a létrehozandó szervezetet, majd a dolgozat végén konkrét ajánlásokat tesz ennek előnyeivel kapcsolatosan.

Az utóbb említett két doktori értekezés a mélységi felderítéssel, illetve a katonai ejtőernyőzéssel foglalkozik, azonban a különleges műveleti erők kérdéseit kutatók számára hasznos információkkal szolgálnak, mivel a mélységi felderítés (valamint a katonai ejtőernyőzés) témaköre több ponton csatlakozik a különleges műveleti tevékenységekhez. Ennek megfelelően feltétlenül találunk analógiát a két „rokon szakmában”, elsősorban a

³⁴ Boda József r. alezredes: A mélységi felderítés fejlődése, helye, szerepe az új védelmi alapelvekben (egyetemi doktori értekezés), ZMKA, 1995.

³⁵ Bánki Imre ezredes: Az „Ejtőernyős iskola”, mint a felderítők speciális felkészítésének központi bázisa létrehozásának szükségszerűsége és megvalósításának realitásai a Magyar Honvédség szervezeti struktúrájában (egyetemi doktori értekezés), ZMKA, 1996.

kiképzés, a felszerelés, valamint a végrehajtandó feladatok és az alkalmazott módszerek között.

1.2 Külföldi szerzők

A legújabb kor, pontosabban a második világháború kétségkívül leghíresebb különleges műveleteket végrehajtó katonája az osztrák származású *Otto Skorzeny* (1908-1975) volt. Skorzeny SS-Obersturmbannführer³⁶ tevékenységével több dokumentum, számos könyv is foglalkozik. Ezek közül legrészletesebb a hazánkban is kiadott Otto Skorzeny „Kommandós vállalkozásaim”³⁷ című mű, mely alapvetően a szerző emlékiratainak fordításából készült, annak rövidített változata. A könyvben bőven található információkat a második világháború különböző történéseiről, harccselekményeiről, hiszen a szerző mielőtt a Führer „felfedezte” volna, az orosz hadszíntéren szolgált. Skorzeny saját szemszögéből mutatja be a korabeli politikai epizódokat az Anschluss-tól (Ausztria „bekebelezése” 1938. márciusában Hitler csapatai által), az SS-be történő belépésén és a háború kitörésének körülményein keresztül a különböző fronteseményekig. Ír az ellenséges titkosszolgálati erőfeszítésekről, természetesen részletesebben a saját végrehajtott és tervezett titkos akcióiról, a Harmadik Birodalom „csodafegyvereiről” valamint a háború után folytatott tevékenységéről.

1. számú ábra A német Otto Skorzeny

³⁶ SS - Obersturmbannführer = az alezredesnek megfelelő rendfokozat volt az SS-ben

³⁷ Skorzeny, Otto: Kommandós vállalkozásaim, Fotogold Kiadó, Budapest, 1998.

Otto Skorzeny életútjáról, tevékenységéről a volt kelet-német író, *Julius Mader* *A sebhelyes gyilkos nyomában*³⁸ című könyvében is olvashatunk, a kor szellemének megfelelően „ideológizálva”: „A szabotőrök, akiket Skorzeny a magas falak mögött oktatót, arra voltak hivatva, hogy meghosszabbítsák a fasiszta fenevad végvonaglását...”³⁹, vagy „Skorzeny, ez a náci fenevad napról napra újabb pokoli terveket szőtt. Útnak indított egy banditát, hogy gyúrható, sárgásszürke anyagból készült bombáját az akkori szovjet kormányfő személygépkocsijára dobja.”⁴⁰

Pártatlanul dolgozta fel Otto Skorzeny élettörténetét és a Harmadik Birodalom különleges hadviselésében betöltött szerepét egy ismert brit hadtörténész *Charles Whiting*, *Skorzeny*⁴¹ című munkájában. A műben megismerkedhetünk Skorzeny első feladatával, melyet személyesen a Führertől kapott, az olasz fasiszta vezető Mussolini kiszabadítására. A művelet sikeres volt, a duce kiszabadult, ezáltal Skorzeny egyszerre világszerte ismertté vált.

Skorzeny számos különleges feladatot kapott (például a jugoszláv partizánvezér Tito elrablását) azonban ezek a feladatok részben elakadtak a tervezés időszakában. 1944. októberében részt vett Horthy kormányzó eltávolításában és a nyilas hatalomátvételben. Különleges egysége fontos feladatot kapott az ardenneki ellentámadáskor, majd később a német főváros, Berlin külső védelmében az Odera folyónál. A szövetségesek részéről méltán érdemelte ki az „Európa legveszélyesebb embere” címet. A háború után „nem hagyományos” tevékenységet folytatott a világ több pontján, így Egyiptomban, Spanyolországban, de még Argentínában is.

A második világháborús szovjet fél nem hagyományos tevékenységének élethű felidézése *Vlagyimir Bogomolov* „Negyvennégy augusztusában”⁴² című munkája. A mű a szovjet „SZMERS”⁴³ különítmények, a kémelhárítók (pontosabban „kémvadászok”) frontvonal mögötti tevékenységét eleveníti fel. „Mint ahogy megállapítást nyert, a londoni központ utasította a lengyel földalatti szervezeteket, hogy folytassanak erőteljes aknamunkát a

³⁸ Mader, Julius: *A sebhelyes gyilkos nyomában*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1963.

³⁹ Mader, p 41.

⁴⁰ Mader, p 77.

⁴¹ Whiting, Charles: *Skorzeny*, Hajja & Fiai Könyvkiadó, Debrecen, 1998.

⁴² Bogomolov, Vlagyimir: *Negyvennégy augusztusában*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1978.

⁴³ SZMERS = Szmerty spionam (magyarul: Halál a kémekre – a szovjet kémelhárító alakulatok hivatalos megnevezése).

Vörös Hadsereg mögöttes területein, és ezért tartásuk illegalitásban az egységeket...”⁴⁴ A könyv a SZMERS egységekkel foglalkozik, melyek feladata az ellenség visszahagyott ügynökeinek, diverzánsainak felkutatása volt. A mű tehát abban különbözik a korabeli szovjet partizán történetektől, hogy a diverziós ellentevékenységeket dolgozza fel. „...a már bevezetett operatív nyomozási intézkedések kiegészítéseként hat órán belül a katonai gépkocsitakon 6-8 személygépkocsival ellátott speciális családok szerepét játszó operatív csoportokat kötelesek létrehozni...”⁴⁵.

A különleges műveletek egy „rokon” ága, a gerilla hadviselés sajátosságait a hadtudós szemszögéből tanulmányozza *B. H. Liddell Hart* a nagyszerű *Stratégia*⁴⁶ című munkájában. Az említett mű utolsó, *Gerillaháború* című fejezetében részleteiben olvashatunk e különleges módszereket alkalmazó harcmodorról. Liddell Hart szerint: „A gerillák visszájára fordítják a hadviselés normális gyakorlatát, stratégiaileg úgy, hogy kerülnek a csatát, taktikailag pedig úgy, hogy kitérnek minden olyan összecsapás elől, ahol veszteségektől kell tartani”⁴⁷. A gerillaháború elmélete szerint az „...üss és fuss”⁴⁸, valamint a „...csípj és fuss”⁴⁹ elveket alkalmazva lehetünk sikeresek. A szerző megállapítja, hogy a gerillaháború, mint nem hagyományos hadviselés során a hagyományos hadviselés egyes alapelvei teljesen felborulnak: „A gerillaháború ezen kívül a visszájára fordítja az ortodox háború egyik alapelvét, a koncentráció szentségét, mégpedig mindkét oldalon”⁵⁰.

Úgy gondolom, hogy Liddell Hart-nek a gerillaháborúra vonatkozó tanai jelenleg is érvényesek, markánsan megmutatkoznak korunk aszimmetrikus kihívásai, különösképpen a terrorizmus elleni harc során.

A hatvanas évek korszakának, főként amerikai vonatkozású részleteiről ír a fentiekben Otto Skorzeny-vel kapcsolatban említett volt kelet-német író Julius Mader a *Lesben a bérnyilkosok*⁵¹ című munkájában. Mader bemutatja a második világháborús német különleges egységek, majd az amerikai OSS⁵² megalakulásán keresztül a Különleges Erők korabeli

⁴⁴ Bogomolov, p 13.

⁴⁵ Bogomolov, p 451.

⁴⁶ Liddell Hart, B. H.; *Stratégia*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2002.

⁴⁷ Liddell Hart, B. H.; p 556.

⁴⁸ Liddell Hart, B. H.; p 556.

⁴⁹ Liddell Hart, B. H.; p 557.

⁵⁰ Liddell Hart, B. H.; p 557.

⁵¹ Mader, Julius: *Lesben a bérnyilkosok*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1965.

⁵² OSS = Office of Strategic Services, magyarul: Stratégiai Szolgálatok Hivatala.

diverziós tevékenységéig. A mű jellemzője, hogy a hidegháború szellemében a maitól eltérő szemszögből világít rá az amerikai különleges alakulatokra: „Egy másik kötelező tantárgy ezeken a bűnözőképző akadémiákon a mindenfajta robbanóanyaggal, aknákkal és gyújtóeszközökkel való bánásmód”.⁵³

Az amerikai OSS és a Különleges Erők történetét feldolgozó másik mű *Aaron Bank* nyugalmazott amerikai ezredes *From OSS to Green Berets*⁵⁴ című könyve. Aaron Bank alapító tagja volt az 1952-ben felállított amerikai Különleges Erőknek, azon kívül egy ma is aktív egység, a 10th Special Forces Group⁵⁵ egykori legendás parancsnoka.

A helyi háborúkat tanulmányozva megállapíthatjuk, hogy kétségkívül a vietnami háborúban mutatkozott meg leginkább a különleges hadviselés jelentősége. A vietkong gerillákkal szemben álló amerikai fél a Különleges Erők által végrehajtott műveletekkel tudott érvényesülni. A „Zöldsapkások” katonái a Főnix Hadművelet során több vietkong vezetőt öltek meg.

A vietnami háború gerilla tevékenységét mutatja be *Wilfred Burchett* a *Dzsungelháború Dél-Vietnamban*⁵⁶ című könyvében a vietnami nép, főként az ellenállók szemszögéből.

A modernkori szovjet különleges alakulatokról a világnak sokáig kevés információja volt. A szovjet katonai hírszerzés (GRU) egy volt, nyugatra emigrált tagja *Viktor Szuvorov* álnéven *Akvárium*⁵⁷ címmel a GRU és az alárendeltségébe tartozó különleges alakulat, a SZPECNAZ⁵⁸ működéséről, tevékenységéről írt könyvet. Amikor Szuvorov a szovjet katonai hírszerzés állományába került, elsőként a SZPECNAZ-nál szolgált megfigyelői státuszban. Több gyakorlaton részt vett az egység katonáival, így első kézből szerezhetett információkat a SZPECNAZ csapatok szervezeti felépítéséről, feladatrendszeréről és saját bőrén érezhette a

⁵³ Mader; p 102.

⁵⁴ Bank, Aaron: *From OSS to Green Berets*, Pocket Books, New York, 1987. (magyarul: *Az OSS – től a Zöldsapkásokig* – a szerző ford.)

⁵⁵ 10th Special Forces Group = az amerikai Különleges Erők 10. Csoportja, melynek 1. zászlóalja jelenleg Stuttgart-ban (Németország), 2. és 3. zászlóalja Fort Carson-ban (Colorado, USA) állomásozik. A 10. csoport érdekessége, hogy a hidegháború időszakában Bad Tölz-ben (NSZK) állomásozott és a Szovjetunió, valamint a Varsói Szerződés országai területén végrehajtandó feladatokra készült fel.

⁵⁶ Burchett, Wilfred: *Dzsungelháború Dél-Vietnamban*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1965.

⁵⁷ Szuvorov, Viktor: *Akvárium*, CO-NEXUS Print-ter Kft, Budapest, 1989.

⁵⁸ SZPECNAZ = Szpecialnoje Naznacsenyije (magyarul: különleges rendeltetésű).

kiképzés körülményeinek keménységét és valóságghú könyörtelenségét. Az Akvárium mindmáig páratlan mű, hiszen a bipoláris szembenállás idején a SZPECNAZ még a szovjet hadseregben is tabu téma volt, pusztá léte is szigorú titoknak minősült.

A második világháború időszakára tehető a világ ma is egyik legjobb, és legnagyobb tapasztalattal rendelkező különleges alakulata, a brit Különleges Légi Szolgálat, az SAS (Special Air Service) elődjének a megalakulása. Ezáltal az alapító, Sir David Stirling (1915-1990) nevét is jogosan említhetjük a különleges egységek és különleges műveletek úttörői között. Az SAS történetével több szakember foglalkozott. Egyik közülük *Anthony Kemp* brit hadtörténész, aki az *SAS Békeévek vad háborúi*⁵⁹ című művében részletesen feldolgozta a különleges egységnek a volt gyarmatokon folytatott tevékenységét, a Falkland-szigeteken zajlott háborút, az IRA elleni erőfeszítéseit, valamint az 1991 évi Öböl-háború SAS-vonatkozású eseményeit.

2. számú ábra Az SAS alapítója a brit David Stirling

⁵⁹ Kemp, Anthony: *SAS Békeévek vad háborúi, 1947-1991.*, LAP-ICS Könyvkiadó, Debrecen, 1998.

Az 1991-es Öböl-háború sok tanulsággal szolgált a résztvevő szövetséges nemzetek különleges egységei számára. A különleges egységekre fontos és veszélyes feladatok hárultak. A nem mindennapi körülmények nagyon megnehezítették a feladatok végrehajtását. Fő feladatukat az iraki hadsereg hadműveleti-harcászati rakétáinak és azok indítóállásainak felkutatása és megsemmisítése, valamint kommunikációs kábelek rombolása képezték. A brit SAS számos csoportját indította útba ilyen és hasonló feladatokkal. Közülük a Bravo Kettő Nulla fedőnevű csoport tevékenységét már az alkalmazás második napján felfedezték az irakiak és óriási hajsza kezdődött utánuk. A nyolcfős csoport három tagja meghalt, egyiküknek sikerült a szomszédos Szíriába gyalog átjutnia, a többiek iraki fogságba estek. Egyikük, *Andy McNab* őrmester – a parancsnok – könyvben⁶⁰ megírta a Bravo Kettő Nulla csoport történetét, a kijuttatástól kezdve a harcokon keresztül a fogság és a szabadulás élményéig. A csoport másik tagja *Chris Ryan* őrmester néhány évvel később szintén írt a Bravo Kettő Nulla viszontagságairól⁶¹. Ryan egy másik szemszögből mutatja be a történeteket, ugyanis ő volt a csoport egyetlen tagja, aki gyalog mintegy 300 kilométert (!) megtéve végül sikeresen átjutott a szíriai határon, így megmenekült.

A fentiekben említett *Andy McNab* egy másik könyvében⁶² részletesen beszámol az első Öböl-háborút megelőző – szintén az SAS-ban eltöltött – éveiről, az alakulatba való felvételijéről és kiképzéséről, a szerzőnek a világ különböző hadszínterein (Észak-Írország, Dél-Amerika, Malájföld, Afrika) szerzett élményeiről, az ott szerzett tapasztalatairól.

Az SAS múltjával és jelenével foglalkozik *Steve Crawford* az SAS Enciklopédia⁶³ című könyvében. A műben részletesen olvashatunk az egység kialakulásának körülményeiről, történetének főbb epizódjairól. Az író bemutatja az SAS leendő tagjai kiválasztásának és kiképzésének sajátosságait, az egység katonái által a műveletekben alkalmazott harcászati és túlélési módszereket, valamint szemlélteti a rendszeresített technikai eszközöket, valamint fegyverzeti anyagokat és felszerelési tárgyakat.

⁶⁰ McNab Andy: Hívójele Bravo Kettő Nulla, Magyar Könyvklub, Zríny Kiadó, 1996.

⁶¹ Ryan, Chris: Aki megmenekült, StrategArt Kiadó, Budapest, 2003.

⁶² McNab, Andy: Bevetésre készen!, Magyar Könyvklub, Zríny Kiadó, Budapest, 1997.

⁶³ Crawford, Steve: SAS Enciklopédia, Zagora 2000 Kft., Budapest, 2000.

A brit SAS mintájára felállított, a világ egyik legjobb különleges műveleti egysége a Delta Force⁶⁴ hiteles történetét mutatja be az amerikai *Eric L. Haney* Delta Force című dokumentumregényében. A szerző az USA szárazföldi haderőbe történt belépése után kezdetben a gyalogságnál szolgált, később a híres 75. Ranger ezredhez került, majd alapító tagja lett az 1977-ben felállított titkos alakulatnak, a Delta Force-nak. Összességében nyolc évig szolgált a Deltánál, közben a világ több hadszínterét bejárta különféle titkos akciók, különleges műveletek résztvevőjeként. Aktív résztvevője volt a sajnálatos módon végződött Eagle Claw fedőnevű iráni túsumentő akciónak, szolgált a nyolcvanas évek háborús tűzfészkében, Bejrutban, ezen kívül huzamos időt töltött Hondurasban, Szudánban, valamint az Egyesült Államok grenadai katonai akciójában.

A kilencvenes évek fő katonai feladatává vált a válságkezelés és a humanitárius segítségnyújtás. A különleges egységek gyakran vettek részt az ilyen feladatok biztosításában. Az egyik ismert helyszín az afrikai Szomália volt. Az országot szörnyű éhínség sújtotta, az ENSZ segélyszállítmányaira a helyi hadurak többnyire rátették a kezüket, nemegyszer az ENSZ-katonák és alkalmazottak szabályos lemészárlása mellett. Az Egyesült Államok katonai beavatkozása után a helyzet korántsem stabilizálódott. 1993. októberében az egyik művelet (Task Force Ranger) során az amerikai rangerek, a Delta Force katonáival közösen szomáliai szélsőséges vezetők elfogását tűzték ki célul a főváros, Mogadishu központjában. Magát az elfogást a tervnek megfelelően a Delta katonái hajtották végre a ranger alegységek biztosítása mellett. Az akció teljes kudarcba fulladt, a szomáliak rakétáitól két MH-60 Black Hawk helikopter lezuhant, a harctéren tizennyolc amerikai katona vesztette életét, nem beszélve a számos sebesültről. A világ több tévétársasága bemutatta azt az amatőr felvételt, melyen az egyik gép halott pilótáját a szomáli csőcselék kötelekkel ráncigálta végig a városon. A cselekményt évekkel később *Mark Bowden* amerikai újságíró a művelet résztvevőinek elmondása és különböző hivatalos dokumentumok alapján feldolgozta egy megrázó erejű dokumentumregényben⁶⁵. A könyvből nagysikerű film is készült *Black Hawk Down* címmel. A történet ma is például szolgál a különféle iskolák és tanfolyamok tananyagában.

⁶⁴ A 1st Special Forces Operational Detachment - Delta, röviden Delta Force, az amerikai különleges műveleti erők egyik legjobban kiképzett egysége (szerz.)

⁶⁵ Bowden, Mark: *A Mogadisu* - ügy, Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest

Bruce Quarrie Különleges kommandók⁶⁶ című műve a hazánkban is megjelent egyik első összefoglaló könyv, melyben a szerző feldolgozza a nem hagyományos hadviselést folytató katonai egységek hadtörténelmi vonatkozású epizódjait. Először a NATO országok különleges egységeinek világába enged betekintést. Itt főleg az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok különböző haderőnemeinek különleges műveleti erőiről olvashatunk. Viszonylag kevés információt találunk a többi NATO tagország hasonló jellegű egységeiről. A kötet második része a (volt⁶⁷) Varsói Szerződés különleges alakulataival foglalkozik, jellemzően a Szovjetunió különleges rendeltetésű csapataira összpontosítva. Néhány információ szerepel a Varsói Szerződés többi tagországáról, így Magyarországról is, melynek akkori mélységi felderítő erőit említi meg. A könyv harmadik részében a szerző néhány más ország – így Ausztrália, néhány dél-amerikai ország, valamint Svédország és Izrael – különleges erőiről ír. A könyvben a szerző nagyrészt felsorolásokat tesz, azonban keveset foglalkozik az adott különleges egységek kiképzésével, feladatrendszerével és alkalmazási elveivel.

A brit *Terry White* A világ elit katonái⁶⁸ című könyvében a történelmi visszatekintés után a különleges egységek kiválasztásának és kiképzésének problémáin keresztül bemutatja a különböző nemzetek különleges műveleti egységeit, azok főbb tevékenységi formáit, szót ejt a terrorizmus elleni harcra „szakosodott” (antiterrorista) egységekről, majd a mű végén részletesen ír a különleges műveleti erők fegyverzetéről és felszereléséről, bemutatva az ismertebb fegyvertípusokat.

Egy újabb kiadvány *David Bohrer* Amerikai különleges alakulatok⁶⁹ című műve, melyen a szerző szakmai alaposággal foglalja össze az Amerikai Egyesült Államok különböző haderőnemeinek alárendeltségébe tartozó különleges műveleti erőket. A könyv elsőként az amerikai haditengerészet különleges egységét a Navy SEAL⁷⁰-t mutatja be. Ír a SEAL-csoportok megalakulásának történetéről, fejlődéséről, a kiképzés gyötrelmeiről, a SEAL-csapatok feladatrendszeréről, valamint az általuk használt fegyverzeti- és technikai eszközökről és felszerelési tárgyairól. A második fejezetben az amerikai szárazföldi

⁶⁶ Quarrie, Bruce: Különleges kommandók, Pesti Szalon Könyvkiadó, Budapest, 1994. (az eredeti mű: Quarrie, Bruce: Special Forces, Quintet Publishing Limited, 1990)

⁶⁷ A könyv megjelenése a Varsói Szerződés felbomlásával esik azonos időbe (szerz.).

⁶⁸ White, Terry: A világ elit katonái, Zrínyi Kiadó, Budapest

⁶⁹ Bohrer, David: Amerikai különleges alakulatok, Gulliver Könyvkiadó

⁷⁰ SEAL = SEa, Air Land, az amerikai haditengerészet hároméltű (tengerről, levegőből és szárazföldről alkalmazható) különleges egysége (a szerző)

haderőnem legjobban képzett könnyűgyalogosairól – a rangerekről – olvashatunk. Megismerhetjük a rangerek történetét a korai időktől kezdve napjainkig. A fejezet hitelesen mutatja be a rangerek felkészültségét és szellemiségét. A kötet harmadik fejezete az amerikai szárazföldi erők leghíresebb fegyvernemét a Különleges Erőket (más néven a „Zöldsapkások”) mutatja be. A Különleges Erők tagjai a világ egyik legsokoldalúbban képzett különleges egységének katonái, akik a Föld számtalan pontján, számtalan ütközetben tettek tanúbizonyságot felkészültségükről. Legfőbb feladatuk a baráti vagy szövetséges erők katonáinak kiképzése és tanácsadás (Irak, Afganisztán). Bohrer könyvének negyedik fejezete az amerikai légierő különleges egységeivel foglalkozik. Ebben a részben olvashatunk az ejtőernyős kutató-mentő csapatokról, a légierő különleges egységeinek csatarepülőgépeiről, helikoptereiről és azok feladatairól. Az ötödik fejezetben a szerző a tengerészgyalogság felderítőiről ír, mely egy olyan különleges egység, melyről csak kevés információ ismert. A kötet befejező része, utolsó – hatodik – fejezete napjaink egy különös jelentőséggel bíró témájával foglalkozik, a különleges műveleti erők jövőjének kérdéseivel.

A szintén amerikai *William H. McRaven Spec Ops*⁷¹ című könyve különböző korok konfliktusaival kapcsolatos esettanulmányokat dolgoz fel. Az első fejezetben a különleges műveleteket tudományos szempontból vizsgálja nagy katonai teoretikusok, így Clausewitz és B. H. Liddell Hart elméleti tanai alapján. Ebben a fejezetben behatóan tanulmányozza a különleges műveleteket, azok alapelveit, helyét, szerepét a katonai műveletek teljes szélességében. A többi fejezetben a hadtörténelem egy-egy „epizódját” kiragadva mutatja be a cselekményeket, így Mussolini kiszabadítását, a vietnami Son Tay-i amerikai rajtaütést, vagy az izraeliek Entebbenél végrehajtott repülőgépes túszszabadítását. A szerző korábban az amerikai haditengerészet különleges erői (Navy SEAL) tagjaként maga is hajtott végre különleges műveleteket, jelenleg az Egyesült Államok európai különleges erőinek (SOCEUR⁷²) parancsnoka.

James F. Dunnigan amerikai író *The Perfect Soldier*⁷³ című könyve szintén összefoglaló mű. Könyvében részletesen foglalkozik a különleges hadviselés kialakulásával, (annak történeti áttekintésével), háborús példákkal, tapasztalatokkal illusztrálva áttekinti a

⁷¹ McRaven, William H.: *Spec Ops*, Presidio Press, Novato, CA, 1995, (a mű címe magyarul: „Különleges Műveletek” - a szerző ford.)

⁷² SOCEUR = Special Operations Command Europe (magyarul: kb. Különleges Műveleti Erők Európai Parancsnoksága)

⁷³ Dunnigan, James F.: *The Perfect Soldier*, Citadel Press, New York, NY, 2003. (a mű címe magyarul: „A tökéletes katona” - a szerző ford.)

különböző országok különleges erőinek fejlődését. A mű utolsó fejezetében (melynek címe megegyezik a mű címével: *The Perfect Soldier – A tökéletes katona*) a szerző részletesen bemutatja az Egyesült Államok különleges műveleti erőit és azok alkalmazásának elveit, bemutatja a világ országainak fontosabb különleges alakulatait, végezetül a „tökéletes katonák” 21. században várható szerepével kapcsolatban elemzi a fontosabb tendenciákat. A szerző több katonai témájú könyvet írt, műveire jellemző a szakmai hozzáértés.

Egy újabb kiadvány *Mike Ryan - Chris Mann - Alexander Stilwell* szerzők *A világ különleges katonai alakulatai*⁷⁴ című könyve. A mű haderőnemenként mutatja be a különböző országok különleges műveleti erőinek történeti hátterét, azok fegyverzetét, felszerelését, jellemző műveleti eljárásait, valamint a kiképzését.

Hugh McManners *Különleges katonai kommandók*⁷⁵ című könyvében feldolgozza a különleges alakulatok történetének jellemzőbb pillanatait, összefoglalja a különböző országok különleges egységeit és bemutatja azoknak a jelen kor katonai műveleteiben folytatott tevékenységét. A könyvben olvashatunk a modern különleges műveleti erők által alkalmazott harcászati módszerek sajátosságairól, az általuk használt fegyverekről és speciális felszerelési tárgyairól.

1.3 A katonai ejtőernyőzés magyar nyelvű szakirodalma

Az ejtőernyőzés – noha a kijuttatás eszközeinek/módszereinek széles skáláján csupán egy helyet foglal el – hosszú ideje szorosan összefügg a modern értelemben vett különleges hadviseléssel, ezáltal különleges rendeltetésű katonai egységek tevékenységével. A továbbiakban érintőlegesen bemutatom a hazai katonai ejtőernyőzéssel kapcsolatos irodalmat is.

A katonai ejtőernyőzéssel kapcsolatosan eddig főként történelmi művek (könyvek, tanulmányok, cikkek) jelentek meg Magyarországon. Figyelmet érdemelnek a „pápai ejtőernyősökről” szóló különféle visszaemlékezések, például *Bárczy János* két szépirodalmi kötete, a *Zuhanóugrás*⁷⁶ és a *Vádindítvány*⁷⁷, melyek olvasásával ejtőernyősök generációi

⁷⁴ Ryan, Mike - Mann, Chris - Stilwell, Alexander: *A világ különleges katonai alakulatai*, Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2003.

⁷⁵ McManners, Hugh: *Különleges katonai kommandók*, Aréna 2000 Kiadó, Budapest, 2005.

⁷⁶ Bárczy János: *Zuhanóugrás*, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1981.

nőttek fel. Egyedülálló olvasmány *Huszár János* Honvéd Ejtőernyősök Pápán című könyve (mellyel a fentiekben foglalkoztam), amelyben a szerző hitelesen dolgozza fel az első magyar ejtőernyős alakulat történetét a kezdetektől a felosztatásáig. *Tóth Lóránd* Ejtőernyős deszant⁷⁸ című munkája a nagyszerű *Haditechnika* Fiataloknak sorozatban jelent meg. *Szabó Béla* Katonák ejtőernyővel⁷⁹ című könyve a korabeli (1989) magyar katonai ejtőernyősök hétköznapijait mutatja be. *Dombi Lőrinc*, a magyar katonai ejtőernyőzés egykor meghatározó alakja a *Selyemkupolák*⁸⁰ című könyvében feldolgozta az ejtőernyő és az ejtőernyőzés nemzetközi és hazai fejlődését, valamint történetét. Fontos szót ejteni *Simon László* számtalan tanulmányáról és folyóiratcikkéről. Az LRI Repüléstudományi és Tájékoztató Központ kiadásában 1977-1999 között jelent meg az Ejtőernyős Tájékoztató, mely szakmai kiadványként rendszerezve foglalta össze az ejtőernyőzés aktuális tudományos, technikai, stb. eredményeit. Az Ejtőernyős Tájékoztatót az egykori neves sportember *Kastély Sándor* szerkesztette.

KÖVETKEZTETÉSEK

A különleges műveletekkel a történelem szinte minden időszakában találkozhatunk. A különleges műveleti erők történetét, cselekményeit számos magyar és külföldi szerző feldolgozta. Értekezésem első fejezetének tárgyát ezen szerzők műveinek történeti sorrendben történő értékelése, feldolgozása képezi. Az itt feldolgozott szakirodalom megismerésével „nyomon követhetjük” a különleges műveletek és a különleges műveleti erők múltját és jelenét.

Úgy gondolom, hogy okulva a hadtörténelem adott példáiból (beleértve a jelenlegi tapasztalatokat is) a jövő különleges műveleti erői hatékonyabbak, eredményesebbek lehetnek. A felsorolt művek elemzése azt mutatja, hogy koronként változó intenzitással, de minden fontos műveletben szerepet szántak a különleges műveleti erőknek. Jellemző a különleges műveleti erőkre a sajátos alkalmazás, a különleges eszközök megléte és a speciális felkészítés. A különleges erők megítélése – nem utolsó sorban történetük miatt – ellentmondásos, esetenként kifejezetten rossz.

⁷⁷ Bárczi János: Vádindítvány, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1979.

⁷⁸ Tóth Lóránd: Ejtőernyős deszant, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, Budapest, 1987.

⁷⁹ Szabó Béla: Katonák ejtőernyővel, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1989.

⁸⁰ Dombi Lőrinc: Selyemkupolák, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1993.

2. FEJEZET

A különleges műveletek helye és szerepe a katonai műveletekben

Az első fejezetben szereplő művek tanulmányozása után megállapíthatjuk, hogy a különleges műveletek nem a jelen kor „termékei”. A múlt-, napjaink- és a jövő katonai műveleteinek fontos, meghatározó tényezőjeként a különleges műveleteknek számos olyan jellemzője, körülménye van, melyet a fejezet megírása során kutattam, tanulmányoztam és feldolgoztam.

Ebben a fejezetben a különleges műveleteknek a katonai műveletekben játszott szerepére igyekszem rávilágítani. Ezen belül részleteiben az alábbi témákat vizsgálom:

- a jelen kor kihívásai és a terrorizmus;
- a különleges műveletek elméleti alapjai, főbb feladatai;
- a különleges műveleti erők definíciója;
- különleges műveletek a terrorizmus elleni harcban;
- a különleges műveleti erők vezetése- és irányítása;
- a különleges műveletek tervezése;
- a különleges műveletek támogatása;
- a különleges műveleti erők kiképzése;
- a különleges műveleti erők felszerelése és fegyverzete, valamint
- a műveleti területre történő ki- és visszajuttatásának különböző lehetőségei.

2. 1 A 21. század kihívásai

A hidegháború befejeződésével a Föld országainak új típusú veszélyforrásokkal kell szembenézniük. A korábbi kétpólusú szembenállás megszűnte után a kutatók a korábbihoz képest más, eltérő jellegű kihívásokat prognosztizáltak. A nagyfokú környezetszennyezés, a természet ökológiai egyensúlyának megbomlása, a túlnépesedés, a tömeges migráció, a gazdasági problémák, a tömegpusztító fegyverek veszélyes mértékű elterjedése, a nemzetközi terrorizmus és a szervezett bűnözés megerősödése, valamint a helyi fegyveres konfliktusok veszélye egyre inkább fokozódik.

Napjainkban – több év távlatából – talán elcsépelte dolognak számít 2001. szeptember 11-re, az akkor történt eseményekre (a World Trade Center ikertornyai és a Pentagon elleni terrortámadásokra) hivatkozni. Az említett nap borzalmas történései megrendítették a világot, valósággal sokkolták az emberiséget. A biztonságpolitikát behatóbban tanulmányozó szakértők, így az amerikai Henry Kissinger szerint e cselekmény fordulópont volt⁸¹. A médiában egyenes adásban közvetített események megerősítik annak tényét, hogy a nemzetközi szinten jelentkező terrorizmust – mint biztonsági kihívást – a modern, demokratikus berendezkedésű államoknak nem szabad figyelmen kívül hagyniuk, sőt fennmaradásuk, pusztán létük érdekében minden erővel, eszközzel harcolniuk kell ellene.

A jelen konfliktusainak (különösképpen a terrorizmus elleni harc katonai feladatainak) megoldása során egyre inkább kulcsszerepet kapnak a különleges műveleti erők (az angol nyelvű katonai terminológiában: Special Operations Forces, röviden SOF). A Föld országainak többsége huzamosabb ideje rendelkezik olyan katonai és/vagy rendvédelmi különleges egységekkel, melyek rendeltetése felvenni a harcot a biztonságot fenyegető olyan veszélyekkel, kihívásokkal, melyekkel a hagyományos rendeltetésű erők nem képesek eredményesen megküzdeni. Ezek a szervezetek az úgynevezett különleges alakulatok, azaz különleges módszerekkel kiválasztott és felkészített, különleges felszereléssel, valamint modern fegyverzettel felszerelt katonákból álló egységek. Nagy felelősség nyugszik a vállukon, ők jelenleg a modern demokratikus társadalmak védelmezői, ők az „ász”, az ütőkártya a politikai- és katonai felső vezetés eszköztárában – az ismert amerikai mondás szerint ők a „csendes profik”⁸².

2. 2 A különleges műveletek

Amennyiben behatóbban kívánjuk tanulmányozni a különleges műveleti erők tevékenységét a különleges műveleteket, az első fejezetben feldolgozott doktori értekezések, szakkönyvek, történelmi művek áttekintése után meg kell ismerkednünk néhány hivatalos dokumentummal, ezen belül több alapfogalommal.

⁸¹ Kissinger, Henry: Korszakváltás az amerikai külpolitikában?, Utószó, Panem-Grafo, Budapest, 2002., p 5.

⁸² 'Quiet professionals' (magyarul: csendes profik), JP 3-05. 1 Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Joint Special Operations Task Force Operations, Joint Staff, 2001., I-3

A különleges műveletekkel kapcsolatban főként amerikai, illetve Szövetséges (NATO/EU) katonai dokumentumok, jellemzően doktrinális kiadványok láttak napvilágot. A továbbiakban áttekintjük a fontosabbakat.

MC 437. A legmagasabb szintű NATO kiadvány az MC 437⁸³, melyben az MC (Katonai Bizottság) meghatározza a Szövetség részére a különleges műveletekre vonatkozó politikáját (alapelveit, céljait, feladatait, és egyéb alapfogalmait).

AJP-01. A különleges műveletek egyes kérdéseivel a NATO alapidoktrínája, az AJP-01 jelű szövetséges kiadvány (a Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína) is foglalkozik. A doktrína legújabb változatának 8. fejezete a következőképpen definiálja a különleges műveleteket:

„Olyan katonai tevékenységek, amelyeket különlegesen dolgoznak ki, szerveznek meg, különlegesen kiképzett és felszerelt állomány hajt végre olyan műveleti módszerrel és módon, amely nem szabványos a hagyományos erőknél. Ezek a tevékenységek a katonai műveletek minden fajtájánál alkalmazhatók (békében, válság és konfliktus esetén) a hagyományos erők műveleteitől függetlenül, vagy azokkal egyeztetve katonai, politikai, gazdasági és lélektani célok, vagy ezek kombinációjának elérése érdekében. Katonai-politikai szempontok megkívánhatják a rejtett vagy titkos módszerek alkalmazását és bizonyos fokú fizikai, politikai kockázat felvállalását, amely nem velejárója a hagyományos műveleteknek”. A megfogalmazás sokban hasonlít az amerikai különleges műveletek definíciójára.

A Szövetséges Különleges Műveleti Doktrína. Az MC 437 iránymutatásainak megfelelően, az AJP-01 alapján kerül kidolgozásra a NATO különleges műveleti doktrínája, mely még nem készült el, kidolgozása jelenleg is folyamatban van.

JP 3-05. A JP 3-05 jelzésű alapidoktrína, az amerikai Összhaderőnemi Különleges Műveletek Doktrínája⁸⁴ nemzeti, összhaderőnemi szinten foglalja össze az Egyesült Államoknak a különleges műveletekre vonatkozó alapelveit. A doktrína legújabb (2003) kiadása az új kihívásoknak megfelelően aktualizálta a feladatokat, jelenleg a különleges

⁸³ Az MC 437 NATO Special Operations Policy, NATO Headquarters, 1999-a Szövetség Katonai Bizottságának különleges műveletekre vonatkozó kiadványa.

⁸⁴ JP 3-05 Doctrine for Joint Special Operations, Joint Staff, 2003.

műveletekkel kapcsolatos, legrészletesebben kidolgozott, legátfogóbb kiadvány, mely alapját képezi a különböző haderónemi szinten kidolgozott amerikai különleges műveleti doktrínáknak.

A különböző doktrinális kiadványokat rendszeresen felülvizsgálják, ennek megfelelően az összegyűlt (különleges) műveleti tapasztalatokat a feldolgozás után a szükséges mértékben bedolgozzák a hatályos különleges műveleti doktrínákba és a különböző szabályzatokba.

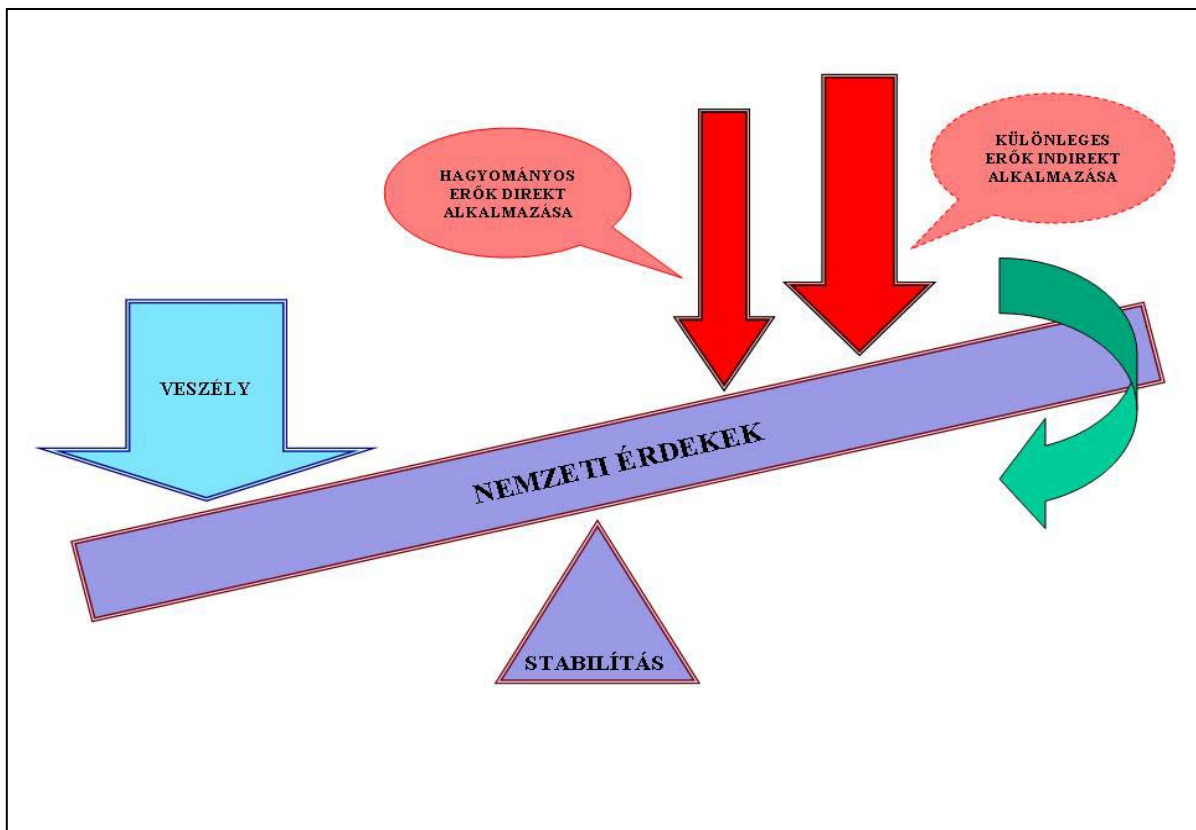
*A különleges műveletek jellemzői*⁸⁵

A különleges műveleteket számtalan, a hagyományos műveletektől eltérő vonás jellemzi. A különleges műveletekre jellemző:

- Magas fizikai és politikai kockázat. Nagy értékű, olyan fontos célpontok elleni irányultság, amelyek nagy megtérülési lehetőséget kínálnak.
- Természetét tekintve gyakran katona-politikai és szövetségi/nemzeti szintű egyetértést, felügyeletet és támogatást igényel. Részletes tervezést és együttműködést követel meg más parancsnokságokkal, haderónemekkel, kormányzati és nem kormányzati szervezetekkel (NGOs).
- Magasan képzett szakemberek kis csoportja hajtja végre.
- Megköveteli a reagálóképes és speciális tengeri, szárazföldi és légi támogatást.
- Általában rejtett, álcázott és titkos természetű tevékenységek.
- Gyakran alkalmazzák, amikor a hagyományos erők alkalmazása katonai vagy politikai okokból nem lehetséges vagy nem megfelelő.
- Számítva a meglepésre, biztonságra és a vakmerőségre, rendszeresen alkalmazzák a megtévesztést a siker eléréséhez.
- Általában a létrehozott támogató bázistól jelentős távolságra hajtják végre, megkövetelve a rejtett összeköttetést és a be- és kijuttatás eszközeit, valamint a támogatást a beszivárgáshoz és visszatéréshez az ellenséges, tiltott vagy politikailag érzékeny területekről.

⁸⁵ Az AJP-01 (a fenti idézet az AJP-01 Szövetséges Doktrína hivatalos magyar fordításából származik)

- Türelmet és hosszú ideig tartó bevetést követel, valamint a műveleti terület körülményeinek, nyelveinek és kultúrájának részletes ismeretét.
- Az erők megkülönböztetett és precíz alkalmazásától függően gyakran szükséges a különleges fegyverek és felszerelések gyors fejlesztése, beszerzése és alkalmazása.
- A részletes felderítéstől függően, bizalmas és felelősségteljes vezetés és irányítás, alapos tervezés, decentralizált végrehajtás (azoktól, akik a tervet készítették) és szigorú, részletes begyakorlás.

3. számú ábra A különleges műveleti erők alkalmazása (az FM 31-20 alapján a szerző szerkesztette)

A 3. számú ábra⁸⁶ egy amerikai szabályzathól származik, olyan állapotot szemléltet, mely során egy állam (vagy szövetség, koalíció stb.) biztonsági egyensúlya – egy külső vagy belső veszélyforrás hatásának eredményeként – „elbillen”, destabilizálódik. Amennyiben a korábbi egyensúlyt újra el kívánjuk érni, lehetőségünk nyílik egyrészt a hagyományos katonai erők direkt, másrészt a különleges műveleti erők indirekt alkalmazására.

⁸⁶ FM 31-20, Doctrine for Special Forces Operations, Headquarters, Department of the Army, 1990, Chapter 1, 1-5

A jelenleg érvényes szabályzók⁸⁷ szerint a NATO különleges műveleti erői az összhaderőnemi műveletek keretein belül három alapfeladatot hajthatnak végre, melyek a következők:

- különleges felderítés és megfigyelés;
- közvetlen akciók;
- katonai segítségnyújtás.

A továbbiakban részletesen tárgyalom ezeket a feladatokat.

A különleges felderítés és megfigyelés (Special Reconnaissance and Surveillance, SR), a felderítés érdekeltségi területén kiegészíti a nemzeti és a szövetséges hagyományos erők felderítő, adatgyűjtő képességeit és rendszereit, hadászati és hadműveleti vonatkozású különösen fontos, pontosan meghatározott információk megszerzésével. Ez tartalmazhat más információszerzési eljárást, ahol az időjárás, a terület álcázása, az ellenséges ellentevékenység és/vagy más rendelkezésre álló rendszer ezt követeli. A különleges felderítés humán adatszerzési feladat, ami az ellenséges, a nem baráti vagy politikailag érzékeny területeken „célon tartja a szemét”. A különleges műveleti erők ezeket a feladatokat önállóan, vagy hagyományos műveletek támogatásaként hajthatják végre. Felhasználhatják a fejlett felderítő vagy megfigyelő technikákat és berendezéseket és/vagy kifinomult rejtett vagy titkos adatszerzési módszereket és különleges eszközöket alkalmazhatnak. A különleges felderítő és megfigyelő feladatok közé tartozhat:

- terület felmérése az összhaderőnemi kötelék parancsnokának döntéshozatali munkája segítéséhez;
- felderítő és megfigyelő műveletek végrehajtása a hagyományos erők hadműveletét (időben vagy földrajzilag) megelőzve;
- célpont meghatározás, mint például az ellenség vezetési és irányítási rendszere, csapatösszevonások, különleges fegyverek, utánpótlási vonalak és más jelentősebb katonai és nem katonai célpontok;
- fontos információ gyűjtése és jelentése az ellenséges csapatok mozgásáról és szándékáról a hadműveleti körzetben vagy a szomszédos területen;

⁸⁷ Az MC 437 és az AJP-01 alapján

- fontos vagy érzékeny létesítmények helymeghatározása és megfigyelése ellenséges vagy tiltott területen. Meteorológiai, földrajzi, vízrajzi és támadás utáni felderítés, a meghatározott tengeri, szárazföldi és légi hadműveletek támogatására;
- célpont közeli felderítése, a cél sajátos, csak emberi forrásokból beszerezhető jellemzőinek megszerzése érdekében⁸⁸.

A *közvetlen akciók (Direct Action, DA)* végrehajtásakor a különleges műveleti egységek a rajtaütés, lesállítás, a váratlan támadás módszerét használhatják fontos objektumok és eszközök ellen. Az akciók vezethetők távolról a tengerről, szárazföldi vagy légi eszközök fedélzetéről. Nagy pontosságú pusztító eszközök célba irányítását végezhetik és önálló szabotázs akciókat hajthatnak végre. A közvetlen akciók rendszerint időben és terjedelemben korlátozottak. Az ilyen feladatokat a különleges műveleti erők önállóan, vagy hagyományos erők támogatásakor hajthatnak végre. A közvetlen akciók jellemzően a következő feladatokat jelenthetik:

- fontos célpont támadása (létesítmény vagy személy);
- fontos utánpótlási vonalak vagy célpont rendszerek lefogása;
- kijelölt személy vagy eszköz megtalálása, elfogása vagy visszaszerzése;
- fontos létesítmények vagy berendezések elfoglalása, megsemmisítése vagy semlegesítése;
- repülőeszközök, akciócsoportok és koordináló eszközök felállítása személyek hazajuttatásának támogatására tiltott, vagy ellenséges területről;
- NBC eszközök⁸⁹ és az ilyen fegyverek kulcsfontosságú elemei (személyzet, felszerelés és létesítmények) elterjedése elleni tevékenységek támogatása;
- közvetlen akciók végrehajtása a szembenálló erők információs infrastruktúrájában fontosnak azonosított célpont ellen.

A közvetlen akciók végrehajthatók önállóan vagy egy nagyobb hagyományos vagy nem hagyományos hadművelet keretében⁹⁰.

⁸⁸ Az AJP-01 alapján

⁸⁹ NBC = Nuclear, Biological, Chemical (magyarul: nukleáris, biológiai, vegyi eszközök, fegyverek), más megnevezéssel tömegpusztító fegyverek. A megnevezést újabban a radiológiai eszközökkel (angolul: radiological) bővítették ki, ennek megfelelően az új rövidítés: CBRN.

⁹⁰ Az AJP-01 alapján

A *katonai segítségnyújtás (Military Assistance, MA)* a különleges műveletek egy fontos területe. A baráti vagy szövetséges erőknek adott katonai segítségnyújtás békében, válsághelyzetben és háborúban. A katonai segítségnyújtás adható közvetlen, vagy közvetett formában a kijelölt saját erők, az ellenálló, vagy félkatonai erők részére, egy demokratikus társadalomnak a felforgatás, törvénytelenység és felkelés ellen történő megvédése érdekében. A katonai segítségnyújtás formái lehetnek:

- kiképezni, felszerelni és támogatni, és ha szükséges irányítani a kijelölt baráti erőket, kihasználva az ellenséges erők politikai, katonai vagy lélektani gyengeségeit;
- kiképezni, felszerelni és támogatni a rejtkehelyek és menekülési útvonalak és hálózatok megteremtését;
- kiképezni, támogatni és segíteni a fogadó nemzet katonai és félkatonai erőit oly módon, hogy képesek legyenek önállóan felelősséget vállalni a belső stabilitás ellenőrzésére;
- az interoperabilitás elősegítése érdekében, szükség szerinti tanácsadással segíteni és támogatni a szövetség vagy koalíció más tagállamait;
- a békeműveletek támogatása:
 - azonnali szervezési, tervező, felderítő, vezetési – irányítási, egészségügyi, műszaki és biztonsági támogatás nyújtása, humanitárius válság vagy természeti katasztrófa elhárítása során;
 - megkönnyíteni a konfliktus megoldását az összekötő csoportokon keresztül felhasználva a kulturális és nyelvi képzettséget, egyeztetett, többnemzetiségű megközelítést⁹¹.

A fentiekben említett JP 3-05 doktrína – a NATO elveitől eltérően, az Egyesült Államok nemzeti érdekeinek figyelembe vételével – szélesebb spektrumban értelmezi a különleges műveletek fogalmát és fő feladatait, (ennek megfelelően a NATO-nál már ismertetett különleges műveleti feladatok mellett több, más feladatot is megkülönböztet) melyek a következők:

⁹¹ Az AJP-01 alapján

- közvetlen akciók;
- különleges felderítés;
- belrendvédelem külföldön;
- nem hagyományos hadviselés;
- terrorizmus elleni harc;
- a tömegpusztító fegyverek elterjedésének megakadályozása;
- civil ügyek;
- lélektani műveletek;
- információs műveletek.

Részleteiben:

Az amerikai *Közvetlen akciók* és a *Különleges felderítés* feladatok fogalmának tartalma alapvetően megegyezik a NATO értelmezéssel.

*Belrendvédelem külföldön (Foreign Internal Defense, FID)*⁹²

A belrendvédelem külföldön egy adott kormány (jelen esetben az Egyesült Államok) civil és katonai szerveinek részvétele egy másik állam kormányát támogató tevékenységben, melynek célja a társadalom elnyomásának megszüntetése, védelme, valamint felkelések és törvénytelen ségek meggátlása. Részét képezheti a NATO különleges erői által is alkalmazott katonai segítségnyújtás (pl. a 80-as években az Egyesült Államok katonai támogatást nyújtott számos közép-amerikai kormánynak, így Hondurasnak, Nicaraguának.)

*A nem hagyományos hadviselés (Unconventional Warfare, UW)*⁹³

A nem hagyományos hadviselés a katonai és félkatonai tevékenységek széles spektrumát magába foglaló fajtája a különleges műveleteknek. Ide tartoznak a különböző rajtaütések, lesállítások, csapások, gerilla tevékenység, szabotázs akciók, rejtett, titkos műveletek, melyekre általában jellemző, hogy külső katonai tanácsadók által kiképzett, felszerelt és felfegyverzett hazai, általában félkatonai vagy civil erők hajtanak végre. (pl. a vietnami háborúban az amerikai Különleges Erők által kiképzett és alkalmazott „Montagnard-

⁹² JP 3-05, II-7

⁹³ JP 3-05, II-7

zsoldosok”, a későbbiekben a szintén az amerikaiak által támogatott nicaraguai „Kontrák” vagy az afganisztáni „Mudzsahedek”.)

Terrorizmus elleni harc (Counterterrorism, CT)⁹⁴

Terrorizmus elleni harc azon tevékenységeket foglalja magába, melyek a rohamosan fejlődő nemzetközi terrorizmust igyekeznek visszaszorítani. Ide tartoznak a megelőző (például felderítő műveletek, információgyűjtés) és támadó jellegű tevékenységek (például rajtaütések terrorista hálózatok infrastruktúráin, vagy fontos személyek vagy eszközök visszaszerzése).

Tömegpusztító fegyverek elterjedésének megakadályozása (Counterproliferation of Weapons of Mass Destruction)⁹⁵

A vegyi-, biológiai-, radiológiai- és nukleáris (CBRN) fegyverek veszélyes mértékű és nem ellenőrzött elterjedése különösen nagy veszélyt jelent. Ezért lényeges feladat ennek megakadályozása és az erre irányuló tevékenység visszaszorítása. Ugyanitt megemlíthetjük az úgynevezett „hi-tech” („szuperteknológiájú”) fegyverek esetleges elterjedését is. Az ide tartozó műveleteknek jó példája az egykori iraki atomfegyver potenciál megsemmisítése (Izraeli bombázás).

Civil ügyek műveletei (Civil Affairs Operations, CAO)⁹⁶

A civil ügyek műveleteinek célja megteremteni és fenntartani az adott műveleti területen az ott ténykedő katonai szervezet illetve a polgári lakosság intézményei, valamint a különböző nemzetközi, kormányzati és nem kormányzati szervek közötti teljes együttműködést annak érdekében, hogy megteremtődjenek a feltételek a katonai műveletek zavartalan végrehajtásához. Az ilyen műveleteknek jó példája a brit SAS malájföldi tevékenysége, melyben a brit katonák széleskörű együttműködést folytattak, pl. egészségügyi ellátást nyújtottak a helyieknek, melyért azok – helyismeretüknek köszönhetően – a sűrű

⁹⁴ JP 3-05, II-9

⁹⁵ JP 3-05, II-10

⁹⁶ JP 3-05, II-10

dzsungelben a lázadók nyomára vezették az SAS katonáit. Megjegyzés: a civil ügyek műveletei nagy hasonlóságot mutatnak a NATO CIMIC tevékenységével.

Lélektani műveletek (Psychological Operations, PSYOP)⁹⁷

A lélektani (vagy idegen nyelven pszichológiai) műveletekben olyan információkat és jelzéseket közvetítenek az ellenfélnek, melyekkel befolyásolni tudják annak pszichikumát, érzelmeit, ezáltal hatást tudnak gyakorolni kormányokra, szervezetekre, csoportokra és egyénekre, csökkentve azok harci akaratát. Gyakorlati megvalósítása leggyakrabban röplapok, illetve hangosbeszélők alkalmazásának segítségével történik.

Információs műveletek (Information Operations, IO)⁹⁸

Az információs hadviselés a katonai tevékenységek minden fajtájában és időszakában folytatható összetett tevékenység. Magába foglalja az ellenség dezinformálását, számítógépes és információs rendszereinek támadását (bénítását), valamint a saját hasonló rendszerek védelmét.

Amennyiben jobban elmélyülünk az amerikai különleges műveleti szakirodalomban, figyelemre méltó az FM 100-25⁹⁹ tábori kézikönyv (az Egyesült Államok szárazföldi különleges műveleti erőinek doktrínája) azon megállapítása, mely szerint a fentiekben felsorolt tevékenységi formákat (az amerikai különleges műveletek fő feladatait) összességében két kategóriába sorolhatjuk:

- azon tevékenységek, melyek során az ellenséggel közvetlen érintkezés nem történik (pl. a lélektani vagy az információs műveletek);
- azon tevékenységek, melyek során az ellenséggel közvetlen érintkezés történik (pl. a közvetlen akciók).

Az amerikai és a NATO/EU különleges műveleteket összehasonlítva az alábbi jellemző különbségeket találhatjuk. A Szövetséges különleges műveletek az amerikaihoz

⁹⁷ JP 3-05, II-11

⁹⁸ JP 3-05, II-12

⁹⁹ FM 100-25 Doctrine for Army Special Operations Forces, Headquarters, Department of the Army, 1999.

képest szűkebb spektrumban (három alapeladat) értelmezhetőek. A vezetés és irányítás kérdései a többnemzeti jellegből kifolyólag bonyolultabbak. Kevesebb a különleges műveleti tapasztalat, problémát jelent a stratégiai szállítás. A különleges műveletek, valamint a velük „rokon” PSYOPS, CIMIC és INFOOPS nem „egy kézben” (nem egy komponens parancsnokság alárendeltségében) vannak. A kutatás-fejlesztési tevékenység még „gyerekcipőben” jár. Ezzel ellentétben az amerikai különleges műveleti feladatok szélesebb spektrumban értelmezhetőek, az USA különleges műveleti erői nagyobb tapasztalattal rendelkeznek. A különböző feladatok (így a PSYOP CAO és az IO) „egy kézben” összpontosulnak (egy parancsnokság alá tartoznak), ennek megfelelően a műveletek vezetése és irányítása egyszerűbb (mivel a különböző szintű parancsnokságok és az alárendeltek egy nemzetből kerülnek ki), a feladatokat önállóan, más nemzetek nélkül is képesek végrehajtani. A kutatás-fejlesztési tevékenység területén nagy múlttal rendelkeznek. A szövetséges különleges műveletek előnye az afrikai/gyarmati katonai tapasztalatokban rejlik, ugyanis a zömében európai NATO/EU országok (például Egyesült Királyság, Franciaország) korábban a különböző gyarmati/helyi háborúkban (például Algéria, Kenya, Sierra Leone) vívott konfliktusok során jelentős helyismeretre tettek szert.

Szükséges megjegyezni, hogy Magyarország különleges műveleti erőinek – a tagságból eredően – a NATO szabályozóiban (MC 437) megfogalmazott követelményeknek kell megfelelniük és az ott előírt feladatok végrehajtására kell felkészülniük. Mivel a NATO elvek szerinti CIMIC¹⁰⁰, PSYOPS¹⁰¹ és INFOOPS¹⁰² tevékenységek nem tartoznak a NATO különleges műveleteinek feladatai közé, ennek megfelelően a magyar katonák által végrehajtott ilyen feladatok sem.

IDŐSZAK	MŰVELETEK	SOF?
BÉKEIDŐSZAK	NEM HÁBORÚS KATONAI MŰVELETEK	IGEN
VÁLSÁGKEZELÉS		IGEN
HÁBORÚ	HÁBORÚS KATONAI MŰVELETEK	IGEN

4. számú ábra A különleges műveletek a katonai műveletek teljes spektrumában (szerkesztette: a szerző)

¹⁰⁰ CIMIC = Civil-Military Cooperation (magyarul: civil-katonai együttműködés)

¹⁰¹ A Psychological Operations (magyarul: lélektani műveletek) NATO rövidítése PSYOPS, ettől eltér az amerikai rövidítés, mely PSYOP.

¹⁰² INFOOPS = Information Operations (magyarul: információs műveletek NATO rövidítése).

A 4. számú ábra alapján megállapíthatjuk, hogy a különleges műveletek a katonai műveletek teljes spektrumában (így nem háborús és háborús környezetben) folytathatók. A különleges műveleti erőket alkalmazhatjuk önállóan vagy a hagyományos erőkkel együttműködve azok tevékenységének támogatására.

2. 3 A különleges műveleti erők

A hivatalos dokumentumokban a különleges műveleti erők fogalmára nem találunk konkrét megfogalmazást. A különleges műveletek korábban említett meghatározása alapján a következőképpen definiáltam:

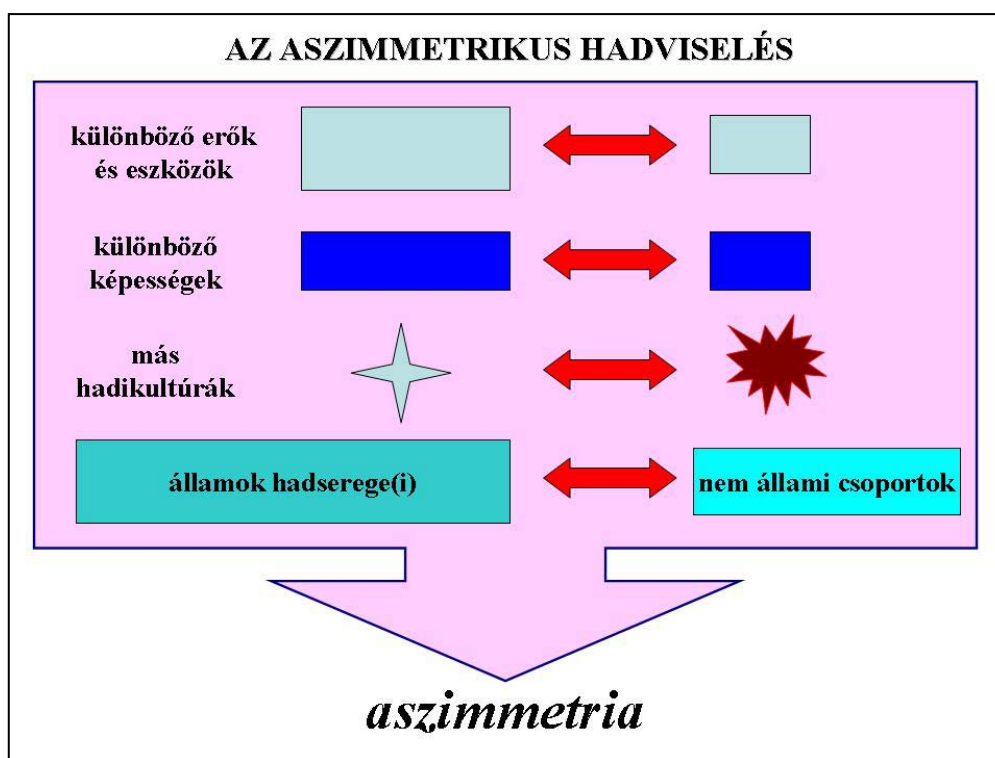
A különleges műveleti erők (alegységek, egységek) olyan speciális módon kiválasztott és kiképzett katonákból állnak, akik korszerű felszereléssel, fegyverzettel rendelkeznek, ezáltal nem hagyományos módszerek és eljárások alkalmazásával képesek olyan feladatok végrehajtására, melyekre a hagyományos elvek alapján kiválasztott, felkészített és felszerelt erők nem képesek. A különleges műveleti erők alaprendeltetése a különleges műveletek feladatainak végrehajtása.

2. 4 Különleges műveletek a terrorizmus elleni harcban

A terrorizmus eszköztárában találhatunk olyan módszereket, melyek a hadtudományból már ismertek. Ilyen a gerilla-hadviselés, illetve a magyar hadtudomány fogalomrendszerében meghonosított hadikultúrák egyike, a gerilla hadikultúra. A gerilla-hadviselés az indirekt stratégia egyik megnyilvánulási formája. Jellemzője, hogy a hadszíntéren egymással szemben álló felek erői, eszközei jelentősen különböznek egymástól, ez esetben a gyengébb fél nem veszi fel a harcot az erősebb féllel szemtől-szemben, hanem egy különleges harcmodor – a gerillaháború – alkalmazásával igyekszik szétforgácsolni, gyengíteni annak erőit. A gerillaháború (vagy gerilla-hadviselés) során a gyengébb fél kis létszámú csoportjai váratlan rajtaütéseket, „kisméretű” támadásokat intéznek az erősebb ellenfél erői, eszközei és infrastruktúrája ellen, érzékeny veszteséget okozva ezzel, bomlasztják annak vezetését, majd gyors visszavonulással lehetetlenné teszik annak hatásos válaszlépéseit. A különféle konfliktusok és háborúk tapasztalatai alapján megállapíthatjuk, hogy a gerilla-hadviselés gyakran eredményezte a hagyományos katonai erők kudarcát (például jelenleg az iraki konfliktusban). Napjainkban a nemzetközi szinten megjelent

terrorizmus tipikus példája a gerilla típusú hadviselésnek, ugyanis a nyugati államok modern, jól felszerelt hadseregeivel szemben olyan országok, szélsőséges csoportok, terrorista sejtek állnak szemben, melyek gazdaságilag és katonailag lényegesen gyengébbek, fejletlenebbek, ezért – más hatásos eszköz hiányában – a terrorizmus eszközeivel kívánnak különböző célokat elérni.

Az ilyen körülmények között vívott harcot aszimmetrikus hadviselésnek¹⁰³ nevezik. Az elnevezés onnan ered, hogy a felek nem azonos nagyságú erőkkel, más eszközrendszerrel, más háttérrel rendelkeznek (rendszerint államok hadseregei állnak szemben nem állami csoportosulásokkal), ezáltal nem tapasztalhatjuk közöttük azt az arányosságot (szimmetriát), mely a hagyományos hadviselés jellemzője. Az aszimmetrikus hadviselés jellegét figyelembe véve a terrorizmus fenyegetésével szemben hasonló kemény módszerek alkalmazásával és kellő nemzetközi összefogással tudunk hatékony eredményeket kivívni.

5. számú ábra Az aszimmetrikus hadviselés jellemzői (szerkesztette: a szerző)

¹⁰³ Aszimmetrikus hadviselés = asymmetric warfare: A fegyveres konfliktusok megvívásának új formája, melynek alapja az, hogy a nemzetközi szinten jelen levő fegyveres erők, csoportok jelentősen különböznek egymástól méreteikben, felszereltségükben és képességeikben. Amíg az államok nagy része szervezett, modern eszközökkel – köztük nehéz fegyverzettel – ellátott haderőt tart fenn, egyes államok és nem állami csoportosulások célkitűzéseiket terrorista akciók, bűncselekmények elkövetése útján akarják elérni, azért, mert az ilyen műveletek kevesebb beruházást és erőforrást igényelnek. Ezek a csoportok ott támadják meg ellenfeleiket, ahol azokat a legsebezhetőbbnek vélik. A modern haderő és a terrorista eszközökkel, módszerekkel működő fegyveres csoport között óriási aránytalanság van, ennek ellenére - a fejlett technológiájú fegyverek bekerülési költségei miatt - az aszimmetrikus hadviselés valószínűsége növekvő tendenciát mutat. Ez indokolja, hogy a terrorizmus elleni küzdelemre a modern haderőknek is képeseknek kell lenniük. Katonai Kislexikon, A HM Hadműveleti és Kiképzési Csoportfőnökség kiadványa, Budapest, 2004. p 31.

Napjainkra az aszimmetrikus hadviselés a hadtudomány egy fontos kutatási területévé vált. Az ilyen típusú hadviselést az amerikai szakirodalom¹⁰⁴ negyedik generációs hadviselésnek is nevezi. A szakértők a Napóleon-i háborúk korát tekintik a hadviselés első generációjának, az első világháború (a tüzérő) korát a második generációnak, a második világháború (a manőver és a páncélos hadviselés) korát a harmadik generációnak, majd a jelen, az „ad hoc” harcosok és a morális konfliktusok (aszimmetrikus hadviselés) korát tekintik a hadviselés egy újabb, negyedik generációjának. Az elmélet érdekessége, hogy az amerikai szerzők 1989-ben említik először, tehát jóval a 2001. szeptember 11-én bekövetkezett események előtt. A negyedik generációs hadviselést a 4GW¹⁰⁵ betűszóval rövidítjük.

A 21. század konfliktusaiban a szövetséges haderők különleges műveleti erőinek fő profiljává a terrorizmus elleni harc vált. Ennek megfelelően a különleges műveletek tervezési és végrehajtási fázisában elvégzendő feladatokat a terrorizmus elleni harc aspektusából kell vizsgálni és kivitelezni. Amint azt korábban megismerhettük¹⁰⁶ a NATO különleges műveleteinek fő feladatait alapvetően három különböző (az amerikai értelmezés szerint kilenc) alaptevékenység képezi, ezek a *különleges felderítés és megfigyelés*, a *közvetlen akciók* és a *katonai segítségnyújtás*. Mivel a különleges műveletek feladatai, eszközzrendszere hasonlóságot mutat a terrorista csoportok feladatai és eszközei (pontosabban az általuk alkalmazott módszerek) között, a fentiekben említett három feladat hatásosan alkalmazható a terrorista szervezetek elleni tevékenységek során. A következőkben áttekintjük a terrorizmus elleni harc katonai feladatai között végrehajtható különleges műveleti feladatokat.

A. Különleges felderítés és megfigyelés. A különleges műveleti erők csoportjai felderíthetik a terrorista szervezetek (csoportok, sejtek) főbb objektumait, megfigyelhetik azok mozgását, tevékenységét, feltérképezhetik a szervezet kapcsolatrendszerét. Mindez végrehajtható nagy távolságból távcsövek, kamerák alkalmazásával, valamint operatív módszerekkel – személyesen civil ruhában vagy (fizetett) ügynökök alkalmazásával. Az így megszerzett adatok ezután elemezhetőek, rendszerezhetőek és felhasználhatók a különleges műveletek más feladatainak tervezése, támogatására és végrehajtása során.

¹⁰⁴ Lind, William S. - Nightengale, Keith - Schmitt, John F. - Sutton, Joseph W. - Wilson, Gary I: The Changing Face of War: Into The Fourth Generation, Marine Corps Gazette, october 1989, p 22-26.

¹⁰⁵ 4GW = 4th Generation Warfare (magyarul: negyedik generációs hadviselés).

¹⁰⁶ Részletesen a 2.2. Különleges műveletek c. alfejezetben.

B. Közvetlen akciók. A fenti- és más módszerekkel megszerzett és kiegészített adatok (felderítési információk) felhasználásával a különleges műveleti erők katonái a legalkalmasabb időpontban közvetlen akciókat hajthatnak végre különböző terrorista célpontok ellen, a terrorista szervezetek infrastruktúráin, illetve egyes személyeken. A célpontok megközelítése történhet szárazföldről, levegőből és vízi úton (tengerről). A közvetlen akciók lehetnek lesállítások, rajtaütések, szabotázs tevékenység, vagy fontos személyek (VIP), tárgyak és eszközök kiszabadítása (visszaszerzése). A közvetlen akciók gyakori példája még a megsemmisítendő célpontok lézerrel történő megvilágítása (megjelölése), annak érdekében, hogy a légi járművek fedélzetéről indított (dobott) nagy pontosságú pusztító eszközök – „okos” bombák¹⁰⁷ – a lézersugarat követve képesek legyenek azok pontos megsemmisítésére.

C. A katonai segítségnyújtás során a különleges műveleti erők katonái kiképzik és felkészítik a szövetséges/baráti erőket a terrorizmus elleni harc hatékony módszereire. Ennek jó példája az új, demokratikus iraki haderő kiképzése, olyan célok érdekében, hogy a térségben eredményesebbé váljék a terrorizmus elleni harc.

A különleges műveletek amerikai felfogás szerinti értelmezésében feladatként szerepelnek a civil ügyek műveletei, a lélektani-, valamint az információs műveletek is, melyekkel a szövetséges (NATO/EU) környezetben folytatott katonai tevékenységek során szintén komolyan számolnak, de nem különleges műveletként. A civil ügyek műveletek tartalma nagyrészt megegyezik a NATO CIMIC tevékenységével, melynek lényege, hogy a műveleti területen ténykedő katonai erők adott (CIMIC) szervei olyan hatékony együttműködést szerveznek meg a polgári lakossággal, valamint az ott jelen lévő kormányzati és nem kormányzati szervekkel, szervezetekkel (NGO)¹⁰⁸, hogy a katonai műveletek zavartalanul és minél hatékonyabban folyhassanak. A lélektani műveletek végrehajtásával a terroristák mindennemű (külső és belső) támogatottságát igyekeznek csökkenteni. Röpcédulák, hangosbeszélők és egyéb módszerek segítségével olyan hatást gyakorolnak a polgári lakosságra (adott esetben külföldi szervezetekre), hogy azok ne támogassák a szélsőséges (terrorista) szervezetek működését. Hasonló módon próbálnak hatni a szélsőséges terrorista csoportok tagjaira is annak érdekében, hogy hagyjanak fel eddigi tevékenységükkel

¹⁰⁷ Eredetiben angolul: smart bombs

¹⁰⁸ NGO = Non-Governmental Organization (magyarul: nem kormányzati szervezet).

és fejezzék be a harcot. Az információs műveletek alkalmazása során kulcsfontossággal bír az információs fölény kivívása. Ezen belül a terrorista szervezetek információs rendszere kerül bénításra, illetve dezinformációkkal történő ellátásra (például számítógépes rendszerekbe történő betöréssel). Emellett – természetesen – fontos tényező a saját információs rendszerünk hatékony működtetése védelme. A lélektani- és az információs műveletek jelentős szerepet játszanak a terrorista csoportokon belüli egység bomlasztásában, valamint az egyének hitének megingatásában.

2. 5 A különleges műveleti erők vezetése és irányítása (C2¹⁰⁹)

A különleges műveleti erők vezetése és irányítása az úgynevezett parancsnoki láncon (angolul: chain of command) keresztül valósul meg. A NATO műveletek vezetése az adott Többnemzeti Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék (CJTF¹¹⁰) parancsnokának felelőssége. A parancsnok a különleges műveleti erők műveleti területen folyó tevékenységét a különleges műveleti komponens¹¹¹ parancsnokán keresztül vezeti. Ez a gyakorlatban műveleti központ(ko)n (JOC¹¹²) keresztül valósul meg. A műveleti központok olyan korszerű hírközlési és számítógépes rendszerekkel felszerelt létesítmények, melyek biztosítják az állandó kapcsolatot a parancsnok és a műveletben részt vevő csapatok között. (Lásd még a C4I támogatást). A központok lehetnek állandó jellegűek vagy a feladat (művelet) idejére állnak fel.

2. 6 A különleges műveletek tervezése

A különleges műveletek tervezése a NATO országok esetében egy több lépésből álló metodikai folyamat, melyet a Szövetség Hadműveleti Tervezési Útmutatója (GOP¹¹³) iránymutatásai alapján hajtanak végre. A különleges műveletek tervezése feladatelemzésekkel kezdődik, majd rendszerint több változatban kidolgozzák a művelet végrehajtásának módját. Majd a parancsnok döntése alapján, az általa legcélszerűbbnek tartott változat kerül gyakorlati végrehajtásra, kivitelezésre.

¹⁰⁹ C2 = Command and Control (magyarul: vezetés és irányítás).

¹¹⁰ A CJTF = Combined Joint Task Force (magyarul: Többnemzeti Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék), az Észak - Atlanti Tanács 1994 - ben Brüsszelben megrendezett csúcstalálkozóján meghozott döntéssel létrehozott koncepciója.).

¹¹¹ A CJTF-ről és komponenseiről 3. fejezetben írok részletesen.

¹¹² JOC = Joint Operations Centre (magyarul: Összhaderőnemi Műveleti Központ).

¹¹³ GOP = Guidelines for Operational Planning (magyarul: Útmutató a Hadműveleti Tervezéshez).

2. 7 A különleges műveletek (különleges műveleti erők) támogatása

A különleges műveleti egységek – a feladatuk (a nehéz és veszélyes különleges műveletek) jellegéből eredően – komplex támogatási rendszerrel rendelkeznek. A hagyományos katonai műveletektől eltérő körülmények megkövetelik a legkifinomultabb módszerek, legkorszerűbb elvek és modern technológia alkalmazását a különleges műveletek támogatási rendszerének megszervezése során.

A különleges műveletek végrehajtása során gyakran előfordul, hogy a feladatot végrehajtó kis létszámú erők (egy csoport általában 12 fő) eredményessége érdekében több száz, adott esetben akár több ezer fő dolgozik. Annak gyakorlati kivitelezése, hogy a különleges műveleti csoport a műveleti területre a legcélszerűbb kijuttatási módszer segítségével, a legjobb felszereléssel és fegyverzettel kerüljön kiküldésre, nem egyszerű. Emellett biztosítani kell a csoport részére a folyamatos, pontos információkkal, felderítési adatokkal történő ellátottságot, az utánpótlás időbeni eljuttatását, a rejtjelzett híradást, továbbá meg kell szervezni, hogy a csoport miután a feladatát befejezte, adott helyen és adott időben biztonságosan kiemelésre kerüljön.

Felderítő támogatás

A különleges műveleti erők támogatásának egyik legsarkalatosabb részét képezi a műveleti területtel és a feladattal kapcsolatos felderítő információkkal történő ellátás. Ezen információk megszerzése részben nyílt források (pl. az írott és elektronikus sajtó, Internet stb.), részben operatív módszerek (hírszerzők) alkalmazásával történik. Az információk megszerzését, feldolgozását és értékelését az erre megfelelőképpen felkészített polgári és/vagy katonai felderítő (hírszerző), illetve elhárító szervek a szükséges szakmai tapasztalattal, valamint műszaki-technikai háttérrel „felvértezve” végzik.

A műveleti területen ténykedő különleges műveleti csoport eredményességéhez elengedhetetlenül szükséges a küldő ország (vagy szövetséges koalíció) felderítő szerveivel való folyamatos összeköttetés és ezen keresztül a felderítő információkhoz történő teljes körű hozzáférés.

A napjaink különböző hadszínterein folyó konfliktusok tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a műveleteknek egyre nagyobb az információ igénye, különösképpen az emberi erőforrásokból származó „legfrissebb”, legaktuálisabb felderítő információk, azaz a HUMINT¹¹⁴ jelentősége értékelődött fel.

Logisztikai támogatás

A különleges egységek katonái a feladathoz szükséges fegyverzetet, felszerelést, egyéb eszközöket, anyagokat rendszerint magukkal viszik, így az egyéni felszerelésen felül jelentős mennyiségű hadianyagot, egyéb felszerelést kell felmálháznuk. Extrém esetben ez elérheti a személyenkénti 80-100 kilogrammot is. (Az 1991-es Öböl-háborúban a Bravo 20 fedőnevű brit SAS-csoport tagjai a feladat megkezdésének idején fejenként körülbelül 95 kilogramm (!) „hasznos terhelést” vittek magukkal).

Az utánpótlás biztosítása nehéz, bonyolult feladat (megvalósítása nemegyszer lehetetlen). A különböző anyagokat (robbanóanyag, lőszer, élelmezési anyag, speciális anyagok) hasonló módszerrel (földi, légi és vízi úton) juttathatjuk célhoz, mint amivel magát a csoportot alkalmaztuk. A leggyakoribb a légi szállítás alkalmazása. Eközben a repülőeszköz általában éjszaka, kis magasságon hatol be a műveleti területre, kihasználva az ellenséges felderítő eszközök (lokátorok) holtterét. Az utánpótlást ilyenkor általában teherejtőernyővel dobják le. A különleges műveleti csoport tagjai rendszerint infravörös eszközök alkalmazásával jelölik meg a dobás pontos helyét. Napjainkban egyre inkább elterjedtek a távirányítással működő légcellás („paplan”) teher ejtőernyők, melyek műholdas navigációs eszköz (GPS) segítségével „találnak” a pontos rendeltetési helyükre.

A hagyományos műveletekhez hasonlóan a különleges műveletek előkészítése és végrehajtása során fontos tényező a befogadó nemzeti támogatás (HNS¹¹⁵), mely azt jelenti, hogy a műveleti területen belül, vagy annak közelében lévő baráti/szövetséges ország kormánya szerződés alapján hozzájárul ahhoz, hogy műveletek során infrastruktúrájának adott részeit, objektumait (repülőtér, laktanyák stb.) használják. A befogadó nemzeti támogatás jó példája volt a magyarországi Taszár repülőtér amerikaiak által történt igénybevétele a délszláv válság megoldása során.

¹¹⁴ HUMINT = HUMAN INTELLIGENCE – emberi erőforrásból megszerzett információkon alapuló hírszerzési mód.

¹¹⁵ HNS = Host Nation Support (magyarul befogadó nemzeti támogatás).

Egészségügyi támogatás

A különleges műveletek támogatásának nagy jelentőséggel bíró része. A feladat végrehajtása során a különleges műveleti erők csoportjai adott esetben hosszú ideig, nagy távolságban kerülnek alkalmazásra. Ilyenkor a csoportok az utánpótláshoz hasonlóan szűk lehetőségekkel gazdálkodhatnak, a feladat végrehajtása során orvost ritkán, jellemzően kiképzett felcsert visznek magukkal a műveleti területre. Amennyiben a felcsert szakmai felkészültségét meghaladó, súlyosabb sebesülés történik – és a körülmények lehetővé teszik – a sebesültet a lehető legrövidebb idő alatt ki kell vonni (MEDEVAC¹¹⁶) a műveleti területről majd a szükséges szintű kórházba kell szállítani.

C4I¹¹⁷ támogatás

A C4I a vezetést, irányítást, kommunikációt, számítógépes- és felderítő alrendszereket magába foglaló integrált támogatási rendszer. Fontos, hogy a különleges műveleti erők vezetése és irányítása globális, korszerű, biztonságos, modern komputerizált rendszereken keresztül valósuljon meg. Ennek érdekében a legkorszerűbb, titkosított elektronikus eszközök alkalmazásával folyik az adatsere, a kommunikáció.

Harctéri kamera támogatás¹¹⁸

A harctéri kamera támogatás segítségével álló- és/vagy video képet szolgáltatathatunk a különleges műveletek végrehajtásáról. Főbb eszközei a speciális, éjjellátó eszközökkel felszerelhető, digitális adattovábbításra is alkalmas kamerák, melyek segítségével a műveleti területen történő események a műveleti központba közvetíthetők. Ezek az információk a későbbiek során bizonyítékul szolgálhatnak, majd az elemzésüket, feldolgozásukat követően a tapasztalatok beépíthetők a kiképzésbe. A harctéri kamera támogatás egy olyan új, hatékony módszer, melyet jelenleg is sikeresen alkalmaznak az Irakban ténykedő amerikai különleges műveleti erők katonái.

¹¹⁶ MEDEVAC = MEDical EVACuation (magyarul egészségügyi kiürítés)

¹¹⁷ C4I = Comand, Control, Communication, Computers, Intelligence (magyarul: vezetés, irányítás, kommunikáció, számítógépek, hírszerzés)

¹¹⁸ Angolul: combat camera support

Űr támogatás

A különleges műveleti erők űr támogatása némileg fantasztikusnak tűnhet, ám tartalmában nem az. Napjaink technikai fejlettsége lehetővé teszi különböző, a világűrben telepített eszközök (zömében műholdak) katonai célú felhasználását. Tekintsük át, hogy a fenti korszerű eszközök alkalmazásával hogyan támogatható a különleges műveleti erők tevékenysége:

- pontos navigáció és tájékozódás műholdak segítségével (GPS). Napjainkban a műholdas helymeghatározók mind hordozható, mind beépített változata elterjedt a különleges egységeknél;
- globális kommunikáció. A műholdas elven működő híradóeszközök olyan esetben használatosak, amikor a hagyományos rádiók, telefonok nem működnek, illetve alkalmazásuk a műveletre nézve nem biztonságos;
- hozzáférés a globális felderítő adatbázisokhoz (lényege a felderítő támogatásnál);
- műholdas megfigyelés és előrejelzés. A felderítő műholdak által megfigyelhető az ellenség tevékenysége (csapatmozgások stb.);
- meteorológiai előrejelzés. A várható meteorológiai előrejelzések segítségével könnyebbé válik az adott tevékenység, a műveletek tervezése;
- műholdas képalkotás térképekhez és célkövetéshez. A műholdak segítségével mindig a legfrissebb (akár percnyi pontossággal) információkat használhatjuk fel;
- saját erők műholdas követése¹¹⁹. A műveletet vezetők számára megkönnyíti a döntések meghozatalát. Napjainkban léteznek olyan összetett számítógépes rendszerek, melyek segítségével virtuálisan nyomon követhetők a műveleti területen történő események.

Meteorológiai és oceanográfiai támogatás (METOC¹²⁰)

A különleges műveleti erők tevékenységének tervezéséhez, végrehajtásához elengedhetetlen, hogy rendelkezünk a műveleti területtel kapcsolatos aktuális meteorológiai (adott esetben oceanográfiai) háttérinformációkkal. Ezekhez különböző adatbázisok formájában férhetünk hozzá.

¹¹⁹ Eredetiben, angolul: Blue Force Tracking

¹²⁰ METOC support = Meteorological and Oceanographic support, magyarul: meteorológiai és oceanográfiai támogatás

Térképészeti támogatás

A METOC információkhoz hasonlóan a térképészeti adatbázisok is kiemelt szerepet játszanak a különleges műveletek végrehajtása során. A mai modern digitális térképrendszerek minden szükséges információt tartalmaznak az adott műveleti területről. A digitális térképek a GPS alapú navigációs rendszerekkel együtt alkalmazva jelentősen leegyszerűsítik a műveletek tervezését, vezetését, valamint a terepen történő tájékozódást.

Tűztámogatás

A különleges műveletek tűztámogatása az alábbi három részből tevődik össze: a közvetlen légi támogatás, tüzérségi tűztámogatás és a haditengerészeti tűztámogatás. Ez esetben a különleges műveleti erők által megjelölt célokat légi-, szárazföldi-, illetve tengeri bázisú (felszíni hajó vagy tengeralattjáró fedélzeti) fegyverek (légi bombák, tüzérségi eszközök, rakéták, robotrepülőgépek) segítségével semmisítik meg. A légi különleges műveleti erők speciális repülőgép fedélzeti fegyvereikkel hatékony tűztámogatást képesek nyújtani. A tűztámogatás megszervezésénél különös jelentőséggel bír a más komponensekkel (légi- szárazföldi- és haditengerészeti komponensek) történő együttműködés megszervezése.

2. 8 A különleges műveleti erők kiképzése

Kiválasztás, kiképzés

A különleges műveleti erők katonáinak kiképzése, felkészítése során figyelembe kell venni a különleges műveletekre vonatkozó hivatalos (doktrínális) szabályzók által előírt alapelveket és az ott rögzített követelményeket. Maga a kiképzés összetett és hosszú ideig (általában több hónapig, de akár évekig) tartó folyamat, melyet nagy tapasztalattal rendelkező, a gyakorlatban többször is eredményesen bizonyított kiképzők irányítanak. A kiképzés mindig „igyekszik” a valóságot legjobban megközelíteni, némely esetekben akár keményebb is, hiszen a feladatok végrehajtása során számtalan előre nem látható, bonyolult helyzettel kell megküzdeniük a különleges egység tagjainak. Itt jellemző a „Készülj keményen, harcolj könnyen”¹²¹ elv (Train hard, fight easy), ami a korábban említett brit SAS jelmondata.

¹²¹ White, Terry: Swords of Lightning, Brassey's (UK), 2001., p. 39. (a szerző ford.)

A kiképzés rendszerint több, egymásra épülő, egymástól elkülöníthető szakaszból áll, melyek a következők:

- kiválasztás;
- alapkiképzés;
- szakkiképzés, specializáció.

Kiválasztás

A különleges alakulatokhoz történő bekerülés és a bennmaradás a rendkívül magas követelmények miatt nem könnyű dolog. Az első lépcsőfok a kiválasztás (egy több lépcsőből álló folyamat), melynek során az adott (egészségügyi, fizikai, és mentális) kritériumok alapján történik a leginkább megfelelő személyek kiválasztása, illetve az alkalmatlanok kiszűrése. Mindemellett a már a felvételin megfelelt önkéntes a kiképzés során is „kieshet” valamelyik feladat nem, vagy nem a megfelelő szinten történő teljesítése, illetve a fokozott fizikai-pszichikai stresszre való alkalmatlansága miatt.

A különleges műveleti erők kiválasztási folyamata során a jelentkezőknek folyamatos stressz és fokozott fizikai megpróbáltatások mellett kell megoldaniuk különböző elméleti és gyakorlati jellegű feladatokat. A világ egyik legnagyobb tapasztalatokkal rendelkező különleges egysége, a brit Különleges Légi Szolgálat (Special Air Service, vagy rövidítve SAS) felvételi vizsgája mind fizikálisan, mind mentálisan annyira kemény, hogy történtek már halálesetek is a felvételi folyamat során.¹²² Érdekesség, hogy számos különleges egység (például az amerikai nagyvárosok rendőri SWAT alakulatai, vagy a lengyel GROM (Grupa Reagowanija Operacyjno Mobilnego = Hadműveleti Reagáló Mobilegység nevű különleges alakulat) esetében megfigyelhetők olyan tendenciák, hogy legalább 30 évesek legyenek az egység tagjai. Nyilvánvalóan ezzel igyekeznek kiküszöbölni az esetlegesen a meggondolatlan, túl fiatal önkéntesek bekerülését. Ennek megfelelően a SWAT egységek tagjaira nézve kívánatos a korábbi több éves rendőri (vagy katonai) szolgálat, a GROM esetében előfeltétel a több éves csapatszolgálat (például a 6. Légiroham Dandár állományában).

¹²² Megjegyzés: az ilyen sajnálatos halálesetek mögött kétségkívül emberi mulasztás áll, mindamelllett feltehetőleg a felvételiző nem volt tudatában saját korlátainak, így nem volt képes felmérni teljesítőképességének határait.

Alapkiképzés

A következő lépcsőfok a felvételi válogatáson megfelelt, kiváló fizikummal, valamint jó mentális és intellektuális képességekkel rendelkező önkéntesek (katonák) alapkiképzése, mely közel sem azonos a „hagyományos” katonai alapkiképzéssel. Felelevenítésre és bővítésre kerülnek a katonák járőrtevékenységgel, valamint a lesállások és rajtaütések végrehajtásával kapcsolatos ismeretei.

A különleges műveleti alapkiképzés bázisa a fizikai felkészítés (testnevelés), mely elsősorban az állóképesség növeléséből, esetenként közelharcképzésből áll. Itt a fokozatosság elvét szigorúan betartva, egyre növelve a terhelést, a maximumot is kihozzák a katonákból. A testnevelési kiképzés során a hagyományos állóképességi feladatok (zömében futás) mellett speciális, bonyolult, nehéz akadálypálya komplexumokat kell normaidőre leküzdeni. A közelharcképzés során megtanulják a fegyvertelen, illetve a katonai közelharc (adott esetben akár a késes vagy szükségesszűkökkel vívott harc) lapvető fogásait.

Az alapkiképzés egy másik fontos része a lökiképzés, melynek során a rendszeresített lőfegyverek (adott esetben a potenciális ellenség fegyvereinek) kezelését tökéletesen elsajátítják. Ennek érdekében minden típusú lőfegyverrel nagyszámú lövést adnak le (a mesterlövészek különösképpen). Ezen belül fontos helyen áll a harci lövészet (a nyugati terminológiában „combatlövészet”-nek nevezik), illetve az erre épülő szituációs lögyakorlatok kiváló szinten történő begyakorlása, elsajátítása. Mind a fizikai állóképesség, mind a lökiképzés tekintetében fontos a készség szinten tartása, így ezeket a kiképzés későbbi szakaszaiban, a szakkiképzés során is rendszeresen gyakorolják.

Az általános katonai ismeretek (tájékozódás stb.) felelevenítése, elmélyítése mellett szerepet kapnak a műszaki ismeretek, így a robbantási gyakorlatok, ahol a katonák megismerkednek a robbanóanyagok és robbanószerkezetek különböző fajtáival, azok jellemzőivel, kezelésének szabályaival. Fontos helyen állnak a napjaink hadszínterein nagy jelentőséggel bíró és sok áldozatot követelő rögtönzött robbanóeszközökkel¹²³ kapcsolatos ismeretekkel.

¹²³ A NATO terminológia szerint Improvised Explosive Device, IED (magyarul: rögtönzött robbanóeszköz)

Gondot kell fordítani a katonák magas szintű egészségügyi kiképzésére, hiszen a feladatok végrehajtása közben számtalan esetben fordulhatnak elő komoly sérülések, sebesülések, azonban szervezetszerű orvost nem vihetnek magukkal bevetésre. Az egészségügyi kiképzést rendszerint életszerű körülmények mellett hajtják végre, gyakran kórházi szakmai gyakorlattal is kiegészítve.

Napjaink terrorizmus veszélyeztette időszakában ismét felértékelődött az NBC-környezetben történő alkalmazás eshetősége, ezáltal kiemelt jelentőséget kapott az NBC - (CBRN) fegyverek elleni védelem. Ezért szükséges a katonák elméleti és gyakorlati felkészítése a vegyi-, biológiai-, radiológiai- és nukleáris fegyverek alkalmazásával, valamint az ellenük történő hatásos védekezés módszereivel kapcsolatos ismeretek elsajátítására.

Egyes különleges egységek (különösképp az Egyesült Államok esetében) felkészítésében megkülönböztető szerepet kap a komplex, úgynevezett „SERE”-kiképzés (Survival, Evasion, Resistance, Escape = túlélés, fogságba esés elkerülése, ellenállás, fogságból való menekülés) eredményes végrehajtása. A SERE kiképzés jelentősége abban rejlik, hogy a katonákat a valóságot legjobban megközelítő (sőt azt nem egyszer meghaladó) szituációkba hozva megtanulják, hogyan élhetnek meg a természetben, miként kerülhetik el a fogságba esést, hogyan kell kibírniuk a fogságot, valamint hogyan kell megtervezni és kivitelezni a szökést egy ellenséges fogolytáborból.

Szakkiképzés

A különleges műveleti erők katonái kiképzésének ezen szakaszában megtalálható a szélsőséges éghajlati viszonyokra történő felkészítés (hegyi-, mocsaras-, sarkvidéki-, őserdei, illetve sivatagi környezetben történő kiképzés). Ezt a képzést rendszerint az adott típusú környezetben hajtják végre.

A kiképzés részét képezi a műveleti területre történő ki- és visszajuttatás különböző módszereinek elsajátítása. (Ennek módjai részletesen később).

A felkészítés sarkalatos szakaszát képezi a különböző terrorelhárító technikák, módszerek és eljárások megismerése és elsajátítása. Itt a különleges egységek tagjai először

elméleti ismereteket sajátítanak el a terrorizmussal, az ismert terrorista csoportokkal, valamint azok által alkalmazott módszerekkel kapcsolatban, majd megtanulják a terroristák elleni harc szabályait, annak eljárásait, módszereit. Elsajátítják a beépített környezetben vívott harc sajátosságait, a külön erre a célra épített kiképzési objektumokban, épület makettekben hosszasan gyakorolják az egyes épületekbe, helyiségekbe történő behatolás, illetve a túszzabadítás különböző változatait. Az ilyen típusú feladatokat gyakran kiegészítik számítógépes szimulációs gyakorlatokkal, melyek során a katonák a korszerű, PC-re írt játékokhoz hasonló szoftverek segítségével javíthatják reakciókészségüket és stratégiai érzéküket.

Mindezek mellett a kiképzés tartalmaz nagy mennyiségű egyéb ismeretanyagot is. Ilyen a napjainkban nélkülözhetetlen számítástechnikai eszközök kezelésének magas szinten történő elsajátítása. Az informatikai képzés fontosságát mutatja, hogy már a felvételinél követelménnyé teszik a számítógép alapfokú ismeretét.

A különleges műveleti katonáknak jól kell ismerniük az ellenségről fellelhető minden információt, így annak szervezetét, fegyverzetét és alkalmazási elveit illető adatokat, valamint az adott műveleti terület (ország, régió) geográfiai-, etnikai sajátosságait, történelmét, a lakosság és a kormány politikai törekvéseit, geopolitikai erőfeszítéseit. Fel vannak készítve a műveleti területen élő, adott esetben eltérő kultúrájú polgári lakossággal való érintkezés szabályaira, valamint képesek a szükséges szinten kommunikálni az adott nyelven.

Mind a kiképzés, mind az éles feladatok végrehajtásának teljes spektruma mellett fontos és szükséges az egység tagjainak rendszeres orvosi- és pszichológiai ellenőrzése, tesztelése, ezáltal az alkalmatlanok újbóli kiszűrése, ugyanis az ilyen személyek veszélyeztethetik az elvégzendő feladat sikerességét, nem utolsósorban önmaguk és társaik életét.

Specializáció

A kiképzés utolsó szakaszában a különleges műveleti erők katonáinak specializációja, szakbeosztásra való felkészítése zajlik. Ez a specializáció kettős jellegű. Egyrészt jelenti a katonák csoporton belüli „szakma” választását, másrészt jelenti a csoportnak a várható alkalmazási mód szerinti specializálódását.

A szakosodás során a katonát kiképzik a csoporton belüli szakbeosztások egyikére (vagy többre), ennek megfelelően hadműveleti, felderítő, műszaki, híradó, egészségügyi stb. kiképzésen vesz részt. A csoport specializációja olyan elvek alapján történik, hogy a csoportot milyen környezetben és milyen módon tervezik alkalmazni. Ennek megfelelően a csoport szakosodhat szabadeséses ejtőernyős-, bűvár-, hegyvidéki műveletekre vagy gépjárműves tevékenységre.

Alakulat / ország	Kiválasztás	Kiképzés
Special Forces, USA	3 hét	kb. 48 hét
Special Air Service, UK	4 hét	kb. 1 év
Special Air Service, Ausztrália	3 hét	1 év
KSK, Németország	kb. 2 hét	kb. 3 év

6. számú ábra A különleges műveleti kiképzés időtartama különböző országokban (szerkesztette: a szerző)

2. 9 Felszerelés, fegyverzet

A különleges műveleti erők katonáit – a célszerűség elvét figyelembe véve – rendszerint a végrehajtandó feladatnak (és az adott műveleti terület sajátosságainak) megfelelően, a szükséges mértékben látják el felszereléssel és fegyverzettel. Ez minden esetben a lehető legjobb minőségű, egyben drága eszközöket kíván, ellenkező esetben akár a biztos halálba küldjük az embereinket. Mindemellett célszerű figyelembe kell venni azt a megfontolást, hogy lehetőleg ne terheljük túl a katonákat.

Ruházat

Az öltözet tekintetében hadi/gyakorló ruházattal szerelik fel a különleges erők tagjait. A gyakorlóruha rendszerint a várható környezetnek megfelelő (így sivatagi környezetben sivatagi színű, téli havas környezetben fehér színű) terepszínű anyagból készül, mely kiegészíthető felsőruházattal, esővédő felszereléssel. A terrorelhárító feladatoknál általában fekete vagy zöld színű kezeslábast, úgynevezett „bevetési” öltözetet viselnek. Az alkalmazott fekete símaszk vagy csuklya funkciója kettős: egyrészt alkalmazójának rejtése, álcázása, másrészt a szemben álló fél (terrorista) pszichológiai elrettentése. A fenti ruházati cikkek anyaga jól szellőző, kényelmes, esetenként tűzálló kell, hogy legyen. A lábbeli tekintetében

katonai vagy speciális rendőri feladatokra kifejlesztett bakancsokat használnak. Amennyiben a művelet jellege úgy kívánja, a különleges egységek katonái polgári ruhát hordanak a feladat végrehajtása során.

Felszerelés, védőeszközök

A felszerelés helyes megválasztása különösen fontos dolog. Napjainkban az úgynevezett málhamellények (vagy a nyugati terminológiából átvett kifejezéssel: „taktikai mellények”) terjedtek el, melyekben viselője szilárdan rögzítve magánál tarthatja a szükséges felszerelési, fegyverzeti és egyéb anyagokat, így a tartalék táraikat, egészségügyi felszerelést vagy az NBC-védelmi eszközöket. A málhamellények mellett szükséges ellátnunk a katonákat kevlárból készült lövedék/repszálló mellényekkel, melyek feladata viselőjük megóvása a lövedékek, illetve a repeszek ellen. Szintén a védőfelszerelések közé tartozik a kevlárból vagy titánacélból készült sisak, melybe a kommunikációs/híradó berendezések is beépíthetők. Néhány különleges egységnél (amerikai Delta Force, Navy SEAL) a városi harc során könnyű, műanyag sisakokat is alkalmaznak. Az utóbbi években megjelentek a műanyagból készült térd-, és könyökvédő eszközök, melyek használata a tapasztalatok szerint jelentősen csökkenti a kisebb sérülések, zúzódások bekövetkezésének valószínűségét az alkalmazás során. Az amerikai különleges műveleti erők számára nemrégiben rendszeresítették a SPEAR¹²⁴ elnevezésű komplex felszerelés rendszert. A SPEAR jelenleg a világ egyik legjobb felszerelése, melynek három fő összetevője van: a testpáncél alrendszer, a málha felfüggesztő alrendszer (málhamellény) és a málhazsák alrendszer, melyek teljes mértékben kompatibilisek egymáshoz.

Speciális eszközök

A különleges erők tagjai a tevékenységük során használnak olyan eszközöket is, mint a síléc, a hegymászó felszerelések (különböző beülő hevederek, hegymászó kötelek, karabinerek stb.). Amennyiben a különleges műveleti csoport ejtőernyővel kerül kijuttatásra, a feladat jellegének megfelelően körkupolás vagy légcellás ejtőernyőket használnak. A legelterjedtebb körkupolás ejtőernyők az amerikai T-10, vagy az orosz D-6, a légcellás ejtőernyők közül legelterjedtebben használt az amerikai MC-4 és MC-5. (A Magyar

¹²⁴ SPEAR = Special Operations Forces Personal Equipment Advanced Requirements (magyarul: Különleges Műveleti Erők Személyi Felszerelés Továbbfejlesztett Követelmények).

Honvédség különleges műveleti zászlóaljánál a német körkupolás RS-4/4LA, valamint az amerikai MC-4 és a magyar Zenit típusú légcélás ejtőernyők kerültek rendszeresítésre).

Fegyverek

A különleges alakulatok katonáinak legfontosabb eszközei (lényegében „munkaeszközei”) a különböző fegyverek, illetve fegyverrendszerek, ugyanis ezek hiányában nem volnának képesek a küldetés eredményes végrehajtására.

Gépkarabélyok

A feladatok végrehajtása során a különleges egységek tagjainak elsődleges fegyverei a különböző gépkarabélyok vagy a géppisztolyok. A gépkarabélyok közül a legtöbb országban az amerikai M-16 gépkarabély valamelyik változatát használják. Az Egyesült Államok különleges műveleti erőinél az elsődleges fegyver a közelmúltban rendszeresített M-4 karabély, melyet speciális (különleges műveleti) kiegészítőkkel (SOPMOD¹²⁵) szerelték fel. A német különleges egységeknél a Heckler&Koch gyártmányú, új fejlesztésű G 36 gépkarabélyt rendszeresítették.

7. számú ábra Az amerikai különleges alakulatok M-4 gépkarabélyja SOPMOD kiegészítővel

¹²⁵ SOPMOD = Special Operations Peculiar Modification (magyarul: kb. különleges műveleti speciális változat)

Oroszországban, illetve a volt szovjet blokk országaiban zömében a Kalasnyikov fegyvercsalád különböző változatai terjedtek el. Az orosz különleges erőknél igen népszerű a rövid csövű, behajtható válltámaszos AKSzU-74.

Más országok különleges erői által használt ismertebb gépkarabélyok például a Galil (Izrael), a Steyer AUG (Ausztria).

A gépkarabélyok nagy részére felszerelhető számtalan hasznos kiegészítő: cső alatti gránátvető, különféle irányzékok, éjjellátó felszerelés, célmegjelölő lézer, harcászati lámpa, hangtompító.

8. számú ábra Orosz AKSzU-74 gépkarabély

Géppisztolyok

A városi környezetben vívott harc során előnyösebb a gépkarabélyoktól lényegesebb rövidebb géppisztolyok alkalmazása. Ez esetben előny, hogy a géppisztolyokhoz rendszeresített lőszerből (pisztolylőszer) többet vagyunk képesek magunkkal vinni. A világ országainak különleges műveleti erőinél a német Heckler&Koch MP-5 géppisztolyok a legelterjedtebbek. A géppisztolyokra rendszerint felszerelhetők a fentiekben felsorolt fegyver kiegészítők.

9. számú ábra Az MP-5 géppisztoly rövid változata (MP-5K)

Maroklöfegyverek

A maroklöfegyver a katonák másodlagos fegyvere. Jellemzően a pisztolyok a leginkább elterjedtek. Legfőbb kritérium a nagy tűzerő és a megbízhatóság. A különleges erők által használt pisztolyok például a német Heckler&Koch USP (illetve annak különféle űrméretű változatai), az osztrák Glock-sorozat (pl. a Glock-18 sorozatlövő változat), a SIG-Sauer P226 és P228. Figyelmet érdemel a Heckler&Koch USP-ből továbbfejlesztett Mark 23, melynek katonai változata az Egyesült Államok Különleges Műveleti Parancsnoksága (USSOCOM) pályázatára kifejlesztett hadipisztoly. A fegyver .45-ös űrméretű (11,43 mm), a tárkapacitása 13 darab. A pisztoly felszerelhető hangtompítóval, valamint egy különleges optikai eszközzel, mely magába foglal egy lézeres célzókészüléket és egy lámpát. Mindkét eszköz használható látható és infravörös üzemmódban.

10. számú ábra Az amerikai különleges alakulatok maroklöfegyvere (HK Mark 23 USSOCOM)

Támogató fegyverek

A különleges műveleti erők feladataik végrehajtása során különböző támogató fegyvereket is használnak. Ilyenek a nehéz-, és könnyű géppuskák (M-60, PKM, M-249, Minimi), mesterlövészfegyverek (pl. az amerikai Barrett, illetve a világszerte nagy elismerést kiváltott magyar fejlesztésű Gepárd), sörétes vadászpuskák (Remington, Mosberg 500), valamint a speciális gránátvetők (M-203 cső alatti amerikai, vagy az AGS-17 „Plamja” orosz gyártmányú automata gránátvető). A támogató fegyverek közül találkozhatunk több olyan eszközzel, melyet közvetlenül a különleges műveleti erők részére fejlesztettek ki, például az amerikai M-249 könnyű géppuska azon változata, mely rövid csővel és betolható válltámasszal rendelkezik.

11. számú ábra Az amerikai különleges alakulatok könnyű géppuskája (M-249)

A támogató fegyverek közül ki kell emelni a mesterlövész (precíziós) fegyverek fontosságát, ugyanis a különleges műveleti erők feladat végrehajtása során gyakran indokolt fontos célok nagy távolságról történő pontos megsemmisítése. Ilyenkor a mesterlövészeket pár, illetve csoport formájában vetik be.

Híradó/kommunikációs és egyéb eszközök

A különleges műveletek végrehajtása során különféle korszerű vezetési/híradó berendezéseket alkalmaznak, ezen belül rádiókat, celluláris (mobiltelefon) vagy műholdas elven működő telefonokat (melyek minden körülmények között biztosítják a megfelelő szintű, általában kódolt összeköttetést). Széleskörűen elterjedtek a műholdas- és egyéb navigációs eszközök, éjjellátó berendezések, valamint a különféle számítástechnikai eszközök (ilyenek az ütés- és vízálló katonai kivitelű hordozható számítógépek és tenyérszámítógépek, természetesen kiegészítve ezek szoftver vonzataival). A korszerű számítástechnikai eszközök egyre fontosabb szerepet játszanak napjaink harcterein a csapatok vezetése és irányítása során, hiszen az információk áramlása rendszerint számítógépes hálózatokon keresztül történik.

2. 10 A műveleti területre történő ki- és visszajuttatás módszerei

A különleges műveletek eredményes végrehajtása érdekében az egységeket, alegységeket, és az egyes katonákat a feladat függvényében, esetenként nagy távolságra kell eljuttatni a rendelkezésre álló legcélszerűbb módszer segítségével. A különleges műveletek tekintetében a számos, gyakorlatban bevált lehetőség közül mindig azt a kell előnyben részesíteni, amely biztosítja az alegység, csoport rejtett bejutását, és feladatainak megkezdését. A következőkben tekintsük át a világ fegyveres erőinél elterjedt kijuttatási módszereket.

A kijuttatás alapvetően háromféle módon történhet: szárazföldről, levegőből és tengerről (vízről).

A. Szárazföldi kijuttatás

Gyalogosan történő kijuttatás

Elterjedt módszer, melyet jellemzően a nehezen járható terepen alkalmaznak. A gyalogosan történő kijuttatás inkább a műveleti területről való kivonás részét vagy egészét képezi. Fő hátránya a lassú haladási sebesség, a viszonylag rövid megtehető távolság, és a nagy fizikai igénybevétel. Ennél fogva a módszer igen nagyfokú fizikai állóképességet

követel. Ennek jó példája a híressé vált brit Bravo Kettő Nulla fedőnevű SAS-csoport egy tagja, aki az első Öböl-háborúban, iraki területről menekülve, több mint 300 (!) km megtétele után lerázta üldözőit, elérte a szíriai határt és így megmenekült.

Gépjárműves szállítás

A gépjárműves szállítás nem más, mint a különleges műveleti alegység gépjárművel történő alkalmazása. Végrehajtása általában a feladat jellegének megfelelően kialakított és felszerelt speciális járművel (különlegesen felkészített terepjáró gépkocsival) történik. Ilyen jármű az 1991-es Öböl háború során bemutatkozott amerikai sivatagi jármű (Dune Buggy) és az azóta több ország hadseregében rendszeresített HMMWV¹²⁶ (Hummer), valamint a brit különleges erők átalakított Land Rover terepjárója. Számos európai országban (így hazánkban is) a Mercedes cég G osztályú terepjárója képezi a különleges műveleti erők alap gépjárműtípusát.

12. számú ábra Az amerikai különleges műveleti erők HMMWV típusú terepjárója

Átszivárgás

Az átszivárgás a harcérntkezés vonalán keresztül az ellenség oldalára történő rejtett átjutás. Végrehajtása rendszerint éjszaka történik. Ez esetben a különleges műveleti erők

¹²⁶ HMMWV = High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle (magyarul: kb. mozgékony többrendeltetésű kerekes jármű)

csoportja kijátszva az ellenség éberségét „átszivárogoz”, majd rajtaütések végrehajtásával, diverziós tevékenységgel érzékeny veszteséget okoz az ellenségnek.

Hátrahagyás

A hagyományos katonai műveletek során rendszerint védelemben, vagy visszavonulásnál alkalmazzák. A módszer előnye, hogy segítségével nagy mennyiségű felszerelést, lőszert tudnak rejtve hátrahagyni, ami huzamos ideig tartó alkalmazást tesz lehetővé. Ezzel a módszerrel a kivont csapatok visszahagyva egy rejtett alegységet (különleges műveleti csoportot), súlyos zavart/vesztést okozhatnak az időközben beérkező ellenség soraiban.

B. Légi kijuttatás

Ejtőernyős kijuttatás

A nyugati országok haderőiben az ejtőernyős kijuttatásnak két alapvető fajtáját alkalmazzák. Az egyik a bekötött ugrás, a másik a szabadeséses ugrás.

Bekötött ugrás. Angol nyelvterületen static line¹²⁷ ugrásnak nevezik. Az ejtőernyős ugrás legegyszerűbb, egyben a legelterjedtebb módszere. Lényege, hogy a gépelhagyás (a légieszközből – repülőgépből vagy helikopterből – történő kiugrás) egyben a főernyő automatikus nyílását eredményezi. Ez általában a gép belsejében kifeszített sodronykötélre karabinerrel beakasztott ún. bekötő kötéll segítségével valósul meg. Az ugrástípus jellemzője az alacsony ugrási/dobási magasság (többnyire 150-250 méter), valamint olyan, rendszerint körkúpolás ejtőernyő típus használata, mellynél a nyílási folyamat rövid. A bekötött ugrást rendszerint olyan katonai feladatoknál alkalmazzák, ahol szükségessé vált az erők meglepetésszerű, gyors, tömeges bevetése, így egy támadó hadművelet kezdetén egy kulcsfontosságú terület, például ellenséges repülőter elfoglalásánál.

¹²⁷ A bekötött ugrást a bekötő kötéll angol neve (static line) alapján általában SL-nek rövidítik, de használatos a LALO (Low Altitude Low Opening, magyarul: kis magasság, kis magasságú nyitás) rövidítés is.

13. számú ábra Amerikai katonák bekötött ugrása C-130 típusú repülőgépből (az ejtőernyő T-10)

Szabadeséses ugrások. Egy másik, gyakorlatban ritkábban alkalmazott ugrásfajta a szabadesések ugrások csoportja melynek két további, egymástól elveiben eltérő módját különböztetjük meg. Az egyiket a vonatkozó szakirodalom¹²⁸ HALO-ugrásnak (High Altitude Low Opening – Nagy Magasság Alacsony Nyitás) nevezi. Ez esetben a gépelhagyás nagy magasságban (akár 10 000 méter fölött) történik, majd a megfelelő ideig tartó zuhanás után alacsonyan, de még kellően biztonságos magasságban az ejtőernyős maga nyitja a főernyőjét. A biztonságos magasság tekintetében olyan magasságot kell érteni, ami lehetővé teszi a főernyő esetleges meghibásodása esetén, annak leoldása után a mentőernyő biztonságos működését.

A katonai szabadeséses ugrások másik fajtája a HAHO-ugrás (High Altitude High Opening – Nagy Magasság Nagy Magasságú Nyitás), melynél a nagy magasságban történő gépelhagyást követően, illetve rövid időn belül az ugró maga nyitja a légcellás főejtőernyőjét, ezután annak siklási, távrepülési képességét kihasználva – mint egy sárkányrepülő – hangtalanul, nagy vízszintes távolságot (akár 40-50 km) képes repülni a célterület felett, az idegen légtérben. A HAHO-típusú ejtőernyőzésnél meg kell említenünk egy fontos fogalmat, ez az úgynevezett *siklószám*, a repült távolság és a magasságvesztés viszonyozása, mely az adott ejtőernyőtípus jellemzőjeként megmutatja, hogy a süllyedéshez viszonyítva az ugró

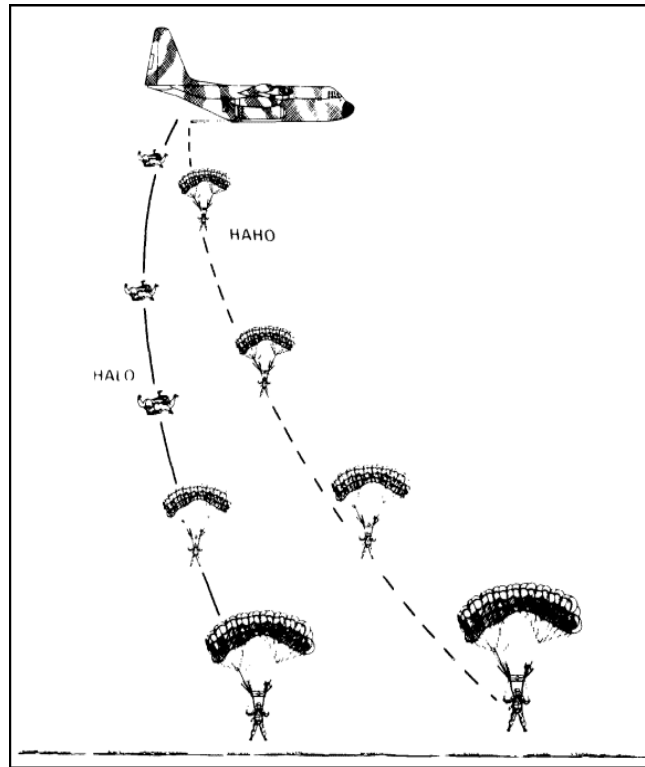
¹²⁸ FM 31-19 Military Free-Fall Parachuting Tactics, Techniques and Procedures; Headquarters Department of Army, Washington, DC, 18 February 1993.

milyen vízszintes távolságra képes eljutni a repülés közben. Pontosabban egységnyi (egy méternyi) süllyedés során mennyit (hány métert) halad előre.

14. sz. ábra Katonai ejtőernyős szabadesés közben (HALO-módszer)

Jellemzően a volt Varsói Szerződés országainak haderőiben terjedt el egy harmadik ejtőernyős nyitási mód is. Ez az ún. *stabilizátoros ugrás*, mely „ötvözi” a bekötött és a szabadeséses technikák egyes jellemzőit. Ennél az ugrástípusnál a gépelhagyás után a repülőgépben beakasztott bekötő kötélen először egy kis felületű (1-2 m²) ejtőernyőt, a stabilizáló kisernyőt nyitja ki melynek funkciója, hogy némileg fékezze az ejtőernyős zuhanási sebességét, valamint meggátolja az ugró esetleges forgó, instabil mozgását a szabadesés közben. Így az ugró, a stabilizáló ernyő által stabil testhelyzetben zuhanva a meghatározott idő eltelté után, illetve adott magasságon nyitja a főernyőjét. A stabilizátoros módszer előnye, hogy minimális ejtőernyős felkészítést követően, teljes fegyverzetrel, felszereléssel (a HALO-ugráshoz hasonlóan) alkalmazhatjuk a katonákat nagy sebességű repülőgépből.

15. számú ábra A HALO és HAHO ejtőernyőzés sémája¹²⁹

A szabadeséses ugrások egyik hátránya azok bonyolultsága, mivel az ugró a hagyományos felszerelésén, fegyverzetén felül jelentős mennyiségű plusz felszerelést (oxigénes légzőkészülék, védőruházat, a HAHO ugrásokhoz szükséges iránytű és műholdas navigációs berendezés) visz magával. Másik hátrány az ugrások veszélyessége egyrészt a nagy magasságon uralkodó alacsony hőmérséklet, másrészt az oxigénhiányos környezet (a hypoxia¹³⁰ veszélye) miatt. A nagy magasságú ugrásoknál fokozottan jelentkezik a katonák magas szintű felkészítésének igénye (magas számú gyakorló ugrás, barokamrás tréningek, az oxigén felszerelés kezelése), ezáltal a kiképzési költségek is magasak.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a szabadeséses ejtőernyős ugrásokat rendszerint kis létszámú csoportok kijuttatásánál alkalmazzák. A módszer katonai jelentősége abban rejlik, hogy a viszonylag nehezen felderíthető, nagy magasságon repülő hordozó eszköz (repülőgép) és az általa szállított különleges műveleti katonák szinte észrevétlenül az ellenség közelébe, illetve annak mélységébe juttathatók (különösképpen HAHO technika alkalmazásával) és ott különféle feladatokat hajthatnak végre a mélységi felderítéstől kezdve a

¹²⁹ FM 7-85 Ranger Operations; Chapter 2

¹³⁰ A hypoxia a szervezet oxigénhiányos állapota, mely igen veszélyes lehet, ugyanis ilyenkor az érzékszervek lelassulnak, súlyosabb esetben ájulás, akár halál is bekövetkezhet.

rajtaütéseken és diverziós tevékenységeken keresztül a különleges műveletek több változatáig.

Légi szállítás

A légi szállítás a különleges műveleti erők kijuttatásának legelterjedtebben alkalmazott módszere, jelentősége az utóbbi években erőteljesen felértékelődött. Itt a repülőgéppel, vagy helikopterrel végrehajtott szállítást kell érteni. A repülőgépes szállítás hátránya, hogy a kirakás rendkívül nehézkes, hiszen legrosszabb esetben is füves repülőteret igényel, ami az elvégzendő feladat rejtettséget megkérdőjelezi, hiszen a kirakóhely/körlet általában a műveleti területen van. Ezzel ellentétben a helikopteres szállítás nem igényel különösen előkészített kirakóhelyet, és egy kellően begyakorlott állomány meglehetősen gyorsan képes végrehajtani. Nem véletlen, hogy manapság a lényegesen bonyolultabb ejtőernyős alkalmazás szinte háttérbe szorul, helyette jobbra a helikopteres légi szállítást alkalmazzák.

16. számú ábra Különleges műveleti erők légi szállítása (helikopteres kirakás)

C. Vízi kijuttatás

Vízfelszínen történő kijuttatás

A vízfelszínen történő kijuttatás során felszíni hajó, vagy tengeralattjáró segítségével történik a különleges egységek csoportjainak kijuttatása. A cél közvetlen megközelítése speciális hajóval vagy gumicsónakkal történik.

Vízfelszín alatt történő kijuttatás

A vízfelszín alatt történő kijuttatás során rendszerint tengeralattjáró segítségével történik a kijuttatás. A cél megközelítése egy speciális víz alatti járművel¹³¹ történik. E téren az Egyesült Államok és Nagy-Britannia haditengerészete rendelkezik nagyobb tapasztalatokkal, ugyanis ez a két állam már huzamos ideje rendelkezik tengerről bevethető különleges hadviselési csoportokkal. (Navy SEAL, SBS).

D. Egyéb módszerek

A civil sporteszközként széleskörűen elterjedt, régebben „gyalogernyőnek” nevezett siklóernyő is alkalmazható a különleges műveleti erők kijuttatására is. Az amerikai Para-Flite cég fejlesztette ki a Raider-rendszert, mely lényegében a légcéllás ejtőernyő és siklóernyő keresztezéséből jött létre. A Raider ernyő alkalmazója ejtőernyősként bekötött, vagy kézi kioldású ugrással¹³² hagyja el a repülőeszközt, majd a HAHO-típusú eljárásnak megfelelően kihasználva a légcéllás ejtőernyőhöz hasonló, de annál valamivel nagyobb felületű, elliptikus alakú, 11, illetve 17 cellás siklóernyő „siklóképességét”, a feladat végrehajtása érdekében nagy távolságra képes eljutni. A siklóernyők hátimotoros változataival még nagyobb távolság tehető meg, az alkalmazásnak csupán az üzemanyag mennyisége szab határt. A módszer előnye, hogy a felszálláshoz nem szükséges lejtős terep, illetve repülőtér.

A különleges műveleti erők kijuttatásának eszköztárában szerepelhet néhány, akár extrémnek tűnő módszer, mint például a sárkányrepülő, a vitorlázó repülőgép (melyet a

¹³¹ Az amerikai Navy SEAL víz alatti járműve az SDV (SEAL Delivery Vehicle, magyarul: kb. SEAL szállító jármű)

¹³² A gyártó Para-Flite szerint a rendszer használatakor a kézi kioldású ugrások esetén maximálisan 6-10 másodperces késleltetés a megengedett. (www.paraflite.com)

második világháborúban gyakorta használtak), a motoros sárkányrepülő, terepjáró motorkerékpár, vagy az állattal történő szállítás. Például az afganisztáni konfliktus során az amerikai különleges műveleti erők tagjai a szűk hegyi ösvényeken – a helyi viszonyokhoz alkalmazkodva – gyakran öszvérekkel vagy tevékkel közlekednek.

Az egyéb módszerek között feltétlenül meg kell említeni a legális úton történő kijuttatást. A különféle titkos műveletek végrehajtása során a gyakorlatban számtalanszor alkalmazzák ezt a módszert, melynek lényege, hogy a feladatot végrehajtó személyek legális módon (útlevéllel) jutnak be az alkalmazási/műveleti területre, majd ott fedőtevékenységgel álcázva valós feladatukat, adatokat gyűjtenek, megfigyelést végeznek.

KÖVETKEZTETÉSEK

Megállapítottam, hogy a társadalmakra leselkedő veszélyek módosulása, intenzitásának változása felértékelte a különleges műveletek s azok végrehajtásának szerepét. A terrorizmus elleni harc, az aszimmetrikus hadviselés eredményes megvívása olyan kihívás, amelyre az egyik válasz lehet a különleges műveleti erők fejlesztése.

A különleges műveletek helye és tartalma a műveletek rendszerében ellentmondásos. Míg az USA egy szélesebb körű, addig a NATO egy szűkebb értelmezést használ. Véleményem szerint a Magyar Honvédségnek az utóbbi megközelítés a követendő.

A különleges műveleti erők fogalmának megalkotásával kísérletet tettem azoknak a kritériumoknak a meghatározására, amelyek megléte minimálisan szükséges az adott feladatrendszer végrehajtásához.

A különleges műveleti erők támogatási rendszerének, felkészítésének és felszerelésének bemutatása bizonyítja, hogy ezek a műveletek – amellet, hogy szerves részei a műveletek rendszerének – olyan feltételek és körülmények megtervezését igénylik, amelyek eltérnek a hagyományos erők támogatásának, felkészítésének és felszerelésének igényeitől. Ez minden esetben jelentős forrástöbblet igényt is jelent!

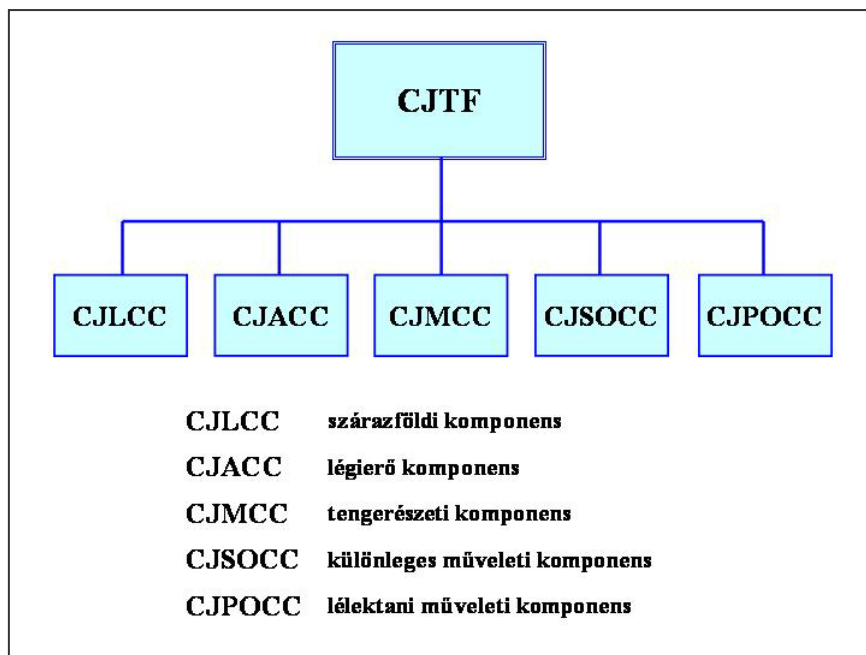
3. FEJEZET

A NATO és az EU, valamint a Magyar Honvédség különleges műveleti erői

Ebben a fejezetben összefoglalom a NATO és az EU különleges műveleti erőkre, illetve azok alkalmazására vonatkozó elképzeléseit, valamint felvázolok néhány gondolatot a Magyar Honvédség különleges műveleti erőinek lehetséges feladatairól.

3.1 Különleges műveleti erők a NATO-ban és az EU-ban

A NATO és EU vezette katonai műveletekben részt vevő erőket a CJTF koncepció alapján állítják fel valamelyik összhaderőnemi NATO parancsnokság (JFC)¹³³ bázisán. A hagyományos összetevők (komponensek) mellett a jövőben nagy jelentőséget tulajdonítanak a különleges műveleti- és a lélektani műveleti komponensek alkalmazásának is.

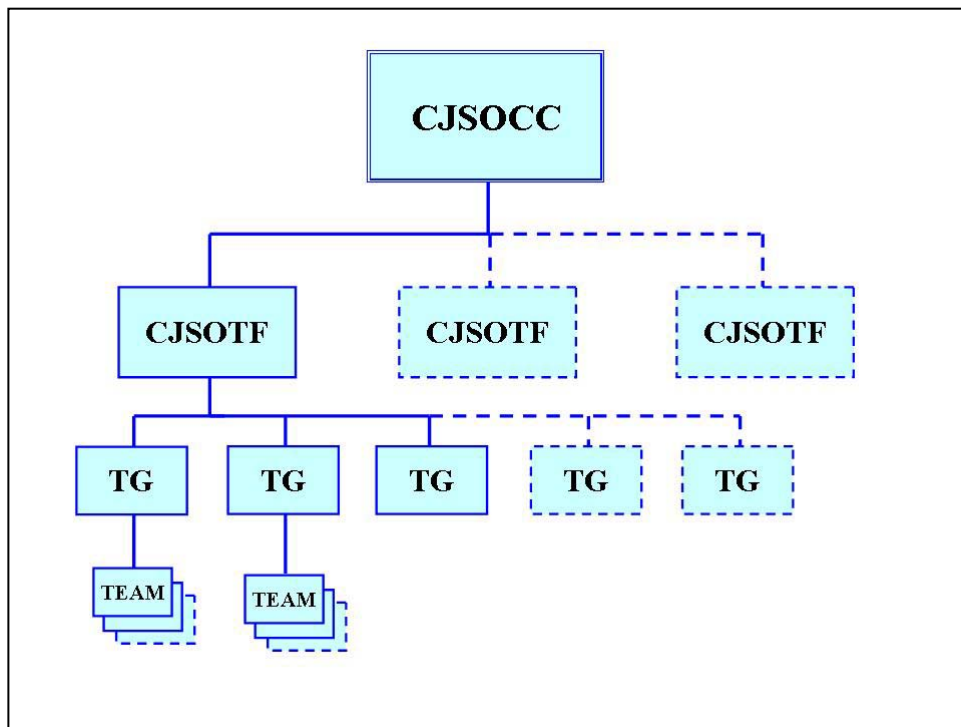
17. számú ábra a CJTF elvi felépítése (szerkesztette: a szerző)

A fenti ábrán látható a Többnemzeti Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék elvi felépítése. A kötelék többnemzeti (combined), mert legalább két nemzet erői alkotják,

¹³³ A NATO jelenlegi struktúrájában három összhaderőnemi parancsnokság van: egy Olaszországban, Nápolyban (JFC Naples), egy a hollandiai Brunssum-ban (JFC Brunssum), egy pedig Portugáliában, Lisszabonban (JFC Lisbon).

összhaderónemi (joint), mert legalább két haderónemből (komponens) került felállításra. Megjegyzés: az Egyesült Államok hadereje is alkalmi harci kötelékekkel oldja meg feladatait. Itt adott esetben civil-katonai műveleti komponens is tartozik a kötelékbe.¹³⁴

A különleges műveletek koordinálása a CJTF egyik komponensét képező ideiglenes szervezet, egy funkcionális komponens parancsnokság, a CJSOCC¹³⁵ feladata. A CJSOCC alárendeltségébe egy (vagy több) CJSOTF¹³⁶ tartozik, mely továbbtagozódik úgynevezett Task Group-okra, azok pedig csoportokra (team).

18. sz. ábra A CJSOCC és az alárendeltségébe tartozó szervezetek (szerkesztette: a szerző)

A CJSOCC és a CJSOTF a szövetséges struktúrákban szokásos törzsi elemeket („J” blokkokat¹³⁷), valamint a különféle összekötő elemeket foglalják magukba.

¹³⁴ JP 3-05.1 Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Joint Special Operations Task Force Operations, Joint Staff, 2001. III-4

¹³⁵ CJSOCC = Combined Joint Special Operations Component Command (magyarul: Többnemzeti Összhaderónemi Különleges Műveleti Komponens Parancsnokság (a szerző ford.).

¹³⁶ CJSOTF = Combined Joint Special Operations Task Force (magyarul: Többnemzeti Összhaderónemi Különleges Műveleti Alkalmi Harci Kötelék – a szerző ford.).

¹³⁷ A különböző szintű NATO/EU törzsek/parancsnokságok törzsblokkjai a következők (J/G/S 1-személyügy, 2-felderítés, 3-hadművelet, 4-logisztika, 5-tervezés, 6-híradó, 7-kiképzés és doktrína, 8-erőforrás, 9-CIMIC – a szerző).

A művelet tervezési folyamata során kijelölésre kerül az úgynevezett keret nemzet (framework nation), ez a – NATO esetében – korábban az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság voltak, melyhez idővel felzárkózott több európai ország (pl. Németország, Olaszország) is. A keret nemzet feladata különleges műveleti komponens parancsnokság alá tartozó CJSOTF (akár több is) megalakítása és vezetése a kijelölt küldetés (feladat) során.

A keret nemzet felelőssége:¹³⁸

- a különleges műveleti erők műveleti tervének előkészítése;
- a többnemzeti összhaderőnemi alkalmi harci kötelék törzsének felállítása;
- a különleges műveleti erők igényeinek meghatározása;
- a különleges műveleti erők támogatásának koordinálása;
- NATO különleges műveleti erők alkalmazásának, és azok hadműveleti irányításának/harcászati vezetésének-irányításának megvalósítása az összhaderőnemi műveleti területen;
- a többnemzeti célmegjelölési eljárásban való részvétel;
- a megfelelő NATO és nem NATO parancsnokságokkal való összekötő tiszti rendszer kiépítése és fenntartása;
- az alap támogató infrastruktúra kiépítése.

A CJSOTF alárendeltségében működő Special Operations Task Group-ok hatékonysági megfontolásból nemzeti felállításúak, általában század, illetve megerősített század méretűek, szárazföldi-, légi- vagy tengeri (vízi) bázisúak lehetnek. A Task Group-ok különleges műveleti csoportokból állnak, melyek szintén nemzetiek. Amennyiben valamelyik szövetséges nemzet nem kíván (vagy nem képes) Task Group-al hozzájárulni a feladathoz, lehetőség van törzstisztek, összekötő tisztek felajánlására is valamelyik parancsnokság (CJSOCC, CJSOTF) állományába.

¹³⁸ AJP-01 (B)

3. 2 A magyar különleges műveleti erők helye, szerepe, és várható feladatai

Hazánk a biztonsági kihívásokra tett logikus válaszlépésként, más európai országokhoz hasonlóan létrehozta saját különleges műveleti egységét. A magyar különleges műveleti zászlóalj elődszervezete (MH 34. Bercsényi László Felderítő Zászlóalj) és az MH 25/88. Könnyű Vegyes Zászlóalj szolgáltatta a jelenlegi személyi állomány zömét képező, jó előképzettséggel és kiváló fizikummal rendelkező katonákat.

Az MH 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj a közelmúltban került felállításra Szolnok helyőrségben a 34. Bercsényi László felderítő zászlóalj bázisán, annak átszervezésével. Az alakulat jelenleg az MH Összhaderőnemi Parancsnokság alárendeltségébe tartozik. A parancsnoki állomány tekintélyes része rendszeresen részt vesz külföldi gyakorlatokon, missziókon és (jellemzően amerikai) kiképzésen, tanfolyamon. A zászlóalj katonáinak kiképzése és az alapképesség elérése amerikai kiképzők (MTT¹³⁹) segítségével történt.

Fontos kérdés, hogy a jövőben milyen célok érdekében és hogyan alkalmazhatjuk a különleges alakulatunkat. A zászlóalj alkalmazási elveit tekintve a NATO különleges műveleteire vonatkozó alapelvei (MC 437) kell, hogy útmutatóul szolgáljanak. Ennek megfelelően a különleges műveleti zászlóalj fő feladatai:

- különleges felderítés és megfigyelés;
- közvetlen akciók;
- katonai segítségnyújtás, valamint
- a terrorizmus elleni harc.

A magyar különleges műveleti erők békeidőben honi területen nem alkalmazhatók terrorizmus elleni feladatokra. A terrorelhárítás ilyenkor a Rendőrség Terrorelhárító Szolgálatának a felelőssége. A Magyar Honvédség (így a különleges műveleti zászlóalj is) erői csak külön felhatalmazás alapján, minősített helyzetben (veszélyhelyzet, megelőző védelmi helyzet, rendkívüli állapot, szükségállapot¹⁴⁰) vethetők be ilyen típusú feladatokra.

¹³⁹ MTT = Mobile Training Team (magyarul: kb. mozgó kiképző csoport).

¹⁴⁰ 1949. évi XX. törvény, a Magyar Köztársaság Alkotmánya.

Nemzetközi környezetben a szükséges közjogi felhatalmazás (országgyűlési határozat) alapján a jövőben következőképpen kerülhetnek alkalmazásra:

A. Szövetséges (NATO/EU) feladatok végrehajtása során (például a NATO Reagáló Erők, NRF¹⁴¹ kötelékében). Ez esetben a magyar különleges műveleti alegységek a korábban említett CJTF koncepció alapján a különleges műveleti komponens egy, vagy több Task Group-jaként, a zászlóalj kijelölt törzstisztjei a komponens parancsnokság (vagy a CJSOTF) törzsében kerülnek alkalmazásra. Ennek megfelelően a magyar különleges műveleti századok/csoportok, valamint a kijelölt törzstisztek az át- alárendelést (ToA¹⁴²) követően a szövetséges összhaderőnemi kötelék parancsnokának alárendeltségében vállalnak szerepet a különleges műveletekben. Különleges műveleti feladat lehet a partnerországok, esetleg más NATO/EU országok hagyományos, illetve különleges műveleti erőinek kiképzésében való részvétel, mely szövetséges keretek között valósul meg. Ez esetben a végrehajtott feladat: katonai segítségnyújtás.

B. Két-, vagy többoldalú szerződés alapján. Más nemzettel/nemzetekkel kötött megállapodás alapján magyar különleges műveleti alegység(ek) más nemzet(ek) különleges műveleti erőivel együttműködve hajtanak végre különleges műveleteket. (Egy ilyen feladat alapját képezheti a jelenleg is működő V4-ek¹⁴³ között létrejött együttműködési megállapodás.)

C. Nemzeti érdekből. Amennyiben Magyarország nemzeti érdekei úgy kívánják, a különleges műveleti erőink alkalmazhatók olyan speciális (akár politikailag érzékeny) feladatokra, mint fogságba esett magyar állampolgárok/VIP (különösen fontos személy) személy kiszabadítása, kimentése. Megjegyzés: figyelembe véve hazánk Nemzeti Biztonsági Stratégiáját, Nemzeti Katonai Stratégiáját¹⁴⁴, külpolitikáját, valamint törvényeit, a jövőben csekély a valószínűsége a magyar különleges műveleti erők ilyen jellegű alkalmazásnak. Mellesleg nem rendelkezünk ez irányú tapasztalatokkal.

¹⁴¹ NRF = NATO Response Force (magyarul: NATO Reagáló Erők).

¹⁴² ToA = Transfer of Authority (magyarul: át- alárendelés).

¹⁴³ V4-ek = a visegrádi országok (Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia) között létrejött együttműködési szerződés.

¹⁴⁴ Megjegyzés: a Nemzeti Katonai Stratégiánk jelenleg (2007. második fele) még nem került elfogadásra, csak tervezet formájában létezik.

A magyar különleges műveleti erők jövője

Az alábbiakban megfogalmaztam néhány gondolatot a magyar különleges erők jövőjével kapcsolatban.

Nemzeti különleges műveleti parancsnokság

Más országokhoz (pl. USA, Németország, Franciaország) hasonlóan célszerű lenne létrehozni magyar különleges műveleti parancsnokságot. A parancsnokság rendeltetése a különleges műveleti tevékenységek (beszerzések, kiképzés, tervezés, végrehajtás) teljes körű koordinációja, együttműködés a katonai- és polgári nemzetbiztonsági szolgálatokkal és a Rendőrséggel, valamint a NATO és EU illetékes (elsősorban különleges műveleti) szerveivel. A parancsnokság szakmai alárendeltségébe tartozna a különleges műveleti zászlóalj, esetleg a civil-katonai együttműködéssel és lélektani műveletekkel foglalkozó katonai szervezetek, esetleg az ejtőernyős kutató-mentők.

Részvétel a nemzetközi béketámogató műveletekben

A Magyar Honvédség katonái több éve részt vesznek a NATO és EU vezette nemzetközi béketámogató műveletekben (Balkán, Afganisztán, Irak). A jövőben mindenképpen kívánatos a különleges műveleti erőink szakmai (különleges műveleti) szerepvállalásának erősítése először törzstisztekkel, később alegységekkel is. Úgy gondolom, súlyos hiba lenne a sok pénzen felkészített és felszerelt katonák őrző-védő feladatokra történő alkalmazása. (Kivételt képez a VIP-személyek védelme, melyet más nemzetek haderőiben is a különleges műveleti erők végeznek.)

A célkörnyezet lehet a Balkán, Irak, Afganisztán, és a későbbiekben Afrika.

Balkán

A Balkánon folyó (NATO és EU) műveletekben különleges műveleti tevékenység alapvetően nem történik. A magyar különleges műveleti katonák a jövőben (amennyiben igény lesz rá) katonai segítségnyújtást folytathatnak a térségben, például segíthetik

katonai/rendőri erők kiképzését Koszovóban. (Megjegyzés: a NATO a közeljövőben megkezdi a Koszovói Biztonsági Erők¹⁴⁵ felállítását és kiképzését. Ennek megfelelően – katonai segítségnyújtás keretein belül – megvalósítható lenne a KSF kiképzése).

Irak

A NATO Iraki Kiképző Missziójában¹⁴⁶ hazánk a vonatkozó kormányhatározat alapján kiképzőkkel és törzstisztekkel vesz részt. A különleges műveleti zászlóalj katonái kiképzőként, illetve tanácsadóként vállalhatnak szerepet a feladatban, például a MALT¹⁴⁷ elnevezésű tanácsadó és összekötő csoportban.

Afganisztán

A magyar katonák több éves afganisztáni tapasztalattal rendelkeznek, ugyanis korábban egy könnyű gyalog századdal¹⁴⁸, napjainkban egy Tartományi Újjáépítő Csoporttal¹⁴⁹ veszünk részt az ISAF műveletében. A különleges műveleti erőink katonái – a PRT keretein belül – fontos személyek (VIP) biztosításában, esetlegesen katonai/rendőri erők kiképzésében, a jövőben az OMLT¹⁵⁰ feladatban is részt vehetnek.

Afrika

Az Európai Unió a jövőben számol katonai erőinek afrikai alkalmazásával. Egy lehetséges afrikai szerepvállalás komoly előrelátást és gondos előkészítő munkát igényel a vezetőktől. Ennek jó példája az amerikaiak balul sikerült szomáliai tevékenysége, melynek során több tényezőt (városi környezet, helyi szokások stb.) nem vettek, illetve felületesen vettek figyelembe. Afrikai feladat végrehajtás esetében alaposan fel kell dolgozni a korábbi tapasztalatokat és azokat a lehető legnagyobb mértékben be kell építeni a különleges műveleti katonáink kiképzésébe, felkészítésébe.

¹⁴⁵ Kosovo Security Force (KSF)

¹⁴⁶ NATO Training Mission-Iraq, NTM-I

¹⁴⁷ MALT = Military Advisor and Liaison Team (magyarul: Katonai Tanácsadó és Összekötő Csoport)

¹⁴⁸ A Magyar Honvédség egy század erejű alegységgel (MH Könnyű Gyalog Század) 2004 július és 2006 október között vett részt a NATO afganisztáni műveletében (ISAF).

¹⁴⁹ A Tartományi Újjáépítési Csoport angol neve: Provincial Reconstruction Team (röviden: PRT). A magyar PRT állománya 2006. október 01-től kezdte meg feladatát az afganisztáni Pol-e-Khomriban (Baghlan tartomány).

¹⁵⁰ OMLT = Operational Mentoring and Liaison Team (magyarul: Hadműveleti Oktató és Összekötő Csoport)

KÖVETKEZTETÉSEK

A NATO és EU vezette nemzetközi katonai műveletekben fontos szerepet játszanak a különleges műveleti erők. Ennek megfelelően kiemelt figyelem irányul a különleges műveleti képesség fejlesztésére. Hazánk – más NATO országokhoz hasonlóan – felismerte ennek a területnek a fontosságát és kialakította a szükséges képességet.

A magyar különleges műveleti erőket a teljes műveleti képesség elérését követően hatékonyan alkalmazhatjuk a jövő béketámogató műveleteiben. Ez megvalósulhat szövetséges keretek között, két- és többoldalú szerződések alapján vagy nemzeti érdekből. Fontos, hogy ne a „szokványos” őrző-védő tevékenységre vonjuk be őket, hanem a képzettségüknek megfelelő különleges műveleti szakfeladatokat kapjanak.

Ilyen feladatok lehetnek a – NATO elveinek megfelelően – a különleges felderítés és megfigyelés, a közvetlen akciók, a katonai segítségnyújtás, valamint a terrorizmus elleni harc. Ezek a feladatok végrehajthatók a balkáni hadszíntéren, Irakban és Afganisztánban, illetve a jövőben Afrikában. A különleges műveleti erők tekintetében hangsúlyozottan figyelembe kell venni a korábbi műveletek tapasztalatait.

ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

A KUTATÁSI TEVÉKENYSÉG ÖSSZEGZÉSE

A világ országainak zömét foglalkoztatja a különleges műveleti erők alkalmazásának lehetősége, így napjainkban a legtöbb ország haderejében fenntart ez irányú képességeket. A demokratikus országok egymás után állítják fel különleges alakulataikat, a volt Varsói Szerződés-tag Lengyelország még a 90-es évek elején, Németország pedig 1995-ben állított fel ilyen katonai szervezetet haderejében. Azóta, rövid fennállása alatt mindkét alakulat számtalanszor bizonyította kiváló kiképzettségét a különböző hadszíntereken folytatott katonai műveletekben.

Az értekezés elkészítése során végzett tudományos kutatómunka eredményeként, megfogalmaztam a különleges műveleti erők jövőjére (21. század) jellemző tendenciákat:

1. A bipoláris szembenállás megszűnte után a világ országai előtt új típusú biztonsági kihívások, veszélyforrások prognosztizálhatók, melyek kezelése nem egyszerű feladat. Jelen időszakban – az aszimmetrikus környezet miatt – a konfliktusok megoldására a hagyományos katonai erők alkalmazása mellett új képességek szükségesek. Ilyen új képességek a civil-katonai együttműködés, a lélektani hadviselés, az információs hadviselés és a **különleges műveletek**.
2. A közelmúlt konfliktusai (például Afganisztán, Irak) tapasztalatainak elemzése alapján nyilvánvalóvá vált, hogy a fenti képességek, különösképpen a különleges rendeltetésű erők szerepe kulcsfontosságú. (Jellemző, hogy a hadszíntereken, az Afganisztánban, vagy az iraki konfliktusban a körülmények bonyolultsága miatt a feladatok zömét az amerikai különleges műveleti egységek katonái hajtják végre.)
3. A korszerű haderők különleges műveleti erői előreláthatóan a jövőben is fontos szerepet fognak betölteni a különböző konfliktusok megoldása során. A jövő katonai összecsapásai annyira átalakult profillal rendelkeznek, hogy a hagyományosan képzett erőket alkalmazva gyakran csak indokolatlanul nagy

veszteségek árán érhetőek el az elvárt eredmények. Ennek következtében, míg a hagyományos katonai erők létszámát a legtöbb ország redukálta, a különleges műveleti csapatok létszáma rendszerint emelkedik. (Ennek jó példája az Egyesült Államok, ahol jelenleg körülbelül 49 000 fő tartozik a különleges műveleti erők kötelékébe, vagy Oroszország hadereje, mely a nagymértékű létszámleépítés után is jelentős erejű különleges rendeltetésű alakulatokat tart szolgálatban.).

4. A biztonságpolitika és a hadtudomány kutatói szerint a jövőben csekély a valószínűsége globális méretű háborúk kialakulásának, minden valószínűség szerint jellemzőbbek lesznek a kisebb regionális válságok, fegyveres konfliktusok. Ezen konfliktusok kezelésére hatékonyan alkalmazhatók a speciálisan képzett egységek katonái. Ennek megfelelően megállapíthatjuk, hogy a különleges műveleti egységeket eredményesen alkalmazhatjuk a stratégiai környezet mindhárom időszakában, így háborúban, nem háborús környezetben (békeműveletekben, humanitárius műveletekben és a válságkezelésben)¹⁵¹, és az aszimmetrikus kihívások megoldása (különös tekintettel a terrorizmus elleni harc katonai feladatai) során. Ezeket a magas szinten kiképzett, jól felszerelt és sokoldalú egységeket alkalmazhatják a levegőből, a tengerről és természetesen a szárazföldről.

5. A különleges műveleti erők és a hozzá tartozó részképességek fejlesztése a jövő katonai vezetőinek fontos feladata lesz. Ennek egyik látható előjele, hogy a különböző országok sorra állítják fel különleges műveleti parancsnokságaikat, így az Egyesült Államok tengerészgyalogságánál a közelmúltban (2006. február) került felállításra egy új különleges műveleti parancsnokság (MARSOC)¹⁵². Az új parancsnokság feladata, hogy az USSOCOM alárendeltségében működve koordinálja a tengerészgyalogság különleges műveleti erőinek (1st és 2nd Marine Special Operations Battalion) kiképzését és tevékenységét. A NATO 2007. januárban a németországi Stuttgart-ban állította fel a Szövetség különleges műveleteit koordináló szervezetét, a NATO Különleges Műveleti Erők

¹⁵¹ Az amerikai felfogás szerinti nem háborús katonai műveletek (angolul: Military Operations Other Than War, MOOTW) tartalma nagyrészt megegyezik a NATO doktrínák szerinti Nem 5. Cikkely Szerinti Válságreagáló Műveletek (angolul: Non Article 5 Crisis Response Operations, NA 5 CRO) tartalmával.

¹⁵² MARSOC = Marine Corps Forces Special Operations Command (magyarul: Tengerészgyalogság Különleges Műveleti Parancsnokság).

Koordinációs Központját (NATO SOF Coordination Centre, NSCC). A különleges műveleti képesség fejlesztésének fontos kérdését képezi a kutatás és fejlesztés. Ezáltal garantálható, hogy a legújabb fejlesztések, a csúcstechnológia mindig a különleges erők rendelkezésére álljanak.

Az értekezés megírása során arra törekedtem, hogy a lehető legátfogóbb anyagot állítsam össze, mely tartalmazza a különleges műveleti erők témakörének – lehetőleg – összes kérdését.

ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Az értekezés témájának kutatása, majd írásban történő kidolgozása és a végkövetkeztetések levonása után az alábbi tudományos eredményeket fogalmaztam meg:

1. A különleges műveleti erők alkalmazása elméleti alapjainak rendszerezésével annak bizonyítása, hogy szerepük a társadalmakra leselkedő veszélyek módosulása, azok intenzitásának változása miatt felértékelődött.
2. A különleges műveleti erők fogalmának megalkotása, a minimálisan szükséges kritériumok meghatározásával, melyek szükséges, de nem elégséges feltételei az adott feladatrendszer eredményes végrehajtásának.
3. A különleges műveleti erők támogatási rendszerének, felkészítésének és felszerelésének elemzésére alapozva annak bizonyítása, hogy ezek a műveletek a hagyományostól eltérő forrásokat igényelnek.
4. A különleges műveleti erők jövőbeni alkalmazási tendenciáinak meghatározása.

AJÁNLÁSOK

Úgy gondolom, hogy a doktori disszertációk esetében fontos szempont annak jövőben történő hasznosíthatósága. Ennek megfelelően az ajánlások megfogalmazása során arra törekedtem, hogy azok a hadtudomány, a Magyar Honvédség és a magyar különleges műveleti erők hasznára váljanak. Elgondolásom szerint értekezésem a jövőben a következő területeken lesz hasznosítható:

1. Tananyagként szolgálhat. Az értekezés részei vagy egésze felhasználható a katonai tanulmányokat folytatók (a ZMNE főiskolai/egyetemi és doktori (PhD) képzésében, valamint a tiszthelyettes képzésben részt vevő hallgatók) számára. Mindemellett felhasználhatják a különleges műveletek és a különleges műveleti erők problémáit vizsgáló tudományos kutatásokat végzők.
2. Háttéranyag lehet. Az értekezés részei vagy egésze háttéranyagként segítheti a Magyar Honvédség különböző vezetési szintjein (Honvédelmi Minisztérium, MH Összhaderőnemi Parancsnokság, MH Különleges Műveleti Zászlóalj) dolgozó, a magyar különleges műveleti erők rövid- és hosszú távú tervezésében részt vevő szakemberek, törzstisztek munkáját.
3. Az anyag bővítheti a Magyar Honvédség különleges műveleti erőinek kiképzésében, felkészítésében részt vevő tisztek (parancsnokok, törzstisztek), tiszthelyettesek ismereteit, mindemellett vélhetően megkönnyíti a misszióba távozó magyar különleges műveleti parancsnoki állomány munkáját.
4. Érdekes olvasmányul szolgálhat a téma iránt érdeklődők (katona, rendvédelmi és civil személyek) számára.

A TÉMAKÖRBŐL KÉSZÜLT PUBLIKÁCIÓIM

1. Kovács Csaba: A különleges alakulat létjogosultsága a Magyar Honvédségben, XXV. OTDK, Hadtudományi Szekció, 2001.;
2. Kovács Csaba: Különleges alakulatok helye, szerepe és tevékenysége a nem háborús katonai műveletekben (diplomamunka), ZMNE, 2001.;
3. Kovács Csaba - Murinkó Attila: Különleges helyzetek, különleges csapatok, különleges kiképzés, Kard és Toll 2002/1.;
4. Kovács Csaba: Az évezred szuperharcosai, Kard és Toll 2002/2.;
5. Kovács Csaba őrnagy: A különleges műveletek helye és szerepe a Magyar Honvédségben (előadás), megjelent: Hadtudományi Tájékoztató 2002/2.;
6. Kovács Csaba: A hálózatos katona, hálózatos raj, hálózatos szakasz (részvétel a HM EI Rt. Megvalósíthatósági tanulmány elkészítésében, 2003.);
7. Kovács Csaba: A különleges hadműveleti erők tevékenysége a CIMIC során, Kard és Toll 2003/2.;
8. Kovács Csaba őrnagy: A nemzetközi terrorizmus elleni harcban részt vevő magyar katonák felszerelése és felkészítése (megjelent: Dr. Kőszegvári Tibor - Kovács Csaba: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai, egyetemi jegyzet, 5. sz. melléklet, Budapest, 2003.);
9. Kovács Csaba őrnagy: A katonai ejtőernyőzésről, Magyar Honvéd, 2004/51-52.;
10. Kovács Csaba őrnagy: Az ég katonái, Regiment, 2005/2.;
11. Kovács Csaba őrnagy: Különleges hadműveleti erők a NATO-ban (előadás a HM HVK Hadműveleti és Kiképzési Csoportfőnökség doktrínális konferenciáján, 2003.);
12. Kovács Csaba őrnagy: Különleges műveleti erők a Magyar Honvédségben (előadás a ZMNE Terrorizmus konferenciáján, 2003.);
13. Kovács Csaba: The Role of Special Operations in the Combating Terrorism, AARMS, (megjelenés folyamatban).
14. Kovács Csaba őrnagy: Az ég katonái (A magyar katonai ejtőernyőzés története II.), www.bevetes.hu, letöltve: 2005. 07. 14.;
15. Kovács Csaba: Tanulmány a katonai ejtőernyőzésről, www.eje.hu, letöltve: 2006. 12. 20.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Hivatkozott irodalom

1. A Special Forces katonái voltak, A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának Tájékoztatói Hivatala, 1962.;
2. Bank, Aaron: From OSS to Green Berets, Pocket Books, New York, 1987.;
3. Bánki Imre: Az „Ejtőernyős iskola”, mint a felderítők speciális felkészítésének központi bázisa létrehozásának szükségszerűsége és megvalósításának realitásai a Magyar Honvédség szervezeti struktúrájában (egyetemi doktori értekezés), ZMKA, 1996.;
4. Bárczy János: Zuhanóugrás, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1981.;
5. Bárczi János: Vádindítvány, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1979.;
6. Boda József r. alezredes: A mélységi felderítés fejlődése, helye, szerepe az új védelmi alapelvekben (egyetemi doktori értekezés), ZMKA, 1995.;
7. Bogomolov, Vlagyimir: Negyvennégy augusztusában, Európa könyvkiadó, Budapest, 1978.;
8. Bohrer, David: Amerikai különleges alakulatok, Gulliver Könyvkiadó;
9. Bowden, Mark: A Mogadisu – ügy, Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest, 2000.;
10. Burchett, Wilfred: Dzsungelháború Dél-Vietnamban, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1965.;
11. Crawford, Steve: SAS Enciklopédia, Zagora 2000 Kft., Budapest, 2000.;
12. Dombi, Lőrinc: Selyemkopolák, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1993.;
13. Dunnigan, James F.: The Perfect Soldier, Citadel Press, New York, NY, 2003.;
14. Földi József: Vérdíj, Nemzeti Korona Kiadó, 1996.;
15. Földi József - Rózsa-Flores, Eduardo: Meghaltunk, és mégis élünk, Alexandra;
16. Földi József: Zsoldosok, Hungalibri, Budapest;
17. Geréb, László: Búvár Kund, Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1976.;
18. Hadtudományi Lexikon I-II., Magyar Hadtudományi Társaság, 1995.;

19. Haney, Eric L.: Delta Force, Ulpius-ház Könyvkiadó, Budapest, 2003.;
20. Huszár János, Honvéd ejtőernyősök Pápán 1939-1945, Jókai Kör, Pápa, 1999.;
21. Jeney: A portyázó, avagy a kisháború sikerrel való megvívásának mestersége korunk géniusza szerint, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1986.;
22. Katonai Kislexikon, A HM Hadművelési és Kiképzési Csoportfőnökség kiadványa, Budapest, 2004.;
23. Kemp, Anthony: SAS Békeévek vad háborúi, 1947-1991., LAP-ICS Könyvkiadó, Debrecen, 1998.;
24. Kissinger, Henry: Korszakváltás az amerikai külpolitikában?, Utószó, Panem-Grafo, Budapest, 2002.;
25. Kőszegvári Tibor: Diverzió, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984.;
26. Kőszegvári Tibor: Az ellenség diverziós erői és az általuk szervezett ellenforradalmi gerilla – bandák elleni fegyveres harc problémái a hadművelési területen és a hátszágban, Doktori Értekezés, ZMKA, 1987.;
27. Liddell Hart, B. H.; Stratégia, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2002.;
28. Lind, William S. – Nightengale, Keith – Schmitt, John F. – Sutton, Joseph W. – Wilson, Gary I: The Changing Face of War: Into The Fourth Generation, in Marine Corps Gazette, october 1989, p 22-26.;
29. Mader, Julius: A sebhelyes gyilkos nyomában, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1963.;
30. Mader, Julius: Lesben a bérgyilkosok, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1965.;
31. McManners, Hugh: Különleges katonai kommandók, Aréna 2000 Kiadó, Budapest, 2005.;
32. McNab Andy: Hívójele Bravo Kettő Nulla, Magyar Könyvklub, Zrínyi Kiadó, 1996.;
33. McNab, Andy: Bevetésre készen!, Magyar Könyvklub, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1997.;
34. McRaven, William H.: Spec Ops, Presidio Press, Novato, CA, 1995.;
35. Quarrie, Bruce: Különleges kommandók, Pesti Szalon Könyvkiadó, Budapest, 1994.;

36. Roberts, Kenneth: Északnyugati Átjáró, Gondolat Kiadó, Budapest, 1971.;
37. Rózsa Flores, Eduardo: Mocskos háború, Bereményi könyvkiadó, Budapest, 1994.;
38. Ryan, Chris: Aki megmenekült, StrategArt Kiadó, Budapest, 2003.;
39. Ryan, Mike - Mann, Chris - Stilwell, Alexander: A világ különleges katonai alakulatai, Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2003.;
40. Skorzeny, Otto: Kommandós vállalkozásaim, Fotogold Kiadó, Budapest, 1998.;
41. Steiner Kálmán: Felkelők, szabadcsapatok és portyázó különítmények, Dunántúl Egyetem nyomdája, Pécs, 1928.;
42. Szabó Béla: Katonák ejtőernyővel, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1989.;
43. Szuvorov, Viktor: Akvárium, CO-NEXUS Print-ter Kft, Budapest, 1989.;
44. Tóth Lóránd: Ejtőernyős deszant, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, Budapest, 1987.;
45. White, Terry: A világ elit katonái, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1992.;
46. White, Terry: Swords of Lightning, Brassey's (UK), 2001.;
47. Whiting, Charles: Skorzeny, Hajja & Fiai Könyvkiadó, Debrecen, 1998.;
48. 1949. évi XX. Törvény, A Magyar Köztársaság Alkotmánya;
49. JP 3-05. Doctrine for Joint Special Operations, Joint Staff, 2003.;
50. JP 3-05. 1 Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Joint Special Operations Task Force Operations, Joint Staff, 2001.;
51. FM 7-85 Ranger Unit Operations, Headquarters, Department of the Army, 1987.;
52. FM 31-19 Military Free-Fall Parachuting Tactics, Techniques and Procedures; Headquarters Department of Army, Washington, DC, 18 February 1993.;
53. FM 31-20 Doctrine for Special Forces Operations, Headquarters, Department of the Army, 1990.;
54. FM 100-25 Doctrine for Army Special Operations Forces, Headquarters, Department of the Army, 1999.;
55. AJP-01(B) Allied Joint Doctrine, NSA, 2002.;

56. MC 437 NATO Special Operations Policy, NATO Headquarters, 1999.

Nem hivatkozott irodalom

1. Biztonságpolitika, SVKH, 2001.;
2. Keegan, John: A hadviselés története, Corvina Kiadó, Budapest, 2002.;
3. Keegan, John: Az iraki háború, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2004.;
4. Kőszegvári Tibor: A jövő század hadviselése és a különleges erők, Hadtudomány 1994/4.;
5. Kőszegvári Tibor: Hadviselés a 21. században (elképzelések, elvek, erők, eszközök), Egyetemi jegyzet, ZMNE, Budapest, 1998.;
6. Kőszegvári Tibor: Hadviselés a 21. században, Hadtudomány 1999/1.;
7. Kőszegvári Tibor: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai feladatai, Hadtudomány 2002/1.;
8. Kőszegvári Tibor: A 21. század világképe és veszélyei, Hadtudomány 2002/4.;
9. Kőszegvári Tibor: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai I-II. rész, Egyetemi jegyzet, ZMNE, Budapest 2003.;
10. Kőszegvári Tibor: A terrorizmus elleni harc katonai tapasztalatai Afganisztánban, Hadtudomány 2004/3-4.;
11. Kőszegvári Tibor: A katonai felderítés aktuális kérdései a terrorizmus elleni harcban, Hadtudomány 2005/3.;
12. Kőszegvári Tibor: A különleges katonai műveletekről, Hadtudomány 2006/1-2.;
13. JP 3-07. 2 Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Antiterrorism, Joint Staff, 1998;
14. FM 3-0 Operations, Headquarters, Department of the Army, 2001;
15. FM 3-05.20 Special Forces Operations, Headquarters, Department of the Army, 2001;
16. FM 31-20-5 Special Reconnaissance TTP for Special Forces, Headquarters, Department of the Army, 1993;
17. FM 31-23 Special Forces Mounted Operations, Headquarters, Department of the Army, 1998;

18. FM 90-8 Counterterrorism Operations, Headquarters, Department of the Army, 1985;
19. AJP-3 Allied Joint Operations, NSA, 2002;
20. AJP-3.7 NATO Psychological Operations Doctrine, NSA, 2002;
21. MH ÖHD, MH HVK HDM KIK CSF-ség, 2002.;
22. MC 472 NATO Military Concept for Defence Against Terrorism, NATO Headquarters, 2002;
23. Concept for a NATO Joint Force Special Operations Component Command (JFSOCC), SHAPE, 2003.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

A különböző államok fegyveres erőinek különleges egységei, azok jellemzői

Jelen időszakban a világ szinte valamennyi országa fegyveres erőinél található több-kevesebb múlttal rendelkező különleges műveleti alakulat. Tekintsünk át ezek közül az ismertebbeket országonként, a teljesség igénye nélkül:

Amerikai Egyesült Államok

Az amerikai különleges műveleti erők tevékenységét az Egyesült Államok Különleges Műveleti Parancsnoksága (USSOCOM, állomáshelye: McDill AFB, Florida állam) koordinálja. Az USSOCOM szakmai alárendeltségébe tartoznak a haderőnemek (a szárazföldi erők, a légierő, a haditengerészet és a tengerészgyalogság) különleges műveleti parancsnokságai, melyek a következők:

- USASOC (United States Army Special Operations Command) – a szárazföldi haderőnem különleges műveleti parancsnoksága, (állomáshelye: Ft. Bragg, Észak-Karolina állam);
- AFSOC (Air Force Special Operations Command) – a légierő haderőnem különleges műveleti parancsnoksága (állomáshelye: Hurlburt Field, Florida állam);
- NAVSPECWARCOM (Naval Special Warfare Command) – a haditengerészet különleges hadviselési parancsnoksága (állomáshelye: Coronado, Kalifornia állam);
- MARSOC (Marine Corps Forces Special Operations Command) – a tengerészgyalogság különleges műveleti parancsnoksága (állomáshelye: Camp Lejeune, Észak-Karolina állam);
- JSOC (Joint Special Operations Command) – mely adminisztratív szerepet játszik az amerikai összhaderőnemi különleges műveleti erők kiképzési-, harcászati-,

doktrínális- és szabványosítási elveinek tekintetében (állomáshelye: Ft. Bragg, Észak-Karolina állam).

Az USASOC állományába tartozik:

- az USASFC, U.S. Army Special Forces Command (Egyesült Államok Szárazföldi Erők Különleges Erőinek Parancsnoksága, állomáshelye: Ft. Bragg, Észak-Karolina állam), a Különleges Erők öt aktív (1st, 3rd, 5th, 7th és 10th SFG) és két (19th és 20th SFG) tartalékos (Nemzeti Gárda) csoportjának állományát foglalja magába. A Különleges Erőket, más néven Zöldsapkásokat 1952-ben alakították. A John F. Kennedy elnök támogatását élvező katonai egység tagjai kezdetben kiképzőkként, később a különleges műveletek aktív szereplőiként vettek részt a vietnami háborúban. Az alakulatnál a 12 fős *A-team* az alapvető (legkisebb) műveleti egység. A Különleges Erők fő feladatát az alábbi öt különleges műveleti feladat képezi: a belrendvédelem külföldön, a nem hagyományos hadviselés, a különleges felderítés, a közvetlen akciók és a terrorizmus elleni harc. A Zöldsapkások a mai napig kulcsszerepet játszanak az Egyesült Államok által vezetett katonai műveletekben. Az 1978-ban a brit SAS mintájára, terrorelhárításra létrehozott Delta Force (1st Special Forces Operational Detachment – Delta) is a Különleges Erők állományába tartozik, bár hivatalos felsorolásokban rendszerint nem említik. A Delta Force katonáit a legveszélyesebb, legnehezebben megoldható katonai feladatoknál alkalmazzák, ismert akciókban vettek részt Szomáliában, Afganisztánban és Irakban.
- az USACAPOC, U.S. Army Civil Affairs and Psychological Operations Command (Egyesült Államok Szárazföldi Erők Civil Ügyi és Lélektani Műveleti Parancsnokság, állomáshelye: Ft. Bragg, Észak-Karolina állam) felel a civil ügyek, valamint a lélektani műveleti csapatok tevékenységéért.
- Az USAJFKSWCS, U.S. Army John F. Kennedy Special Warfare Center and School (Egyesült Államok Szárazföldi Erők John F. Kennedy Különleges Hadviselési Központ és Iskola, állomáshelye Ft. Bragg, Észak-Kalifornia). Ezen a Kennedy elnökről elnevezett iskolán történik a Különleges Erők leendő tagjainak kiválóató és felmérő kiképzése, valamint a jelenlegi tagjainak szakmai képzése, ezen felül itt kapott helyet több más, a különleges műveletekkel kapcsolatos

tanfolyam, például túlélés (SERE) tanfolyam, szabadeséses ejtőernyős tanfolyam stb.

- a 75th Ranger Regiment (75.Ranger Ezred, állomáshelye: Ft. Benning, Georgia állam). A három zászlóaljból álló ezred katonái – a rangerek – az amerikai szárazföldi haderőnem nagy múlttal rendelkező, kiválóan képzett könnyű gyalogosai. Az egység fontos szerepet kapott Grenadában, Panamában, az 1991-es Öböl-háborúban, Szomáliában, Koszovóban és természetesen napjainkban, Afganisztánban és Irakban.
- a 160th SOAR, 160th Special Operations Aviation Regiment, (160. Különleges Műveleti Repülő Ezred, állomáshelye: Ft. Campbell, Kentucky állam). Az alakulat fő feladata a szárazföldi különleges műveleti erők légi (helikopteres) szállítása. Az egység számos műveletben bizonyított, jó képzett pilótái úttörők voltak az éjszakai repülés elveinek lefektetésében, ezáltal az alakulat méltán érdemelte ki az „Éjszakai Lopakodók”¹⁵³ nevet.
- a SOSCOM, Special Operations Support Command (Különleges Műveleti Támogató Parancsnokság) alapvető feladata a szárazföldi különleges műveleti erők vezetés és irányítási (C2), valamint logisztikai támogatása.

AFSOC alárendeltségébe tartozik:

- 16th Special Operations Wing (16. Különleges Műveleti Ezred), a merev- és forgószárnyú eszközökkel felszerelt különleges műveleti repülőegység
- USAF Special Operations School (Joint Special Operations University – a légierő alárendeltségébe tartozó Összhaderőnemi Különleges Műveleti Egyetem, állomáshelye: Hurlburt Field, Florida állam).
- 352nd és 353rd Special Operations Group (352. és 353. Különleges Műveleti Csoport);
- 720th Special Tactics Group (720. Különleges Harcászati Csoport), mely magába foglal harci időjárásjelző és különleges harcászati századokat
- 18th Flight Test Squadron (8. Repülő Kísérleti Század).

¹⁵³ A 160th SOAR nem hivatalos elnevezése a Night Stalkers (magyarul: Éjszakai Lopakodók).

Az amerikai légierő különleges műveleti egységei fontos szerepet játszanak az összhaderőnemi különleges műveletek (joint special operations) közvetlen légi támogatásában, illetve a harci kutató-mentő műveletek során.

A NAVSPECWARCOM állományába tartozik:

- négy NSWG, Naval Special Warfare Group (Tengerészeti Különleges Hadviselési Csoportok), melyek tovább tagozódnak SEAL Team-ekre, SEAL Vehicle Delivery Team-ekre, Special Boat Team-ekre. A SEAL Team-ek az amerikai haditengerészet legismertebb különleges műveleti erői. Fizikálisan, mentálisan a világ legjobbjai közé tartoznak.
- NSWC, Naval Special Warfare Center (Tengerészeti Különleges Hadviselési Központ), melynek feladata a tengerészeti különleges műveleti erőinek alap- és haladó szintű kiképzési feladatainak koordinálása.

A MARSOC alárendeltségében:

- két MSOB, Marine Special Operations Battalion (Tengerészgyalogos Különleges Műveleti Zászlóalj), melyek feladata expedíciós különleges műveletek (ezen belül különleges felderítés, közvetlen akciók és belrendvédelem külföldön) végrehajtása.
- FMTU, Foreign Military Training Unit (Külföldi Katonai Kiképző Egység), mely szövetséges külföldi erők katonáinak kiképzésével foglalkozik.
- MCSOSG, Marine Corps Special Operations Support Group (Tengerészgyalogos Különleges Műveleti Támogató Csoport), melynek felelőssége a tengerészgyalogos különleges műveletek logisztikai-, felderítő- és adminisztratív támogatása.
- MSOS, Marine Special Operations School (Tengerészgyalogos Különleges Műveleti Iskola), mely a tengerészgyalogos különleges műveleti erők kiválogatását-felmérését, valamint kiképzését hajtja végre.

Ausztrália

Az ország különleges műveleti egységét a SASR, Special Air Service Regiment (Különleges Légi Szolgálat Ezrede) képezi. Az ezred 1964 óta működik, felépítése, kiképzése és felszerelése nagyban hasonlít a brit SAS-hez. Az egység alapját a három harcoló század (sabre squadron) képezi, melyek rotációs alapon látják el feladataikat. A SASR fő feladata a felderítés és a terrorizmus elleni harc, melyet a közelmúltban (Afganisztán és Irak) is alkalmazni kellett.

Ausztria

Az osztrák hadsereg különleges alakulata a Jagdkommando, mely a Bécs közelében lévő Bécsújhelyen (Wiener Neustadt) állomásozik. Az egység 1962-ben alakult, feladatait a különleges felderítés, speciális feladatok (túszmentés, háborús bűnösök elfogása stb.), személyi biztosítás (VIP-védelem), terrorizmus elleni harc és kiürítési műveletek (pl. egy konfliktus által veszélyeztetett területről) képezik. A Jagdkommando katonái eredményesen szerepeltek Boszniában, Koszovóban és Afganisztánban.

Csehország

Csehország különleges műveleti egységét a 2003-ban alakult 601. Különleges Erők Csoport, melynek állomáshelye Prostejov. Az egység a Védelmi Minisztérium alárendeltségébe tartozik. Fő feladatai: különleges felderítés, támadó akciók (rajtaütések, célmegjelölés stb.) és más speciális feladatok (például túszszabadítás). A cseh különleges műveleti erők katonái több külföldi misszióban (Balkán, Irak, Afganisztán) láttak el feladatot.

Dél-Afrika

A dél – afrikai különleges műveleti erők elődjét az egykori (a '70-es években ténykedő) felderítő kommandók (Reece Commandos röviden Recces) képezik. A jelenlegi Dél-Afrikai Különleges Erők Dandár (South African Special Forces Brigade, SASFB) két harcoló és egy a fenntartásért felelős ezredből áll. Az ország történelmében jelentős szerepet játszott felderítő kommandóknak köszönhetően a dandár nagy tapasztalattal rendelkező

különleges egység, melyhez a bekerülés a magas követelmények miatt meglehetősen nehéz. A dandár jelenlegi szervezete 1996-ban állt fel.

Egyesült Királyság

A brit haderőnek több különleges műveleti alakulata van. Ezek a következők:

- SAS, Special Air Service (Különleges Légi Szolgálat). Nagy múlttal rendelkező különleges egység, melyet a második világháború időszakában hoztak létre. Az SAS fő feladatai az ellenség mélységében folytatott felderítés, szabotázs és rajtaütések, a terrorizmus elleni harc, valamint állami szempontból fontos személyek védelme. Fontos szerepet kapott a londoni iráni nagykövetség 1980-as ostrománál, 1982-ben a Falkland-szigetekért vívott háborúban, az 1991-es Öböl-háborúban, illetve Boszniában és Afganisztánban.
- SBS, Special Boat Service (Különleges Csónakos Szolgálat). Az SBS a királyi haditengerészet vízi hadviselésre szakosodott különleges műveleti egysége. Feladatait képezik vízi/tengeri környezetben végrehajtott különleges műveletek, így víz alatti robbantások, parti felderítés, illetve hasonló feladatok végrehajtása, valamint a terrorizmus elleni harc.
- SRR, Special Reconnaissance Regiment (Különleges Felderítő Ezred). Az SRR egy új egység (2005-ben állt fel), mely tevékenységével (felderítés, adatgyűjtés) hatékonyan képes támogatni a brit kormány terrorizmus elleni törekvéseit.

Franciaország

A francia haderő különleges műveleti egységei a nemrégiben felállított különleges műveleti parancsnokság (COS, Commandement des Operations Spéciales) alárendeltségében működnek. Ezek a következők:

- BFST, Brigade des Forces Spéciales Terre (Szárzaföldi Különleges Erők Dandár) 2002-ben került felállításra és már Afganisztánban is szerepelt. A dandár állományába tartozik egy tengerészgyalogos ejtőernyős ezred, egy szárazföldi ejtőernyős ezred, valamint egy könnyű légi szállító egység.

- A francia légierő rendelkezik egy helikopteres harci kutató-mentő egységgel, valamint egy a többi haderőnem különleges alakulatainak szállítására felállított légi szállító egységgel.
- GCMC (Le Groupe de Combat en Milieu Clos, magyarul: kb. Városi harc Csoport), a francia haditengerészet különleges egysége.
- Legion Etrangere (Francia Idegenlégió). Franciaország az Idegenlégiót gyakran alkalmazza különleges műveleti feladatokra. A legütőképesebb idegenlégiós ezred a 2eme Regiment Etrangere de Parachutistes (2. Ejtőernyős Ezred).

Izrael

Izrael állam nagy háborús tapasztalatokkal rendelkező ország. Számos különleges alakulatot tart szolgálatban. Ezek közül egyik legismertebb a Sayeret Matkal, melynek fő feladata a mélységi felderítés és a terrorizmus elleni harc. Az egység tagjai külföldön is hajtanak végre különféle (például túsmentő) akciókat. Izraeli különleges műveleti egységek még a Sayeret Egoz, Sayeret Shaldag és a YABAN.

Kanada

Kanada különleges alakulata a Joint Task Force 2 (JTF 2), mely 1993-ban állt fel. Az egység szoros együttműködést folytat az amerikai Delta Force-al és a brit SAS-al. Katonái tapasztalatot szereztek Koszovóban és Afganisztánban.

Lengyelország

- GROM (Grupa Reagowania Operacyjno Mobilnego, magyarul: kb. Reagáló Műveleti Mobilegység) A volt szocialista országok közül kétségkívül Lengyelország GROM nevű különleges alakulata a leginkább figyelemre méltó. A GROM a 90-es évek elején került felállításra külföldi (amerikai és brit) kiképzők segítségével. Az egység a napjainkban is meghatározó amerikai támogatásnak köszönhetően jól felszerelt, jól kiképzett és nagy tapasztalatokkal rendelkező

különleges alakulat. Katonái különböző hadszíntereken zajló cselekményekben vettek részt, így Haitiban, Irakban és Afganisztánban.

- 1. PSK (1. Pułk Specjalny Komandosów, magyarul: 1. Különleges Kommandó Ezred). Az ezred a szárazföldi haderőnem alárendeltségébe tartozó különleges alakulat, mely Lubliniec városában állomásozik.
- GSP („Formoza”) a lengyel haditengerészet különleges műveleti egysége.

Németország

A német haderőnek két különleges egysége van, melyek tevékenységét egy különleges műveleti parancsnokság koordinálja. A haditengerészet állományába tartozó egység a Harciúszó század (Kampfschwimmerkompanie, KSK), a szárazföldi erők különleges műveleti egysége a viszonylag új Különleges Erők Kommandója (Kommando Spezialkräfte, KSK).

Olaszország

Olaszország a többi nyugati országhoz hasonlóan több különleges egységet tart rendszerben:

- 9. Ejtőernyős Roham Ezred (9th Para-Assault Regiment). Az ezred a Folgore Ejtőernyős Dandár részeként az Olaszország szárazföldi különleges műveleti erőit képezi. Az ezred más országok különleges alakulataihoz hasonló feladatokat old meg: közvetlen akciók, nem hagyományos hadviselés, rajtaütések nagy értékű célpontokon, az ellenség utánpótlási vonalainak bénítása, mélységi felderítés, hadászati felderítés, terrorizmus elleni harc és túszszabadítási műveletek, valamint a hagyományos erők támogatása érdekében végrehajtott nagy fontosságú feladatok. Az egység katonái ténykedtek Libanonban, Szomáliában és Etiópiában.
- Az olasz haditengerészet különleges műveleti egysége a COMSUBIN, mely az amerikai Navy SEAL, illetve a brit SBS olasz megfelelője.

Oroszország

A volt Szovjetunió utódállamainak különleges alakulatai az egykori SZPECNAZ-ból alakultak. Oroszország jelenleg több különböző alárendeltségű különleges rendeltetésű egységet tart fenn, melyeket ma is SZPECNAZ gyűjtőnéven neveznek.

- Alfa-csoport. A KGB utódszervezetének alárendeltségébe tartozó különleges rendeltetésű csapatok részét képezi. Létszáma mintegy 700 fő. Rendeltetése alapvetően terrorelhárítás. Számos éles feladatban vett részt, például 1979-ben a szovjet-afganisztáni háborúban, a közelmúltban Csecsenföldön.
- Delfin. A tengeri hadviselésre felállított egység, haditengerészeti SZPECNAZ-nak is nevezik.
- OMON. Belügyi alárendeltségben működő orosz különleges műveleti egység, melynek fontos feladatát képezi a terrorelhárítás.
- Vympel. 1981-ben felállított antiterrorista orosz különleges alakulat. Jelenleg a feladatát képezi a kábítószer kereskedelem és a szervezett bűnözés elleni harc.
- Vityaz. Feladata szintén a terrorizmus elleni harc, katonái többször szerepeltek a csecsenföldi konfliktusokban.

Portugália

Portugália különleges műveleti egysége a CTOE (Centro de Tropas de Operações Especiais, magyarul: kb. Különleges Műveleti Csapatok Központja), mely egy körülbelül 300 fős alakulat a portugál gyorsreagálású dandár alárendeltségében.

Románia

Románia a többi volt szocialista országhoz hasonlóan létrehozta saját különleges műveleti egységét, melynek neve: Batalionul 1 Operații Speciale (magyarul: 1. Különleges Műveleti Zászlóalj). A zászlóalj hivatalosan 1995-ben alakult külföldi országok (USA, Egyesült Királyság, Izrael és Törökország) kiképzőinek segítségével. Jelenleg Târgu-Mureș városában állomásozik.

Spanyolország

A spanyol különleges műveleti erőket az UOE (Unidad de Operaciones Especiales) képezi. A tengerészgyalogság állományába tartozó különleges alakulat fő feladatai a következők: mélységi felderítés, célok megfigyelése, az ellenséges utánpótlási útvonalak bénítása, közvetlen akciók, rajtaütések, fogvatartott személyek kiszabadítása, valamint bajba jutott légi járművek személyzetének kimentése (harci kutatás-mentés). Az UOE katonái éppúgy járatosak a terrorizmus elleni harcban, mint a nagy magasságú ejtőernyőzésben, vagy a tengeri bázisú különleges hadviselésben.

Szerbia

A szerb különleges műveleti erőkről kevés adat ismert. A 72. Specijalna Brigada (magyarul: 72. Különleges Dandár) az 1990-es évek elején alakult diverziós feladatokra. Másik egység az Anti-Terroristicka Grupa „Kobre” (magyarul: „Kobra” antiterrorista egység), melynek rendeltetése terrorelhárítás.

Szlovákia

Szlovákia különleges alakulata a vezérkar alárendeltségében tartozó 5. Különleges Erők Ezred, melynek állomáshelye Žilina (Zsolna). Az ezred 4 harcoló századból, egy híradó és egy kiszolgáló századból áll. Létszáma körülbelül 400 fő.

Szlovénia

Szlovénia különleges műveleti egysége az ODSD (Odred za Specialno Delovanje, magyarul: kb. Különleges Műveleti Különítmény). Az ODSD katonáit kiképzik a városi harcra, a szabadeséses ejtőernyőzésre, a hegyi- és a víz alatti harcra. Az egység feladatait olyan különleges tevékenységek képezik, mint a túsmentés, mélységi járőrözés, robbantás, felderítés.

Törökország

Törökország is rendelkezik különleges műveleti erőkkel (Özel Kuvvetleri), melyek az Ankarához közeli Gölbasi városában állomásoznak. Katonái jól képzettek, jól felszereltek, valamint az ország bel- (kurd területek) és külpolitikájából (Irak) eredendően gyakorlati tapasztalatokkal is rendelkeznek.

Új-Zéland

Ausztráliához hasonlóan Új-Zéland is rendelkezik SAS-egységgel. Az új-zélandi SAS 1955-ben alakult, szervezete és feladatrendszere jelentős hasonlóságot mutat mind a brit, mind az ausztrál „testvér” alakulataival.

Új tendenciák a különleges műveleti erők technikai fejlesztésében

A különleges műveleti erők által alkalmazott fegyverzeti- és technikai eszközök folyamatos fejlődésen mennek keresztül. A csúcstechnika, a legújabb fejlesztésű fegyverek, a legkorszerűbb felszerelések azonnal megjelennek a „különlegesek” eszköztárában. Az alábbiakban tekintsünk át ezek közül néhányat.

Új ejtőernyőtípusok

Az Egyesült Államok Szárazföldi haderejének Különleges Műveleti Parancsnoksága megbízásából a közelmúltban egy új irányítható körkupolás ejtőernyőtípust fejlesztettek ki. Az új ejtőernyő program neve SOFTAPS¹⁵⁴, melyre azért volt szükség, mert a magas fekvésű (a tengerszint feletti 1800 m – például az afganisztáni hadszíntér hegyei) területeken végrehajtott bekötött ugrásoknál különféle problémák merültek fel az amerikai különleges erők által addig alkalmazott MC1-1C ejtőernyőkkel. A Special Forces katonái rendkívül nagy nyílási terhelésről és gyakori kupolásérülésekről (40%!) számoltak be¹⁵⁵.

19. sz ábra Az amerikai MC 6 és elődje az FS-14

¹⁵⁴Special Operations Forces Tactical Advanced Parachute System = Különleges Műveleti Erők Továbbfejlesztett Harcászati Ejtőernyőrendszere (a szerző ford).

¹⁵⁵Aerial Delivery Magazine, Vol 3., 2004 február, p 13.

Ezen problémák kiküszöböléseként született az új irányítható ejtőernyő, melynek a civil ejtőernyős tűzoltóktól átvett kupoláját a katonai T-10 bevált tok-hevederrendszerével és egy módosított mentőernyő rendszerrel látták el. Az eredeti ejtőernyő neve FS-14 volt, míg az új ejtőernyő rendszer a rendszeresítés után az MC-6 jelzést kapta.¹⁵⁶

Az amerikai különleges műveleti erők részére egy másik ejtőernyő is kifejlesztésre került. Ez az Intruder típusú légcéllás („paplan”) ejtőernyő, melyet a különleges erők katonái a korábban említett HAHO és HALO missziókban fognak használni. Az Intruder négy különböző méretben készül, az elődjeinél (MC-4 és MC-5 ejtőernyők) nagyobb teljesítményű, könnyen kezelhető, fegyveres, felszereléses ugrásokra alkalmas. Bekötött és szabadeséses nyitási móddal alkalmazható.

Land Warrior, SOF Warrior

Néhány évvel korábban az Egyesült Államok Szárazföldi Hadereje számára elkészült a Land Warrior, ami egy több alrendszerrel magába foglaló, számítógép vezérelte összetett eszköz, melynek része egy különleges fegyver (OICW¹⁵⁷), egy speciális szemüvegbe épített kijelző és egy műholdas kommunikációs eszköz (GPS). A Land Warrior segítségével a parancsnok egy erre kialakított platformon (CDA¹⁵⁸), digitális térképen megjelenítve nyomon követheti az alárendelt tevékenységét. Az egyes katonák a sisak kijelzőjén megjelenített adatok segítségével könnyebben végrehajthatják a célok kiválasztását. A Land Warrior sikeres, jelenleg is fejlesztés alatt áll.

Az USA különleges műveleti erők számára SOF Warrior néven létrehoztak egy komplex fejlesztési programot, mely magába foglalja a különleges műveleti erők katonái testpáncél védettségének-, a fegyverrendszereinek-, valamint különféle elektronikai-optikai eszközeinek, érzékelőinek fejlesztését.

Kísérleti bevetési módszerek

Repülés „Batman”-szárnyakkal. A civil ejtőernyőzésben elterjedőben van a szárnyas

¹⁵⁶Aerial Delivery Magazine, Vol 4.; 2004 június, p 18.

¹⁵⁷OICW = Objective Individual Combat Weapon (magyarul: kb. egyéni hadifegyver).

¹⁵⁸Commander's Digital Assistant, CDA (magyarul kb. parancsnoki digitális asszisztens) a polgári életben elterjedt PDA (Personal Digital Assistant = személyi digitális asszisztens), más néven tenyér számítógép katonai változata.

ejtőernyős ruha (wing-suit) használata, melynek lényege, hogy az erre kiképzett ejtőernyős az adott magasságon a gépből kiugorva először egy speciálisan kialakított ruha segítségével vízszintesen repül, majd a célterület közelében nyitja ejtőernyőjét és a hagyományos módszerrel fejezi be az ugrást.

Különböző országok (Németország, Egyesült Királyság) gyártói kísérleteket folytatnak a szárnyas ruha szénszálas erősítésű műanyagból készült „merev” változataival is. A német German firm Elektroniksystem und Logistik and Draeger cégnél kifejlesztették az eszköz egy miniatűr sugárhajtóművekkel felszerelt típusát is. Az ESG Gryphon nevű eszköz segítségével, a radarok által felderíthetetlen módon, csekély mennyiségű üzemanyag felhasználásával akár 200 km (!) távolságra képes eljutni az ugró. Fontos megjegyeznünk, hogy ilyen jellegű feladatokra csak célirányosan képzett, nagy tapasztalattal rendelkező ejtőernyős képes. Ha ilyen eszközökkel szereljük fel a mélységi felderítő/különleges műveleti erők katonáit, jelentősen megnövelhetjük az alkalmazás/kijuttatás távolságát.

20. számú ábra Az ejtőernyős kijuttatás egy új fajtája

Rövidítések

AFSOC	Air Force Special Operations Command – Légierő Különleges Műveleti Parancsnokság
BFST	Brigade des Forces Spéciales Terre – Szárazföldi Különleges Erők Dandár
CAO	Civil Affairs Operations – civil ügyek műveletek
CBRN	Chemical, Biological, Radiological, Nuclear – vegyi, biológiai, radiológiai, nukleáris
CIMIC	Civil Military Co-Operation – civil-katonai együttműködés
CJACC	Combined Joint Air Component Command – Többnemzeti Összhaderőnemi Légi Komponens Parancsnokság
CJLCC	Combined Joint Land Component Command – Többnemzeti Összhaderőnemi Szárazföldi Komponens Parancsnokság
CJMCC	Combined Joint Maritime Component Command – Többnemzeti Összhaderőnemi Tengerészeti Komponens Parancsnokság
CJPOCC	Combined Joint Psychological Component Command – Többnemzeti Összhaderőnemi Lélektani Műveleti Komponens Parancsnokság
CJSOCC	Combined Joint Special Operations Component Command – Többnemzeti Összhaderőnemi Különleges Műveleti Komponens Parancsnokság
CJSOTF	Combined Joint Special Operations Task Force – Többnemzeti Összhaderőnemi Különleges Műveleti Alkalmi Harci Kötelék
CJTF	Combined Joint Task Force – Többnemzeti Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék
COS	Commandement des Operations Spéciales – Különleges Műveleti Parancsnokság
CT	Counterterrorism – terrorizmus elleni harc
C2	Command and Control – vezetés és irányítás
C4I	Command, Control, Communications, Computers, Intelligence – vezetés, irányítás, kommunikáció, számítógépek, hírszerzés
DA	Direct Action – közvetlen akció
FID	Foreign Internal Defense – belrendvédelem külföldön
FMTU	Foreign Military Training Unit – Külföldi Katonai Kiképző Egység
GCMC	Le Groupe de Combat en Milieu Clos – Városi harc Csoport
GOP	Guidelines for Operational Planning – útmutató a hadműveleti tervezéshez
GPS	Global Positioning System – műholdas tájékozódási rendszer
GROM	Grupa Reagowania Operacyjno Mobilnego – Reagáló Műveleti Mobilegység
HAHO	High Altitude High Opening – nagy magasság, nagy magasságú nyitás

HALO	High Altitude Low Opening – nagy magasság, kis magasságú nyitás
HNS	Host Nation Support – befogadó nemzeti támogatás
HUMINT	Human Intelligence – emberi (erőforrással való) hírszerzés
IED	Improvised Explosive Device – rögtönzött robbanóeszköz
INFOOPS	Information Operations – információs műveletek
IO	Information Operations – információs műveletek
ISAF	International Security Assistance Force – Nemzetközi Biztonsági Együttműködő Erők
JFC	Joint Forces Command – Összhaderőnemi Erők Parancsnokság
JOC	Joint Operations Centre – Összhaderőnemi Műveleti Központ
JSOC	Joint Special Operations Command – Összhaderőnemi Különleges Műveleti Parancsnokság
KSK	Kampfschwimmerkompanie – Harci Úszó Század, Kommando Spezialkräfte – Különleges Erők Kommandója
LALO	Low Altitude Low Opening – kis magasság, kis magasságú nyitás
MA	Military Assistance – katonai segítségnyújtás
MALT	Military Advisor and Liaison Team – Katonai Tanácsadó és Összekötő Csoport
MARSOC	Marine Corps Forces Special Operations Command – Tengerészgyalogság Különleges Műveleti Parancsnokság
MC	Military Committee – Katonai Bizottság
MCSOSG	Marine Corps Special Operations Support Group – Tengerészgyalogság Különleges Műveleti Támogató Csoport
MSOS	Marine Special Operations School – Tengerészgyalogság Különleges Műveleti Iskola
MEDEVAC	Medical Evacuation – egészségügyi kiürítés
METOC	Meteorological and Oceanographic – meteorológiai és oceanográfiai
MOOTW	Military Operations Other Than War – nem háborús katonai műveletek
MSOB	Marine Special Operations Battalion – Tengerészgyalogság Különleges Műveleti Zászlóalj
NAVSPECWARCOM	Naval Special Warfare Command – Tengerészeti Különleges Hadviselési Parancsnokság
NBC	Nuclear, Biological, Chemical – atom, biológiai, vegyi
NRF	NATO Response Force – NATO Reagáló Erők
NTM-I	NATO Training Mission-Iraq – NATO Kiképző Missziója Irakban
NSCC	NATO SOF Coordination Centre – NATO Különleges Műveleti Erők Koordinációs Központ
NSWC	Naval Special Warfare Center – Tengerészeti Különleges Hadviselési Központ
NSWG	Naval Special Warfare Group – Tengerészeti Különleges Hadviselési Csoport
OICW	Objective Individual Combat Weapon – egyéni hadifegyver

OMLT	Operational Mentoring and Liaison Team – Hadművelési Oktató és Összekötő Csoport
OSS	Office of Strategic Services – Stratégiai Szolgálatok Hivatala
PRT	Provincial Reconstruction Team – Tartományi Újjáépítési Csoport
PSYOPS, PSYOP	Psychological Operations – lélektani műveletek
SAS	Special Air Service – Különleges Légi Szolgálat
SEAL	Sea Air Land – tengeri, légi, szárazföldi
SDV	SEAL Delivery Vehicle – SEAL szállító jármű
SERE	Survival, Evasion, Resistance, Escape – túlélés, fogságba esés elkerülése, ellenállás, fogságból való menekülés
SL	Static Line – bekötött ugrás
SOAL	Special Operations Acquisition and Logistics Center – Különleges Műveletek Beszerzési és Logisztikai Központ
SOCEUR	Special Operations Forces Europe – Különleges Műveletek Európai Parancsnoksága
SOF	Special Operations Forces – különleges műveleti erők
SOFTAPS	Special Operations Forces Tactical Parachute System – különleges műveleti erők harcászati ejtőernyő rendszer
SOPMOD	Special Operations Peculiar Modification – különleges műveleti speciális változat
SOSCOM	Special Operations Support Command – Különleges Műveleti Támogató Parancsnokság
SOTG	Special Operations Task Group – Különleges Műveleti Alkalmi Harccsoport
SPEAR	Special Operations Forces Personal Equipment Advanced Requirements – különleges műveleti erők személyi felszerelésének továbbfejlesztett követelményei
SR	Special Reconnaissance and Surveillance – különleges felderítés és megfigyelés
SRR	Special Reconnaissance Regiment – Különleges Felderítő Ezred
SWAT	Special Weapons And Tactics – különleges fegyverzet és harcászat
USACAPOC	U.S. Army Civil Affairs and Psychological Operations Command – Egyesült Államok Civil Ügyi és Lélektani Műveleti Központ
USAJFKSWCS	U.S. Army John F. Kennedy Special Warfare Center and School – Egyesült Államok John F. Kennedy Különleges Hadviselési Központ és Iskola
USASFC	U.S. Army Special Forces Command – Egyesült Államok Szárazföldi Különleges Erők Parancsnokság
USASOC	United States Army Special Operations Command – Egyesült Államok Szárazföldi Különleges Műveleti Parancsnokság
USSOCOM	United States Special Operations Command – Egyesült Államok Különleges Műveleti Parancsnokság
UW	Unconventional Warfare – nem hagyományos hadviselés